cijena 20 d

broj 47

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

William F. Nolan

PREKRŠAJ

I druge najljepše SF priče
12 velikanstvenih: Stanislaw Lem

SADRŽAJ:

William F. Nolan:
PREKRŠAJ

Alfred Bester:
ANDROID UBOJICA

Joël Houssin:
U OČEKIVANJU PLIME

4. MINI YU SIRIUS

Anđelković: PUT DO ZVEZDA; Bartolić: INVAZIJA IZ NEPOZNATOG SVEMIRA; Hász: POVRATAK; Knežević: SENKA U NOĆI; Nikolić: JEDINA ŠANSA; Marković: PORUKA BOGOVA; Marovski: TELEPATIJA; Tomc: MULTIPLI EFEKAT; Turalić: LJUBIŠA M.

Paul Carter:
POSLJEDNJI ZADATAK

Gianni Rodari:
PRINC SLADOLED

Christian Leourie:
FURGON

Stanislaw Lem:
DOKTOR DIAGORAS

SCAN i OCR: Sekundica
Ispravka i prelom: MasterYoda

Riječ urednika

Dragi čitatelju,

zbog Vašeg pisma is Kragujevca, a naročito zbog moga odgovora u prošlom broju, grdno me ispsovaše drugovi iz OOUR-a nadležnog za pravodobno pristizanje SIRIUSA na kioske, i valjda da dokažu kako SIRIUS može i prije petnaestoga u mjesecu dospjeti u prodaju, postali ga na beogradske kioske 9. travnja. Kada je (i da li je) stigao i u Kragujevac, to ne znam. Još pisama, još odgovora, još ljutnje i još mjeseci — i eto nam SIRIUSA na svim jugoslavenskim kioscima PETOGA U MJESECU kako to i treba da bude. Stići će valjda i do Zadra (to posebno navodim jer mi pišete da ni u taj grad ne stiže na vrijeme). A vaš prijedlog da napišem »list izlazi svakog petnaestog u mjesecu« (umjesto svakog petog) ne usuđujem se prihvatiti strahujući da biste tada dočekali SIRIUS na svom kiosku tek negdje potkraj mjeseca.

● *Kad je već riječ o broju petnaest, navest ću samo nekoliko rečnica iz petnaest puta petnaest vaših pisama na temu petnaestogodišnjih autorica priča »Ljubav na Memfisu« i »Povratak«. Za pruu priču tvrdite da je naivna, da ste se zgrozili čitajući je, da je SIRIUS objavivši je postao kandidat za časopis za dječje vrtiće, da ne shvaćate razlog zbog kojeg sam toliko hvalio tu priču. Za drugu pišete da je izvrsna, zrela, ozbiljna, zanimljiva. — A sada ja: ne sjećam se, na časnu riječ, da sam »toliko hvalio« prvu priču, sjećam se samo da sam naveo razlog zbog kojega sam objavio drugu (radi usporedbe s prvom). I dalje ja: EVO IZAZOVA, DRAGI ČITATELJU! Jedna od petnaestak priča u ovome broju također je djelo osobe koja je (kad je pisala priču) bila u petnaestoj godini! Pogodite li koja je to priča i stigne li Vaš pogodak (ispisan na donjem kuponu!) do mene prije petnaestog lipnja — ne gine vam nagrada: petnaest značaka ili naljepnice SIRIUSA! Dakako, bude li previše točnih odgovora, odlučit će bubanj: kome značka, kome naljepnica a kome utješna nagrada. Dakle, pogađajte, razmišljajte, ne žurite — i čekajte rezultat te pogađaljke do SIRIUSA 49 od 5. (u prodaji valjda petnaestog) srpnja, kad će biti objavljeni rezultati vašeg pogađanja. I moj komentar.*

● *Prepoznajete li svoj prijedloo o nagradnoj igri? Zacijelo je niste ovako zamišljali. A što će tek biti u jednom od idućih SIRIUSA...*

● *»Koliko pamtim iz vaših 'riječi urednika', prihvatili ste prijedlog da ne objavljujete više ulomke iz romana. U posljednjem broju priča Van Vogta 'Suradnja pod prisilom' odlomak je iz njegova romana 'Rat protiv Rulla' (iz kojega je, drugi ulomak, objavljen kao naslovna priča iz prvog broja SIRIUSA). To su četiri poglavlja toga romana, uz to loše prevedena i s promijenjenim završetkom. Ne shvaćam zašto ste to objavili. Možda želite objaviti cijeli roman«*

---- ---- ---- ---- ---- ---- ---- ---- ---- ----

SIRIUS 47 Naslov priče je: _____

KUPON _____

— Tu bar nije teško odgovoriti: kao što autori televizijskih serija poslije od otpadaka prave filmove za kinematografe, tako i pisci od priča poslije prave romane (i obratno, u oba slučaja). Tako i Van Vogt. A SIRIUS i dalje neće objavljivati romane. Ni u nastavcima. Za to su se specijalizirali drugi: beogradski KENTAUR (podrobnije o tome na posljednjim stranicama ovoga broja), i kao što sam već o tome

pisao, odnedavna i »Dječje novine« iz Gornjeg Milanovca (poslije prvenca »Megdan u jednoličju« i »Rak u vasioni«, prvo kolo »SF TOM« kompletirano je s još tri knjige: »Zarnia, dimenzija-ludilo« od D. Dastijea, »Plava bića sa planete Rehan« od G. Zana te »Horde sa planete Ido« od Z. de Fasta. I nove tri knjige su francuskih autora i kao takve poseban prilog prezentiranju ne-angloameričkog SF-a u nas. Knjižarska cijena cijelog kompleta od pat knjiga je 400 dinara, a pojedinačni roman nije ništa skuplji: 80 dinara).

● *SIRIUS se čita i izvan naših granica, a sad se tamo traži i »Kentaur«. Jaroslav Muller, Holleho 17 a, 920 01 Hlohovec, CSSR piše: »Redovan sam čitalac S1RIUSA, nabavio sam sve brojeve. Kod nas izlazi vrlo malo SF-romana, a čuo sam za jugoslavensku ediciju Kentaur«. I dalje: »Za knjige Kentaur poslat ću u zamjenu poštanske marke, sportske i druge značke te druge stvari«. Dakle, značkaroši i filatelisti, na posao!*

● *O domaćim pričama bit će opširnije riječi u jednom od idućih brojeva. O Važim pričama — onima za rubriku »nije za Sirius« i ostalima — već u idućem broju. A zasad samo riječ o Vašem esejčiču-prikazu Tofflerova »Soka budućnosti«: koliko god to bilo u vezi sa SIRIUSOM — zakasnilo je! Kritičari su o toj knjizi rekli sve što je bilo potrebno reći — ali još prije nekoliko godina. A i inače SF-esejistika nije baš područje kojim se SIRIUS naročito može pohvaliti: njegovo je područje ono što piše i na većini naslovnih stranica— najljepše SF priče.*

● *Hrpu pohvala na račun Zorana Živkovića i njegovih »Dvanaest veličanstvenih« jednostavno se ne usuđujem načimati: morao bih ispuniti bar deset stranica sitnim pismom da citiram sve vaše hvalospjeve. Radije navodim nešto drugo iz Vaših pisama: »Kada ćete prestati pokušavati da budete duhouiti u svojim uvodnim packarijama? Samo kradete 'bogu' prostor. Vaša obrazloženja zašto pojedine priče ne valjaju ne služe autorima ni na kakvu korist. Čak znaju biti bezobrazna i priglupa ..« Na ono »čak« odgovorit ću »najkraćom YU-SF pričom« iz ISTOG Vašeg pisma: RAT: KAOS. MEĐUPLANETARNI SUKOBI. SVI SU HTJELI IMATI KOMPLET »SIRIUSA«... (Priče, pa i one najkraće, honoriramo. Jeste li poslali broj svoga žiro-računa sa svim ostalim podacima, uključujući i ime općine i mjesne zajednice u kojoj stanujete?)*

Vaš
30101-620-16 I 232600 3561
Općina Čmomerec, MZ »Petar Drapšin«
(slijedi puna adresa, a zatim potpis:
Borivoj Jurković)

William F. Nolan: Prekršaj

Violation

Preveo Zoran Milović

Dva su sata ujutro — i on čeka. U hladnoj tišini ranog jutra površinske ceste, pod krošnjama drveća, jahač mirno čeka. Ugodno smješten na širokom kožnatom sjedalu svog motocikla odmara ruke zaštićene rukavicama na upravljaču, zaštitne naočale podigao je na čelo, dok mu se U očima blijedo zrcali slab sjaj mjesečevih zraka kroz prorijeđeno lišće.

S kacigom na glavi.

U uniformi.

Čeka.

U drhtavoj tami hladi se metal motocikla; motor je miran, snaga ukroćena.

Tihi mrmor još uspavanog grada dosiže ga u njegovu bdjenju ali njega ti zvuči ne zanimaju; automatski ih isključuje iz svijesti. Zanima ga jedino široka rijeka ravnog betona koja između drveća teče ravno prema njemu — i veliko žmirkavo crveno svjetlo što poput ledene sige visi nad njom.

On čeka.

Ukrućuje se na svaki zvuk s te betonske rijeke. Bruj motora, nejasan moskito u daljini raste do zujanja. Žestok zvuk pod zvijezdama.

Jahačeve se ruke stežu poput ptičjih kandži. Polagano se diže nad udubljeno sjedalo, desne noge uz starter. Napeta opruga.

Čeka.

Dva, poput olovke ravna, ispružena snopa svjetla pomiču se prema mjestu na kojem skriven čeka. Sve su bliže.

Zuj se pojačava. Svjetla su sada vrlo blizu, blještava bjelina krede duž betonske rijeke.

Jahačeve su naočale spuštene i sada je spreman da se pokrene, da izleti na rijeku.

Još jedna sekunda, možda dvije...

Ali ne.

Vozilo usporava, potpuno se zaustavlja, umiruje. Servisno vozilo s dva čovjeka. Smijeh, šala. Jahač ih sluša, stisnutih usana, skupljenih očiju. Vozilo se opet počinje gibati.

Zvuk njegov pojela je noć.

Nema prekršaja.

A sada... relaksacija, ponovno opuštanje. Napetost sve više popušta. Nestaje. Jahač je opet miran pod sjenkom krošnji obasjanih mjesecom.

Čeka.

Crveno oko žmirka ponad prazne široke rijeke betona.

* * *

— Koliko još, Dave? — pita djevojka.

— Možda još petnaestak kilometara. Kad stignemo do Westwooda, ostaje nam sasvim malo do mog mjesta. Opusti se. Nervozna si.

— Trebali smo ostati na glavnom putu. Koristiti se mrežom. Ne volim površinske ceste. Mreža nas je mogla dovesti do tamo.

Čovjek se nasmiješi i zagrli djevojku slobodnom rukom.

— Nemaš se čega bojati sve dok si pažljiv — odgovori joj. — Običavao sam voziti površinskim cestama još dok sam bio dječak. Mnogi su ljudi to radili.

Djevojka proguta i nervozno prođe rukama kroz kosu.

— Ali više to ne rade. Ljudi se koriste mrežama. Čak nisam ni znala da automobili još imaju uređaj za ručno upravljanje.

— I nemaju. Ovo mi je sredio jedan moj poznanik, mehaničar. Radi ovakve poslove za osobenjake. Još je legalno voziti vlastita kola. Stvar je u tome da je većina ljudi izgubila tu naviku.

Djevojka se zagleda kroz prozor na tihu i mirnu cestu i zatrese glavom.

— To nije prirodno. Pogledaj van. Nikoga! Kilometrima daleko nema niti jednih drugih kola. Osjećam se kao da kao da činimo prekršaj.

— To je prokleta glupost — on će ljutito. — Imam prijatelje koji se ovako stalno voze. Samo se opusti i uživaj. I ne govori više gluposti.

— Želim van— kaže djevojka. — Pješačkom trakom ću natrag do mreže.

— Vraga ćeš — plane čovjek. — Ti si večeras sa mnom i idemo do moga stana.

Ona se opire, udara ga u lice. Čovjek se bori da je obuzda — i ne vidi žmirkavo crveno svjetlo. Kola hitro prolaze kroza nj.

— Ne! — viče čovjek. — Prošao sam kroz to svjetlo! Vidiš što si napravila! Nisam stao! Prekršio sam jedan od površinskih zakona — zavika sav obamro od straha.

— Pa što onda? — pita djevojka. — Što bi se moglo dogoditi? — Zuri van u tamu. — Ja još želim napustiti ova kola.

— Ušuti već jednom — odvraća čovjek. I nastavlja voziti.

* * *

Nešto u zvuku govori jahaču da se ovaj neće zaustaviti, da će nastaviti vožnju betonskom rijekom usprkos žmirkajućem oku.

Smješka se u tami, stisnutih usana, tiho. Lebdeći na motociklu, sa zujanjem nad betonskom rijekom koje se sve više pojačava, on osjeća da će se snaga nakupljena u njemu uskoro iskazati.

Kola su gotovo pod svjetlom, hitro se gibajući. Nema hi traga smanjivanju brzine.

Jahač pažljivo gleda.

Čovjek i djevojka unutra. Otimaju se. Bore se jedno protiv drugoga.

Kola prolaze ispod svjetla.

PREKRŠAJ.

Sad!

Mamuza motocikl metalnom životu; motor praska, urliče, eksplodira u pokret i jahač je vani, juri u prigušenoj grmljavini duž ceste. Oko zavoja, njišući se, na dugačku, mjesečinom obojenu široku betonsku rijeku.

Jahač osjeća kako mu vjetar šiba lice, osjeća pulsiranje i bilo snage metalne stvari koju jaše, osjeća ravan beton koji grmljavinom ostavlja pod kotačima.

Ispred — svjetlo krijesnice u zraci koja se proteže ravno, u daljinu.

A sada, glas njegova motocikla urliče za njima, stenjanje sirene kroz mirne krajeve grada-košnice. Glas koji se diže i pada u spiralama zvuka. I oko njegova motocikla koje se penje lijevo i desno, žmirkajući grimiz, crven poput krvi.

Kola će se zaustaviti. Čovjek će ga vidjeti i čuti. Oči i glas dosegnut će prekršitelja.

I on će stati.

* * *

— Dođavola! — izgovara čovjek, ohlađen. — Pokupili smo jahača na onom svjetlu.

— Ti si ga pokupio, ja nisam — odvraća djevojka. — To je tvoj problem.

— Ali ja nikada nisam bio zaustavljen na površinskoj cesti — govori čovjek. U glasu mu se osjeća očaj. — Sve ove godine, ni jedan jedini put!

Djevojka zuri u njega.

— Dave, smučio si mi se. Pogledaj se. Treseš se poput šteneta. Ti si jadna kukavica.

On ne reagira na ove riječi.

Obamro, jednoličnim glasom govori sam sa sobom. »Mogu se ispričati, mogu objasniti. Znam da mogu. Slušat će me. Ja imam pravo

kao građanin...«

— Brzo nas sustiže. Bit će bolje da staneš.

— Razgovarat ću s njim. Ti samo ostani tiho. Ja ću to srediti.

* * *

Jahač gleda kako kola usporavaju, koče i zaustavljaju se pored ograde. Staju.

Isključuje sirenu, pušta je da umre, klizi motociklom i staje iza kola. Gasi motor. Sjedi još jedan dug trenutak na kožnom sjedalu i skida rukavice. Polako.

Gleda kako se vrata na kolima klizeći otvaraju. Čovjek izlazi van i korača prema njemu. Jahač prebacuje nogu u dubokoj, crnoj čizmi preko motocikla, ustaje slobodno, spreman na susret s prekršiteljem zakona, pažljivo spremajući rukavice u crn, kožni opasač.

Sada su licem u lice; čovjek, onizak, trbušast, proćelav, crvena lica. Jahačev prijazan smiješak smanjuje čovjekovu napetost.

— U žurbi ste?

— Ja? Ne, nisam u žurbi. Uopće ne. To je bilo samo... nisam vidio svjetlo sve dok... dok ga nisam prošao. Visoko drveće i sve to. Kunem vam se da ga nisam vidio. Nikad ne bih namjerno prekršio površinski zakon! Imate moju časnu riječ.

Nervozan. Drhti i nervozan je ovaj čovjek. Jahač poput fizičke sile osjeća čovjekovu krivicu. Pruža ruku.

— Mogu li vidjeti vašu dozvolu? Čovjek pretura po kaputu.

— Imam je, evo ovdje. Sve je u redu, kako treba, sve do sada.

— Samo dajte da vidim, molim vas. Čovjek nastavlja pričati.

— Vozim već godinama, ovo mi je prvi prekršaj. Izvrsne isprave, sve do sada. Ja sam odgovoran građanin. Poštujem zakone. Napokon, nisam budala.

Jahač ne govori ništa, proučava čovjekove isprave. Zamišljeno se tapše njima po zglavku. Jahačeve naočale su neprozirne i ne mogu se vidjeti njegove oči dok promatra prekršiteljevo lice.

— Žena u kolima... da li je ona vaša žena?

— Ne. Ne, ona je... prijateljica. Samo prijateljica.

— Zašto ste se onda borili? Vidio sam vas kako se borite u trenutku dok ste prolazili kroz svjetlo. To baš i nije prijateljski, zar ne?

Čovjek se pokušava nasmiješiti.

— Osobno. Imali smo malo osobno neslaganje. Ali, vjerujte mi, sada je sve u redu.

Jahač korača do kola, saginje se i zagleda ženu. Blijeda je i nervozna kao i čovjek.

— Imate neprilika? — pita jahač.

Ona oklijeva i nijemo odmahuje glavom. Jahač je ostavlja i vraća se čovjeku naslonjenom na motocikl.

— Ne dirajte to — ledeno izgovara jahač i čovjek hitro povlači ruku, mrmljajući ispriku.

— Više nemate nikakve koristi od ovoga — govori jahač — pružajući čovjeku isprave. — Krivi ste za prekršaj na površinskoj cesti.

Čovjek se trese, ruke mu drhte.

— Ali... to nije bilo namjerno. Ja poznajem zakon. Ovlašteni ste da činite izuzetke ako prekršaj nije bio namjeran. U ovakvim slučajevima nije predviđena puna kazna. Umjesto toga vi ste ovlašteni da...

Jahač prekida bujicu očajničkih riječi:

— Izgubili ste vaše građansko pravo na izuzetke kad ste dopustili emociji, u ovom slučaju bijesu, da utječe na vašu kontrolu nad površinskim vozilom. Prema tome, moja je dužnost sasvim jasna.

Čovjekove su oči izbuljene u šoku dok jahač izvlači oružje iz opasača — Ne možete li ikako...

— Ovim sam ovlašten da izvršim akciju predviđenu Statutom o prenapučenosti iz 1990. u odnosu na površinske prekršitelje. Vaš je slučaj zaključen.

I pritisne okidač.

Još jednom i još jednom i još jednom. Tri dugačka plava mlaza zvjezdane topline izlijeću iz oružja u jahaćevoj ruci. Čovjek nestaje. Žena nestaje. Kola nestaju.

Cesta je prazna i tiha. Pougljenjen miris udaljenih sunaca lijeno se vuče jutarnjim zrakom.

Jahač stoji pored motocikla, dug trenutak, bez pokreta. Zatim pažljivo sprema oružje i polako navlači kožnate rukavice. Uzjaše motocikl koji pod njegovom nogom iznova oživljava.

Opet je nad cestom obasjanom mjesečinom, klizeći i vraćajući se natrag prema žmirkavom crvenom oku.

Jahač se Vraća bdijenju, na malu, krošnjama natkrivenu pokrajnu cestu, razmišljajući. Kako su samo glupi! Biti neodlučan, hirovito se vladati, svađati se. Slabi, svi oni, mekani i slabi.

Nasmiješi se u tamu.

Oko žmirka ponad betonske rijeke.

I sada su četiri ujutro i sada šest i osam i deset i jedan poslije podne i sada je tri, četiri, pet; sati se vrte poput žbica na kotaču, dani jure jedan za drugim. A on čeka. Noćima bez sna, danima bez hrane, metal bez mane pomoćnik mu je u bdijenju, pazeći i gledajući, siguran u sebe i u svoju dužnost.

Čeka.

Objavljeno prema dogovoru sa G. P. A. München

Alfred Bester: *Android ubojica*

Fondly Fahrenheit

Preveo Božidar Stančić

Sad on ne zna koji je od nas dvojice JA: on ili ja. Ali i on i ja znamo jedno: da ne može netko u isto vrijeme biti u dvije osobe. Valja živjeti svoj vlastiti život ili tuđi.

Rižište se pružalo unedogled na Paragonu III one večeri kad smo pobjegli. Pod vatrom narančastoga neba danju je ono bilo kao mozaik, a uvečer su oblaci brzali, vjetar se digao, vlati riže su šumile.

Večernji je vjetar puhao na Paragonu III kad smo bježali, oblaci su šarali po nebu. Negdje usred šumećega rižišta koračali su ljudi u redu, uspravni, nazirući se u žutom obzorju…

Široki red ljudi polako je koračao brazdama rižišta, bili su tihi, napeti, naoružani. Neprekinuti niz sivih silueta odražavao se poput kipova na oblačnom nebu. Svaki je u ruci držao oružje i toki-voki i slušalice za pojasom, a oko vrata mikrofon i nosivi tv-ekran na zglavku, kao ogroman svijetleći sat. Mnogobrojni niz slika pokazivao je samo usporedne brazde rižišta. Ljudi su rijetko govorili, obraćajući se svima ostalima:

— Ovdje nema ničega, na Jensonovu polju.

— A na rubu Grimsonova polja?

— Ništa.

— Pa nije mogla samo tako nestati.

— Možda su je odnijeli.

— Mislite da je živa?

— Zašto bi bila mrtva?

Kratki refreni s jednoga kraja na drugi ovih hajkača što koračaju u sumrak. Linija je bila vijugava kao zmija. Stotinu ljudi na udaljenosti od 15 metara. Tisuću petsto metara istraživanoga područja, s istoka na zapad. Spuštala se noć, svi su upalili svjetiljke i zmija je postala pokretna dijamantna ogrlica.

— Ovdje ništa.

— Ni ovdje.

— A na Allenovu polju?

— Istražuje se.

— Možda je niste zamijetili. Trebalo bi početi iznosva s ove strane.

— Još je cijela noć pred nama...

— Evo je! Na sektoru sedam !

Red je stao. Dijamanti su se ukočili i nastala je tišina. Svatko je gledao tv-ekran na svojem zglavku, priključujući ga na sektor sedam. Na ekranima mala spodoba, gola, u blatu jedne brazde. Na tabli ime vlasnika polja: **Vandaleur**. Krajevi linije su se pomakli i približili tome mjestu. Svijetleća je ogrlica postala buket zvijezda. Stotinjak se muškaraca skupilo oko krhkoga i golog tijela, oko mrtvoga djeteta u kaljavoj vodi. Grlo djeteta nosilo je tragove prstiju, lice je bilo otečeno, tijelo izranjeno, na tijelu zgrušana krv.

— Mrtva je bar tri četvrt sata.

— Ubijena je udarcima. Nije ugušena.

Čulo se kako muškarci proklinju u tami. Podigli su tijelo. Jedan od njih zaustavi svoje drugove i pokaže djetetove nokte. Djevojčica se borila s ubojicom. Na noktima je bilo komadića kože a i nekoliko kapi blistave krvi.

— Ta bi se krv već morala zgrušati.

— Čudno.

— Pa i nije. Čija se krv ne gruša?

— Krv androida.

— Ubio ju je, dakle, jedan od androida.

— Vandaleur ima jednoga.

— Ali android je nije mogao ubiti.

— Je li ovo pod noktima krv androida?

— Jest, ali androidi ne mogu ubiti. Oni su tako izrađeni.

— Jest, izrađeni su da služe čovjeku.

— Da, ali, kako se čini, postoji jedan koji je pokvaren.

Te je večeri termometar pokazivao 33°C.

* * *

Evo nas na brodu »Paragon Queen«, na putu preko neba prema Megasteru, V. James Vandaleur i njegov android. Jedan pravi proračune i jadikuje, drugi mirno promatra...

U svojoj je kabini druge klase James Vandaleur prebrojavao svoj novac i cmizdrio. Kraj njega se nalazio njegov android, jedno od sjajnih stvorenja sintetičkih klasičnih crta lica" i širom otvorenih plavih očiju. Na njegovu čelu, kao. kakav bedž od kože, nalazila su se slova MS, koja su označavala da android pripada rijetkoj kategoriji androida s **mnogostrukim sposobnostima**, po cijeni od 57.000 dolara.

— Tisuću dvjesta... tisuću šesto dolara — jauknuo je Vandaleur. Evo ti ga! Tisuću šesto dolara! Moja je kuća vrijedila 10.000 dolara, zemlja 5000 dolara, imao sam imovine, kola, slike, avion... A sad sam ostao sa 1600 dolara!

Digao se i pogledao androida. Uzeo je remen i svom snagom ga

udario.

— Moram vas podsjetiti mirno će android — da vrijedim 57.000 dolara po sadašnjim cijenama. Upozoravam vas da biste mogli oštetiti robu koja se smatra dragocjenom.

— Prokleti suludi stroj! — vrisne Vandaleur.

— Nisam ja stroj — odvrati android. — Robot je stroj. Android je kemijsko stvorenje iz sintetičnoga vlakna.

— Kakvim se mozgom služiš! — vikao je Vandaleur. — Zašto si to učinio? Gade!

I opet je nekoliko puta žestoko udario androida.

— Podsjećam vas — rekao sam — da ne bi bio kažnjen. U moju fiziološku sintezu nije usađen sindrom bol-zadovoljstvo.

— Zašto si je onda ubio? — vikao je Vandaleur. — Zašto, ako to nije bilo iz zadovoljstva?

— Moram vas podsjetiti — primijetio sam — da kabine druge klase u svemirskim brodovima nemaju debele zidove. Sve se čuje…

Vandaleur je pustio remen i stajao zadihan promatrajući stvorenje koje mu je pripadalo.

Lijepo, neosjetljivo androidovo lice, izdržalo je pogled ravnodušno.

— Zašto? Zašto si je ubio? ponovio je Vandaleur.

— Ne znam, odgovorio sam.

— Počelo je sitnim nedjelima, namjerno razbijenim predmetima. Morao sam odmah shvatiti da se u tebi nešto pokvarilo. Androidi ne mogu uništavati i ubijati. Ne mogu nanositi štetu. Oni…

— U fiziološkoj sintezi androida nema sindroma bol-zadovoljstvo — odvratio sam.

Vandaleur mi se približio.

— Poslije si počeo podmetati požare — nastavio je Vandaleur. — Onda su došla na red rušenja, pa napadi... Onaj čovjek na Rigelu. Svaki put sve gore. Svaki put smo morali naglo bježati. A sada i zločin. Koji je to vrag u tebi? Što se događa?

— U mozgu androida nema releja za samoprovjeravanje — odgovorio je android MS.

— A pri svakome bijegu samo srno sve više išli nizbrdo, Pogledaj me! U kabini druge klase! Ja, James Vandaleur. A svojevremeno je moj otac bio najbogatiji čovjek... Sad imam 1600 dolara. Sve što imam, s tobom...

Opet je pograbio remen i digao ga na androida, zatim ga je spustio i zavalio se u naslonjač jauknuvši.

Prošlo je nekoliko sekundi. Činilo se da se sabrao.

— Da ti dam upute — rekao je.

Android mnogostrukih sposobnosti odmah je reagirao i prišao...

Približio sam se Vandaleuru i poslušao njegova naređenja.

— Odsad se zovem James Valentis. Bio sam na Paragonu III samo jedan dan prije nego što sam se ukrcao na ovaj svemirski brod za Megaster V. Po zanimanju sam specijalni zastupnik za svoga androida MS i iznajmljujem njegove usluge.

Iz torbice sam izvadio Vandaleurov pasoš i dokumente, uzeo sam pribor za pisanje i sjeo za stol. Svojom preciznom rukom, koja zna pisati, crtati, izraživati skulpture, gravirati, fotografirati, izrađivati nacrte, izrađivati karte, rukom koja zna stvarati i konstruirati, ja sam pomno izradio nove dokumente za svoga gospodara. Promatrao me bez riječi.

Vandaleur je gledao svoga androida. Na licu mu jadan izraz.

— Izrađen da stvara i konstruira! — promrmljao je. — A sad i da razara... Oh, bože! Što da radim? Kad bit te se samo mogao otarasiti! Da mi bar nisi potreban za život! Da sam bar umjesto tebe naslijedio komad zemlje. '

* * *

Dallas Brady bila je jedna od najboljih zlatara na planetu Megaster. Niska, nabita, nimfomanka. Unajmila je Vandaleurova androida s mnogostrukim sposobnostima i bacila se na .posao u svojoj radionici. No, čini se da je progledala Vandaleura. Jedne ga je noći u krevetu iznenada zapitala.

— Ti se zoveš Vandaleur, zar ne?

— Da... ne! Ne, zovem se Valentis. Jarres Valentis.

— Što se dogodilo na Paragonu? — zapitala je Dallas Brady. — Mislila sam da androidi ne mogu ubiti ili razoriti. Temeljne smjernice dobivaju prilikom sinteze. Proizvođač dajegaranciju.

— Zovem se Valentis — uporno je ponavljao Valandeur.

— No, dobro. Znam to već tjedan dana. Ne želim ti nanijeti nikakva zla.

— Zovem se Valentis.

— A možeš li to i dokazati? Hoćeš li da pozovem policiju? Pružila je ruku prema telefonu.

— Ali, Dallas! — Vandaleur je skočio i pokušao joj zgrabiti telefon iz ruke. Ona se smijala i izmicala sve dok on nije odustao i rukama se uhvatio za glavu.

— Kako si to otkrila? — zapitao je napokon.

— Pune se novine vijesti. Čovjek pobjegao s androidom. A Valentis previše nalikuje na Valandeur. Tvoj je android svestran, ha? Napadi, požari, rušenja... Što se dogodilo na Paragonu?

— Oteo je djevojčicu, odveo je u rižište i ubio.

— Je li je silovao?

— Ne znam.

— Uhvatit će te.

— Misliš da ne znam? Već dvije godine bježimo. Sedam planeta u dvije godine. Pedeset tisuća propalih dolara.

— Bolje je da istražiš što ne valja.

— A kako? Da odem u servis i da tražim kompletnu reviziju? Da kažem da je moj android postao lud i da ubija, pa neka ga srede? — Stresao se. — Policija bi stigla za tri minute. Rastavili bi moga androida, a ja bih otišao u zatvor kao suučesnik.

— Zašto ga prije nisi dao popraviti?

— Nisam mogao riskirati — Vandaleur će mrzovoljno. — Da su počeli s lobotomijom, kemijom i endokrinom kirurgijom, uništili bi sve njegove sposobnosti. Ne bih ga više mogao iznajmljivati. I od čega bih živio?

— Mogao bi raditi. Mnogi ljudi to čine.

— Što da radim? Ne znam ništa. Kako bih mogao konkurirati specijaliziranim robotima i androidima?

— Jest, to je istina.

— Otac me izdržavao cijelog života, i baš je prije smrti morao propasti. Ostavio mi je samo ovoga androida. Jedini način da preživim jest da ga iznajmljujem.

— Ja bih ga na tvom mjestu radije prodala prije nego što vas policija pronađe zajedno. Mogao bi dobiti 50.000 i uložiti ih.

— Uz tri posto kamata? A android mi donese petnaest posto. Osam tisuća godišnje. Ne, Dallas, ne mogu se odijeliti od njega.

— A što ćeš poduzeti kad ga zgrabi kriza?

— Ne mogu ništa poduzeti... osim da čekam. A kakve su tvoje namjere sada?

— Mene se to sve ne tiče. Ja ću šutjeti, s time da ipak...

— Što?

— Android će za mene raditi besplatno. Novac će ti donositi od drugih...

* * *

Android MS — mnogostrukih sposobnosti — radio je, a Vandaleur je skupljao dohodak. Malo-pomalo novac se skupljao. Kako se proljeće približavalo ljetu, Vandaleur je počeo posjećivati farme i gospodarstva. Mogao bi se za godinu ili dvije smiriti ovdje na Megasteru ako Dallasini zahtjevi ne budu preveliki.

Prvoga vrućeg dana ljeta android je počeo pjevati u radionici Dallas Brady. Oblijetao je oko električne peći, koja je naglašavala ljetnu žegu i činila zrak u sobi zagušljivim. Pjevuckao je neku staru pjesmicu:

Vruć je dan, kao vapno žeže,
blaga je voda a kiše svježe,
trune slama,
obalo hladna,

vruća ljubavi u nama!

Pjevuckao je čudnim, nesigurnim glasom. Njegovi savršeni prsti bili su zgrčeni na leđima i Dallas Brady se začudila.

— Sretan si što živiš, ha? — zapitala ga je.

— Podsjetio bih vas da u fiziološkoj sintezi androida nisu igrađeni sindromi bol-zadovoljstvo — rekao sam.—... vapno žeže... oh, vruća ljubav...!

Androidovi su se prsti prestali grčiti, zgrabili su velike željezne hvataljke. Android je stavio željezo u peć, nagnuo se gledao u zacrvenjelo ždrijelo peći.

— Pazi, glupane! — viknula je Dallas Brady. — Past ćeš unutra.

— Podsjetio bih vas da vrijedim 57.000 dolara po sadašnjim cijenama — rekao sam. — Ne smije se oštećivati tako dragocjena roba. »Vapno žeže... trune slama...!«

Android izvuče iz peći posudicu za taljenje punu usijanog zlata, okrene se, poskoči, zapjeva suludo i izlije rastaljeni metal na glavu Dallas Brady. Ona vrisne i sruši se. Odijelo i kosa su planuli, koža je pucketala. Android je i dalje polijevao po njoj tekuću zlatnu boju, pjevajući i plešući...

»... blaga je voda svježe kiše, teče noć...«

Pjevao sam i polagano izlijevao zlatnu boju kap po kap. Zatim sam izašao iz radionice i vratio se svome gospodaru u hotel.

Osmuđena odjeća i nervozni androidovi prsti odmah su upozorili njegova vlasnika da se nešto dogodilo.

Vandaleur požuri u radionicu Dallas Brady. Morao je brzo pobjeći, jer mu je pozlilo. Imao je vremena samo da spremi prtljagu i uzme devet stotina dolara u novčanicama. Rezervirao je kabinu treće klase na Megaster Queen što je toga jutra polazio na Alphu. Sa sobom je poveo andioida. U kabini je počeo jadikovati, prebrojio novac i ponovo izudarao stvorenje koje je tako mrzio.

Termometar je u radionici Dallas Brady pokazivao 37 stupnjeva Celzija.

* * *

Na Alphi smo se sakrili u hotelčić kraj Sveučilišta. Ondje je Vandaleur brižljivo nagnječio moje čelo tako da se nisu vidjela slova MS zbog otekline.

Dakako, slova će se opet pojaviti, ali tek za nekoliko mjeseci, a Vandaleur se nadao da će se u međuvremenu stišati uzbuna u vezi s androidom MS. Iznajmio je androida kao običnog radnika u strojarnici Sveučilišta. On je pod imenom James Venice osrednje živio od mršavog dohotka koji mu je donosio android.

Nije baš bio nesretan. Većina stanara hotela bili su studenti, isto tako bez novca, mladi i poletni. Među njima i neka djevojka oštra pogleda i britka duha. Zvala se Wanda. Ona i njezin dobar prijatelj

Jed Stark zagrijali su se za slučaj androida-ubojice, što je punio novinske stupce u galaksiji.

— Proučavali smo taj slučaj — pripovijedali su oni jedne večeri kad su se studenti sastali u Van laleurovoj sobi. — Mislim da smo ustanovili uzrok. Napisat ćemo i članak o tome.

Svi su bučno reagirali.

— O čemu? — zapita netko.

— O krizama androida.

— Pogreška u regulaciji? Loše podešena transmisija? Nedovoljna kemijska dozacija? Možda sintetički rak?

— Ne. — Wanda i Jed su se slavodobitno pogledali.

— Pa što je onda?

— Nešto specifično. Zasad je to tajna. Tu se ništa ne može.

— Zbilja nam nećete ništa reći? — zapita Vandaleur, koji je pažljivo pratio razgovor. — Ja... Mi bismo rado znali što bi se moglo poremetiti u androidu.

— Zao mi je, Venice — reče Wanda — ali mi imamo jedinstvenu ideju i sačuvat ćemo je za sebe. Teorija poput ove može nam donijeti bogatstvo. Ne želimo riskirati da nam to netko ukrade.

— A samo mali nagovještaj?

— Ne, ni to. Ni riječi. Ali reći ću vam, Venice, da ne bih htjela biti u koži vlasnika tog androida.

— Mislite zbog policije?

— Ne, Venice. Zbog transfera, prijenosa. Tu je opasnost.....ali to je dovoljno. Već sam previše rekla.

U taj je trenutak Vandaleur začuo korake i promukao glas: »... teče noć, kiše svježe...« Njegov je android ušao u sobu sa svoga svakodnevnoga posla. Vandaleur mu pođe u susret...

Odmah sam odgovorio na naređenje svoga gospodara. Natočio sam gostima piće...

Android je išao od jednoga do drugog, njegovi šu se savršeni prsti grčili, zatim je grčenje pomalo prestajalo i prestalo je gunđanje.

Androida ima prilično na Sveučilištu. Najimućniji su ih imali kao i automobile i avione. Zato ovaj Vandaleurov i nije izazivao komentare. No, mlada je Wanda imala oštre oči i britki duh...

Promatrala me uporno i prodorno. Gledala je moje zgnječeno čelo i oborila pogled...

Wanda se zagrijala za teoriju koju su izradili ona i Jed. Poslije sastanka porazgovarala je s Jedom prije nego što će poći u svoju sobu.

— Jede, jesi li vidio čelo onoga androida?

— Pa udario se negdje. Radi u strojarnici. Ondje ima mnogo teških stvari.

— Misliš li?

— A što bi drugo moglo biti?

— Mogao bi biti hotimični udarac.

— Zbog čega?

— Da bi se izbrisala oznaka na čelu.

— Mašta ti radi, Wanda. Nije potrebno vidjeti oznaku na čelu da bi se prepoznao android. Ne treba da se vidi oznaka da bi se prepoznao auto.

— Nisam mislila reći da on želi biti čovjek nego da se želi prikazati androidom niže kategorije.

— Zašto?

— Pretpostavi da na njegovu čelu piše MS.

— Mnogostruke sposobnosti? Ma hajde! Pa ne bi ga Venice puštao da loži peći kad bi iz njega mogao izvući... ovaj... hoćeš reći...?

Wanda kimne glavom.

— Oh! Što da radimo? Da pozovemo policiju?

— Ne. Nemamo dokaza. Ako se pokaže da je to MS i pri tome ubojica, najprije moramo izraditi elaborat. To nam je velika prilika, Jede. Ako je zbilja on, mogli bismo izvesti i neke kontrolne testove...

— Ali kako da budemo sigurni?

— Lako. Pomoću infracrvenog filma. On će pokazati što je iza otekline na čelu. Nabavi kameru i film. Ušuljat ćemo se sutra poslije podne u strojarnicu i saznat ćemo.

Sutradan su pošli u veliku podzemnu dvoranu tamnih kutova. Vratašca peći bacala su svjetlo u duboku tamu. Iznad tutnjave plamena čuli su čudan glas, pjev koji se odbijao od zvučnih svodova: »Oh, vruć je dan, vapno žeže...« Spazili su tada neku spodobu kako pleše čudnim koracima u čudnom ritmu te pjesme. Noge su mu se savijale, iskrivile, ruke savijale, prsti grčili. Jed Stark podiže kameru i počne snimati, uperivši je prema glavi što se ljuljala. Tada Wanda prodorno vrisne...

Vidio sam ih, protrčao sam prema njima mašući čeličnom lopatom. Zdrobio sam kameru, udario djevojku, pa onda momka, pa opet djevojku. Pala je. On se pokušao boriti protiv mene. Zatim sam mu razbio glavu...

Jed se srušio licem prema podu. Android je odvukao oba tijela do peći i bacio ih u nju. Zatim je opet zapjevao i zaplesao skačući. Onda se vratio u hotel.

Termometar u prostoriji gdje su bile peći pokazivao je 41 stupnjeva Celzija.

* * *

Uzeli smo odjeljak posljednje klase na 'Lyra Queen' i radili smo danima da bismo zaslužili obrok jela. Uvečer i noću Vandaleur je sjedio sam i čeprkajući po torbi uzalud pokušavao prodrijeti u značenje njezina sadržaja. Ta je torba bila jedino što je uspio ponijeti s Alphe, a ukrao ju je u djevojčinoj sobi. Dosje je na omotnoj strani

nosio natpis: slučaj androida. U njemu je bila tajna moje nesreće.

U njemu su bile samo novine. Mnogo novina sa cijele galaksije.

Samo novine. U svakima članak o zlokobnom toku androidova života, u svakim izvještaj o meteorološkim prilikama... I negdje u tom mnoštvu novina ležala je tajna koju su otkrili Wanda i Jed Stark. Vandaleur se uzalud udubio u čitanje. Zagonetka je ostala neriješena.

— Prodat ću te — rekao je Vandaleur androidu. — Gade jedan! Čim se vratimo na Zemlju, prodat ću te! Po bilo kakvoj cijeni, za bagatelu...

— Ja vrijedim 57.000 dolara po sadašnjim cijenama — rekao sam.

— Ako te ne budem mogao prodati, predat ću te policiji.

— Ja sam dragocjena roba — rekao sam. — Zabranjeno je oštećivati dragocjenu robu. Nećete me uništiti.

— Ma, je li? — vrisne Vandaleur. — Postaješ i arogantan! Misliš li da se možeš pouzdati u mene, da ću te braniti? Je li u tome ta tajna?

Android mnogostrukih sposobnosti promatrao je gospodara mirno svojim savršenim očima.

— Ponekad je lijepo ovisiti o nekome — rekao je.

* * *

Bilo je 18 ispod ništice kad je 'Lyra Queen' aterirala na Croydon Field. Tlo je bilo pokriveno snijegom i ledom, koji su otapali reaktivni motori broda. Putnici su mlitavo koračali preko pocrnjelog betona do carine, pa prema aerobusu koji će ih odvesti u London. Budući da Vandaleur nije imao čime platiti prijevoz, on i android pošli su pješice. Oko ponoći stigli su do Piccadilly Circusa. Skrenuli su nadesno, pošli prema Trafalgar Squareu, pa prema Sohou.

Hladnoća je prodirala kroz odjeću. Kad su došli da Fleet Streeta, Vandaleur spazi kako prema njima ide neka usamljena osoba. On povuče androida u jednu uličicu.

— Potreban nam je novac — promrmlja on i pokaže prstom spodobu što se približavala. — Taj ga čovjek zacijelo ima. Uzmi mu ga.

— Ne mogu izvršiti to naređenje — odgovori android.

— Uhvati ga — ponovi Vandaleur. — Silom. Shvaćaš li? Mi smo u očajnoj situaciji.

— To se naređenje protivi mojim osnovnim direktivama — rekao sam. — Ne mogu nanijeti štetu nečijem životu ili imovini. Ne mogu poslušati.

— Oh, bože! — uzdahnuo je Vandaleur. — Već si napadao, rušio, ubijao. Nemoj mi. puniti glavu tim svojim temeljnim direktivama. Već ih se odavno ne pridržavaš. Ubij, ako treba. Kažem ti da je situacija beznadna.

— To je naređenje suprotno mojim temeljnim direktivama—

ponovio sam. — Ne mogu ga izvršiti.

Vandaleur odgurne androida i požuri prema neznancu. Neznanac je bio visoka stasa, ozbiljna izraza i snažan. Blagost njegova lica bila je narušena izrazom cinizma. Nosio je štap. Vandaleur je ustanovio da je slijep.

— Da? — primijeti čovjek. — Čujem da ste pokraj mene. Što je?

— Gospodine... — Vandaleur je oklijevao. — Ja sam očajan.

— Mi smo to svi, na neki način — odvrati neznanac.

— Gospodine... potreban mi je novac.

— Jeste li odlučili prosjačiti ili ga ukrasti? — Mrtve su oči bile uperene u neku točku iza Vandaleura i androida.

— Spreman sam na jedno ili drugo.

— Tu smo. Takav je naš soj. — Neznanac učini kretnju ramenom. — Ja sam upravo došao s prosjačenja. Moljakao sam u Saint Paulu, prijatelju. Ono što ja žeiim to se ne krade.

— Novac se krade — primijeti Vandaleur.

— Čemu služi novac? Dođite, prijatelju, da porazgovorimo. Otkrit ću vam zašto prosjačim, vi ćete mi reći zašto kradete. Zovem se Blenheim.

— Ja sam... Vale.

— Ja ne prosjačim zbog vida, Vale, nego zbog broja, količine.

— Zbog količine?

— Jest. Racionalne količine, brojevi, iracionalni brojevi, zamišljene veličine. Integralni stvarni brojevi, negativni integrali... Shvaćate? Jeste li čuli za besmrtni Blenheimov traktat o pet ništica ili o razlikama u zamišljenoj veličini? — Hladno se nasmiješio. — Ja sam čarobnjak teorije brojeva, Vale, ali ja sam iscrpio tu draž. Nakon pedeset godina čarobnjaštva dolazi senilnost i gasi se žeđ. U Saint Paulu sam tražio nadahnuće, neki novi broj ili neznanu šifru.

Vandaleur polako diže torbu u kojoj su bili ukradeni novinski isječci i dodirne Bienheimovu ruku.

— Ovdje je jedna šifra. Tajna šifra. Kriminalna šifra. Hajde da se mijenjamo, Blenheime. Utočište za šifru.

— Niste, dakle, ni prosjak ni kradljivac? Poslovni ste čovjek. Cijeli se život svodi na banalne stvari. — Opet su se prazne njegove oči zagledale iznad glava Vandaleura i androida. — Možda bog i nije bog nego trgovac. Dođite k meni.

Na mansardi Blenheimove kuće imali smo jednu sobu. Drugi je dan Vandaleur ponovo izudarao moje čelo, a zatim me poslao van da tražim neki posao.

Dok je android vani radio, Vandaleur je. pripovijedao s Blenheimom i čitao mu novine iz torbe. Jedan je student — pripovijedao je — iznio tezu o androidu-ubojici. U novinama koje je skupio nalaze se podaci koji mogu objasniti njegova nedjela i zločine

— o kojima Blenheim dotad nije čuo. Mora biti neka veza — objasnio je Vandaleur, neka šifra, neki podaci, nešto što bi objasnilo poremećenost androida. I Blenheim se zainteresirao za zagonetku, kao za šifru. Proučavali su novine. Vandaleur ih je čitao glasno, a njegov je drug bilježio sljepačkim pismom. Sredili su novine po vrstama članaka. Istraživao je, razmišljao...

Živjeli smo zajedno u toj šupi: Vandaleur i ja njegov android. U hladnoći i strahu. Bliski jedan drugome u tom strahu i međusobnoj mržnji. Mržnja je rasla, da bi se urasla u površinski sloj. Moja mržnja, moj strah — ne, mržnja i sirah Vandaleurov. U fiziološku sintezu androida nije ugrađen sindrom zadovoljstvo — bol...

Jednoga poslijepodneva Blenheim pozove Vandaleura u svoju sobu i upozna ga sa svojim bilješkama.

— Mislim da sam pronašao — izjavio je — ali ne mogu shvatiti razlog.

Vandaleurovo je srce burno poskočilo.

— Evo uzajamne veze — nastavio je Blenheim. — U pedesetak novina iste su vijesti o androidu-ubojici. A što je još u tim novinama osim izvještaja o androidu?

— Ne znam, Blenheime.

— Ovo je bilo retoričko pitanje. Odgovor je: meteorološki izvještaj. Svaki androidov zločin je počinjen onoga dana kad je temperatura prelazila 30°C.

— Ali to je nemoguće — primijeti Vandaleur. — Na Alphi nije bilo vruće.

— Nije riječ o zločinu počinjenom na Alphi. Nemamo tih novina.

— Ne... dakako. Ja... — Vandaleur je bio smeten. A onda se sjeti: — Oh, dakako! Strojarnica! Evo odgovora! Pa električna peć Dallas Brady. Rižišta na Paragonu. Da... »Vapno žeže...« Ali zašto?

Ulazna vrata u predsoblju su se zatvorila...

Ušao sam u kuću. Prolazeći kraj sobe, vidio sam svoga gospodara i Blenheima. Ušao sam u prostoriju radi dobivanja naređenja, kako bih svoje mnogostruke sposobnosti posvetio služenju čovjeka...

Prošlo je neko vrijeme.

— To je ON? — zapita napokon Blenheim.

— Jest — odgovori Vandaleur zbunjen priznanjem. Nije vas htio napasti one večeri na Strandu jer je bilo hladno. Samo vrućina razara njegove temeljne direktive. Vrućina... »Oh, vruć je dan...«

Pogledao je androida. Tiho i nemoguće naređenje prošlo je od čovjeka do androida.

Odbio sam. Zabranjeno je nanositi štetu ljudskom životu...

Vandaleur je bijesno gestikulirao rukama. Zgrabio je Blenheima za

ramena i izvukao ga iza stola da bi ga bacio na pod. Blenheim je samo jednom kriknuo. Vandaleur je skočio na njega kao tigar zatvorivši mu rukom usta.

— Pronađi neko oružje — naredio je androidu.

— Zabranjeno je ljudskom životu nanositi bol.

— Ma to je borba u samoobrani. Daj mi oružje.

Svom je težinom ležao na slijepcu, koji se trzao...

Pošao sam u ormar u kojem je bio revolver. U njemu je bilo pet metaka. Pružio sam ga Vandalcuru. Uzeo je oružje, prislonio ga na Blenheimovu glavu i pritisnuo okidač. Slijepčevo se tijelo trgnulo.

Imali smo još tri sata do povratka kuharice, koja je to poslije podne imala slobodno. Opljačkali smo kuću, uzeli novac i Blenheimove dragocjenosti. Napunili smo vreću odjećom. Ponijeli smo i Blenheimove bilješke, uništili novine. Otišli smo zaključavši brižljivo vrata. U Blenheimovoj sobi ostavili smo gomilu papira i podmetnuli požar. I sag smo natopili benzinom... Ne ja, Vandaleur je to učinio. Meni je zabranjeno da nanosim štetu ljudskom životu i imovini...

Kasno poslije podne stigli su u kućicu blizu Russell Squarea. Na vratima pločica: Nan Webb, psihometrijski savjeti. Vandaleur je pronašao tu adresu prije nekoliko tjedana. Ušli su. Android je čekao u predsoblju, Vandaleur je ušao u ured Nan Webb.

Bila je to visoka žena sive kose, dugačke kao i njezine strašne noge. Prodorna pogleda, mlitava lica. Kimnula je Vandaleuru, napisala posljednje riječi nekoga pisma i podigla pogled.

— Ja sam Vanderbilt — reče Vandaleur. — James Vanderbilt.

— Drago mi je. .

— Student sam na londonskom Sveučilištu.

— Odlično.

— Bavio sam se istraživanjem u vezi sa slučajem androida-ubojice i mislim da sam pronašao nešto zanimljiva. Volio bih čuti vaše mišljenje o tome. Koliko naplaćujete?

— Na kojem ste odjelu Sveučilišta?

— Zbog čega?

— Studenti imaju popust

— Merton.

— Onda dvije funte.

Vandaleur stavi dvije funte na stol i pruži Blenheimove bilješke.

— Postoji veza — počne objašnjavati — između androidovih kriza i temperature. Zamijetit ćete da je svaki zločin počinjen pri temperaturi većoj od 30°C. Postoji li za to kakvo psihometrijsko objašnjenje?

Nan Webb je nekoliko trenutaka proučavala bilješke kimajući

glavom, zatim je stavila bilješke na stol.

— Očita sinestezija — rekla je.

— Kako to?

— Sinestezija — ponovi ona. — Kad se osjećaj jednoga Organa iskazuje efektom drugoga osjetila. Zvučni poticaj izazvat će osjećaj boje, poticaj za boju osjet okusa. Tu može biti zbrka ili kratki spoj između svakoga osjeta okusa, boli, pritiska, temperature. Shvaćate?

— Čini mi se da shvaćam.

— Prema vašim zabilješkama vjerojatno je android sinestetički reagirao na temperaturu iznad 30°C. To bi valjalo pripisati i žlijezdama. Bez sumnje je u njega temperatura vezana za lučenje adrenalina. Povišena temperatura izaziva osjećaj straha, bijesa, uzbuđenja i žestoke fizičke aktivnosti... Sve to je uvjetovano funkcioniranjem nadbubrežnih žlijezda.

— Vidim. Dakle, kad bi se android držao na hladnom području...

— Ne bi bilo poticaja ni reakcije. Ne bi bilo zločina.

— Shvaćam. A što je to transfer? Postoji li opasnost od transfera s androida na njegova gospodara?

— Vrlo zanimljivo. Transfer je proces prijenosa ideja ili poticaja koje osjećate na drugoga. Paranoik se oslobađa svojih konflikata i nemira prenoseći ih na druge. On ih optužuje da pate od iste bolesti kao i on.

— A opasnost?

— Opasnost je u tome da njegova mora postane stvarnost. Ako živite sa psihotičnom osobom koja na vas prenosi svoju bolest, postoji opasnost da i vi potpadnete pod njegovu shemu i da postanete potencijalni psihotičar ili neurotičar... Kod vas se to već i događa, **Vandaleur.**

Vandaleur je skočio.

— Vi ste glupi — hladno će Nan Webb. — Ovo nije djelo nekoga studenta. To je Blenheimov rukopis. Cijeli ga znanstveni svijet poznaje. I ne postoji odjel Merton na Londonskom sveučilištu. Merton je jedan od koledža na Oksfordskom. A vi ste, Vandaleur, kontaminirani vezama sa svojim poremećenim androidom... onim transferom, ako hoćete... tako da ne znam da li da zovem policiju ili umobolnicu.

Vandaleur je izvadio revolver i opalio.

* * *

»Antares II, Alpha Aurigae, Acrux IV, Pollux IX, Rotel Centaurus« — brojio je Vandaleur. »Sve su to hladni svjetovi. Hladniji od poljupca vještice. Srednja temperatura pet stupnjeva Celzija. Maksimalna ne prelazi 20°C. Pripreme su obavljene.«

— Pazi na zavoj — primijetio je.

Android MS okrenuo je upravljač svojim usavršenim rukama. Auto

je zaokrenuo i nastavio usred močvarnoga sjevernog područja, između trstika osušenih pod hladnim nebom. Blijedo se sunce zabilo u nebo. Iznad njih su droplje presijecale sivilo neba leteći na istok. Visoko je na nebu letio helikopter prema nekom svom cilju.

— Nema više topline za nas. Naš je spas u hladnoći. Preko zime ćemo se skrivati u Škotskoj, nakupit ćemo nešto novca pa ćemo odande u Norvešku na neki svemirski brod. Ustalit ćemo se na Poluksu. Spašeni smo. Uspjeli smo ovaj put. Možemo početi život iznova.

Trgnuli su se kad su začuli škrgutanje iznad sebe. Odjeknuo je glas:

»Pažnja, James Vandaleur i android! Pažnja James Vandaleur i android!«

Vandaleur se trgnuo i pogledao u zrak. Onaj je helikopter lebdio iznad njih. Iz njega je grmio zvučnik:

»Vi ste opkoljeni! Cesta je blokirana! Morate se zaustaviti odmah i dopustiti da vas uhapsimo!«

Pogledao sam Vandaleura i čekao naređenja.

— Samo vozi i dalje — viknuo je. Poslušao sam. Helikopter se spustio niže.

»Pažnja, androide, odmah se zaustavite, to je naređenje države i njime se poništava svako privatno naređenje!«

— Koji ti je vrag? — vrisne Vandaleur.

— Naređenje države poništava privatna naređenja — odgovorio je android. — Moram vas upozoriti da...

— Ma, nosi se s toga volana! — naredi Vandaleur i udari androida šakom, gurne ga i sjedne na njegovo mjesto.

Kola su sletjela sa ceste i prošla preko trstika po zaleđenom blatu močvare. Vandaleur se snašao i usmjerio ih prema cesti.

— Pobjeći ćemo! — zamumljao je.

Helikopter se spustio još niže. Bljesnuo je i snop svjetla s reflektora.

»Pažnja, James Vandaleur i android, predajte se! To je naređenje države!«

— Ne pokoravamo se! — vikne žestoko Vandaleur. — On se ne može nikome pokoriti! On ne može, a ja neću!

— Ma izvući ćemo se — mrmljao je — kad se iskopamo iz obruča. Izvući ćemo se iz vrućine.

— Moram vas upozoriti — rekao sam — da mi moje direktive nalažu da se pokorim naređenju države. Ja ću se predati.

— Tko kaže da je to naređenje države? — odvratio je Vandaleur. — Ljudi iz helikoptera? Neka pokažu svoje naloge. Neka dokažu da pripadaju državnoj policiji prije nego što nas uhapse. Kako znaš da nisu lopovi, koji nas žele namamiti u klopku?

Vozio je jednom rukom, drugom je provjeravao da li mu je revolver na mjestu. Kola su opet skliznula, volan se istrgnuo, vozilo je skrenulo i prevrnulo se. Motor je mumljao. Vandaleur je puzeći izašao, vukući androida...

Zasad smo bili izvan domašaja svjetla s helikoptera. Trčali smo naslijepo preko mračne močvare. Vandaleur je pucao iza sebe. Padali smo na tvrdu zemlju, udarali smo se o trstik, stabljike su pucale...

Helikopter se digao iznad auta kružeći, tražeći reflektorom, dok je iz zvučnika grmjelo. S obje strane ceste pojavila su se svjetla automobila što su dojurili u pomoć. Vandaleur i android uvlačili su se dublje u šibljak, prema usporednoj cesti, prema mogućem spasu. Pao je mrak, na crnom nebu nijedne zvijezde. I temperatura se snižavala. Puhnuo je vjetar i osjetili su ga kroz odjeću.

Iza njih odjekne eksplozija. Vandaleur se okrenuo. Eksplodirao je motor njihovih kola. Plameni gejzir je šiknuo kao sulud i pao usred trščaka, načinivši plameni krater. Potaknut vjetrom, rub požara podiže se u tri metra visoki plameni stup, što se strelovito približavao bjeguncima pucketajući kao tisuće iskara. Nad njime lelujava zavjesa dima. Iza plamena je Vandaleur mogao nazreti spodobe koje su se približavale.

Počeo je opet trčati vukući me. Osjetili smo kako pod nama puca led jezera. Gazio je nogama po površini leda. Upao je u vodu i povukao me. Vatreni zid se približavao. Čuo sam pucketanje. Osjetio sam kako nadolazi toplina...

Vandaleur je sada jasno nazirao svoje progonitelje. Posegnuo je u džep... bio je prazan. Izgubio je revolver. Opsovao je i ostao ondje, zablješten požarom, dašćući. Helikopter je lebdio u zraku ne mogavši probiti zavjesu dima da bi pošao u pomoć progoniteljima što su pošli suviše desno.

— Proći će kraj nas — šapne Vandaleur. — Budi miran, naređujem ti. Izvući ćemo se. Izvući ćemo se iz vatre.

Na trideset metara od njega prasnu tri pucnja. Tri posljednja metka iz njegova revolvera bila su zahvaćena vatrom. Progonitelji su skrenuli prema jezeru privučeni pucnjevima. Vandaleur je histerično opsovao i uronio još dublje u vodu da bi izbjegao nesnosnoj toplini što se širila prema njemu. Kraj njega se androidovo tijelo počelo grčiti i tresti.

— Oh, vruć je dan... vapno žeže! — viknuo sam.

— Šuti, gade! — rekao je Vandaleur. Ščepao me i pokušao me utopiti. Borio sam se, vrijeđao sam ga, udario sam ga po licu. »Vapno žeže... požar. Požar...«

Android je nekoliko puta udario Vandaleura a on se branio, zatim je izašao iz vode teturajući. Prije nego što je opet mogao napasti,

vatra ga je zahvatila. On poskoči čudnim skokovima pred vatrenim zidom. Svijao je ruke, prsti su mu se grčili, počeo je piskutavo vriskati i pjevati, plešući neki bezoblični valcer, pognuta tijela, kao blatno čudovište što se odražava pod plamenim jezicima.

Ljudi su počeli vikati. Netko je pucao. Android se dva puta okrenuo oko sebe pa nastavio svoj ples sučelice vatri. Podigao se vjetar i plamen je šumeći opkolio figuru što je skakala. Začas je od androida ostala masa sintetičnoga trzajućeg mesa, iz kojeg je kuljala crvena krv koja se ne gruša...

Da je mogao, termometar bi zabilježio 500 °C.

* * *

Vandaleur je uspio pobjeći dok su ljudi promatrali agoniju androida što se propinjao u jezicima uništavajuće vatre...

Sad ne znam tko je od nas dvojice ON: ja ili on. Transfer, kažu neki. Živi li čovjek s poremećenim strojem, i sam postaje takav. Živi li stroj s poremećenim čovjekom, i on postaje takav. Vapno žeže...!

Ali i on i ja znamo da ništa nije završeno.

Vandaleur i njegov novi robot znali su to jer su i novog robota zgrabili grčevi i treperenja. I ovdje, u hladnoći Poluksa, robot je pjevao i grčio se. Nije bilo toplo, ali prsti su se grčih. Nije bilo sparno, ali on je odveo onu djevojčicu. Kućni robot uz skromnu cijenu. Jednostavni servomehanizam... jedino što je Vandaleur mogao sebi priuštiti... ali se i on uzbuđivao i pjevuckao, i on je otišao s djevojčicom nekamo gdje ga Vandaleur nije mogao naći...

Vandaleur me neće moći pravovremeno naći. Bit će prekasno. *Hladna zemljo, moja draga, u snijegu i mrazu,* dok termometar bilježi povoljnih 12$_{o}$C ispod nule.

Objavljeno prema dogovoru sa G. P. A. München

Joel Houssin: *U očekivanju plime*

En attendant la marée

Prevela Snježana Puharić

Sisam rub svog kombinezona. Pritisnuo sam jezik na veliku narančastu mrlju koja je ostala kao trajna uspomena na manji incident na putu. Kroz prozorčić klizi zora kao požutio mrtvački pokrov prema zvjezdanom nebu. Još dublje sam se uvukao u svoj krevet. Svakodnevni pogled na izlazak sunca izazivao je u meni gađenje — i molim vas da mi vjerujete, vidio sam sunca crvenih, plavih, zelenih, okruglih i jajolikih, sunca koja su grijala i ona koja nisu služila ničemu — mrzim izraz — »evo još jedan novi dan«. Po čemu se novi dan razlikuje od prethodnog? Prije sam imao teškoća da dobijem približan odgovor, ali sada uništen, smrvljen, zgnječen u ovoj čeličnoj kapsuli, u tom neuništivom, nepokvarljivom svemirskom pužu kojem poznajem i najmanji detalj... Ne, novi dan nikad mi ništa nije značio. Život je uvijek ono što od njega očekujete.

Danas još »preostaje 26 dana«. To jest još mi ostaje 26 dana u ovoj kapsuli. Dvadeset sedmi dan, ako sve bude u redu, ako se ne desi ništa loše — spustit ću se na Zemlju. Ne mogu reći da me to posebno veseli. Kad bi bilo još nešto interesantno na Zemlji. Ipak, mora postojati neki način da se iskoristi tijelo koje je do sada bilo samo težak teret! Ružan sam. Da, ali funkcionalan! Nema milosti na ovome svijetu. Kako se može nešto otpočeti, a da se ne zna hoćemo li živjeti sljedeći sat? Nema rješenja.

Kad pomislim da ću postati tema bezbrojnih diskusija, meta novinara, junak čiju će sliku lijepiti na paketiće žvakaćih guma, niti se time ponosim, niti osjećam bilo kakav strah! Samo sam malo ljut što ću ponovo vidjeti ljude. Da li vas zanima što govore ljudi? Dobro se osjećate na putu?

— Ovdje svemirska baza. Dobro se osjećate, Paul?

— Kao i obično. Što želite?

— Imam utisak da bi vam dobrodošla mala doza umirujućeg sredstva da lakše podnesete put.

— Koji put?

— Slažete se?

— Svejedno mi je. Taj vaš način da me ostavljate u uvjerenju da to

nije jedino što mi preostaje postaje mi ogavan. Zaboravljate da se počinjem navikavati.

— U redu, Paul. Četrdeset-miligramska injekcija valiuma. Sinoć ste zaboravili podnijeti izvještaj. Znamo da ne spavate i usprkos svemu niste odgovorili na naše pozive. Možete li mi nešto o tome reći?

— Ne mogu.

— Zahvaljujući vama, znanost je naglo napredovala Naši stručnjaci oduševljavali su se čitajući vaše izvještaje, iako su se na neki način iznenadili. Učinili ste golemu uslugu naciji... Što to govorim? Cijeli svijet vam je zahvalan.

— Vraga! Neobično sam polaskan. To više što se desetak generacija smijenilo otkad sam u zraku, zar ne? Nema opasnosti da vidim poznato lice? Bit ću potpuno izgubljen?

— To vam se ne sviđa? Da li biste željeli ponovo vidjeti neke vama poznate osobe?

— Nikako! Bolje je ovako. Dobro, draga svemirska bazo, čini mi se da smo danas dosta razgovarali.

Beskonačnost mi je na raspolaganju. Tu dobivam na razini svakidašnjeg samo ograničeni životni prostor, bljutavu i sintetičku hranu i gotovo potpuno sam paraliziran. To je smiješno. Što vakuum postaje veći, to se ja smanjujem. Jedan sat nakon mog odlaska nije više bilo govora o nekom oduševljenju za bilo što, niti sam znatiželjno promatrao razvoj operacija, nego mi je jednostavno iz mjeseca u mjesec postajalo sve dosadnije. Stroj je u stanju da obavi sve detalje misije: ja se ne trebam ni u što miješati. Ja sam ukrasni vijak, nekoristan, nekoristan, označen etiketom: »ljudski elemenat«.

Dok nisu postali jedan običan skup gluposti, ljudi su stoljećima bili tovarna stoka. Bez sumnje, trebalo bi me zanimati što me očekuje na Zemlji. Ali niti to me čak ne zanima. Uspomene na Zemlju su teške kao i loš puding u želucu. Jedan dan svemirska baza — glas joj je bio gotovo ženski — objavila mi je da sam dobio na vremenu. U čemu sam dobio na vremenu? U odnosu na što? Po kojim se to kriterijima može tako nešto suditi? I kad bih imao mnogo vremena, ne vidim u što bih ga mogao utrošiti. Siguran sam da ste na mom mjestu da biste si postavili bezbroj pitanja. Da li je još tako komplicirano utvrditi porez? Što je s državnom lutrijom? A moda? Plaćeni dopust? Naučna fantastika? Ljudski um? Ta su mi razmišljanja potpuno strana. Toliko sam utučen da se koji put pitam neću li zaboraviti disati?!

Ipak je nešto biti heroj. Bez sumnje, neću to biti dugo. Do onog trenutka kad opaze da sam slupao sve instrumente, tako da su svi izvještaji lažni, lažni do posljednjeg zareza. Koliko znam, to mi je do sada bilo najveće zadovoljstvo. Zbog toga se još veselim. Ne tiče me se što će od mene kasnije napraviti. Što želite? Željeli su jednu hiperintrovertiranu osobu koja će podnositi samoću i dobili su je. Ja

sam savršen početak, potpun, nespojiv s beskorisnošću i s ravnodušnošću. Već naslućujem da će me ispitivati. Podvrgnut će me mnogim testovima, smišljenima da me iscijede kao limun. Njihova nauka je dovoljno napredovala da izvuče iz čovjeka sve ono što je vidio, čuo i naučio. Strašno će se razočarati. Nisam ništa vidio, jer nisam ništa niti gledao. Nisam ništa čuo, jer se ništa nije moglo čuti. Odavno nisam ništa naučio. Ostao sam isti onakav kakav sam bio i na_polasku — budalast i neznalica. Ako su mi jasni razlozi zbog kojih su izabrali introvertnu osobu, onda sam iznenađen što su izabrali psihopata. Bio sam jedan jedini astronaut koji je dvaput boravio u psihijatrijskoj bolnici i to nisam nikad skrivao — samo želim da me puste na miru sa svojim zadacima! Možda nisu imali nikakvih iluzija o uspjehu ovog puta, naročito što se tiče mogućnosti povratka? Kad su me poslali, iskoristili su vrijednog čovjeka i riješili se dosadnog kozmonauta.

Tijekom ovog putovanja najviše me je smetao znoj. Doslovno sam plivao u njemu. Do svog prvog pokušaja samoubojstva. Nakon toga se uopće više nisam znojio. Vjerojatno je ta draga svemirska baza, tako brižna da načini umjetnu ranu na mome vratu, uvidjela tu nezgodu te se požurila da tome pronađe lijeka. Gorko sam zažalio što sam ozdravio. Kad se tako sjajno upropasti vlastiti život i kad smrt neuspješno započne; moral osjeća te posljedice. Ruke su mi postale nepokretne da se izbjegne ponovni napad bolesti. Moje ruke nikad nisu služile nekim značajnim stvarima. Oduvijek sam živio u najjednostavnijoj svakidašnjici. Prije sam mogao promatrati, priznajem bez mnogo interesa misije svojih kolega; ali sada kada sam ja središte avanture, više ne mogu promatrati bilo što. Dovoljno mi je da se za mene drugi zanimaju.

Pitam se da li ću pri povratku upotrebljavati svoje ruke i noge. Mislim da je to nemoguće. Svemirska baza mi nije o tome govorila, ali znam da je imala nekih problema s mojim krvotokom. Držali su me okrenuta naglavce tri sata dnevno — ali to nije bilo dovoljno. Bojim se da su mi ruke neupotrebljive. Stavit će mi proteze. Tako ću moći ostvariti svoj davni san: da se demontiram kad više neću biti sebi potreban.

Što se više približavam Zemlji, to me misao na svečanosti koje me očekuju razdražuje. Već dugo nisam bio tako razdražen. Cim pomislim na svjetinu koja kliče ime jednog čovjeka, a taj čovjek sam ja, okreće mi se želudac. Tijelo mi se pridiže kao stara čarapa. To je najjači utisak na cijelom putovanju. Sve će mi to potvrditi jednu stvar — koliko mrzim sebi slične.

Još 23 dana

Da sam bio kukavica nikada ne bih stigao do kraja ovog beskonačnog povratka. Kada samo pomislim na vatirana kliješta kako

mrve moju ozljedu, prolazi me volja za samoubojstvom. Iznenađen sam tom odvratnošću prema mehaničkim dodirima. Istina je da sam oduvijek teško podnosio dodire, naročito ako su bili fizički. Došlo mi je da se svojevoljno zavežem i zavaravao me je užitak koji je iz toga proizlazio. Danas, bromiran do kostiju, pitam se kako bih mogao voditi ljubav. Post coitum. Nikada nisam bio tužan. Još dok sam bio dječak navikao sam se na razočaranja i neuspjehe. Ima ljudi koji prave djecu! Na kraju što od njih učine... Da li još to rade? Kad sam otputovao, u vremenu između evakuacije Tokija i bombardiranja bitangi na auto-putu New York—San Francisko, mnogo se govorilo o prenaseljenosti. Ja o tome nisam pričao. Svjetina je koristila anonimnost; naveliko sam mrzio. Možda su odlučili da više ne rađaju kao štakori u laboratoriju? U moje vrijeme svi su rado govorili o mogućim katastrofama u budućnosti. Bez sumnje, to je bilo zato da se lakše zaboravi strašno siromaštvo njihovih života. Nekoliko puta sam bio umiješan u razgovore te vrste, naravno protiv svoje volje, i usprkos mojih bljutavih riječi, sugovornici su me gledali zaprepašteno. Nalikovali su na obitelj bjelouški pred koturaljkama. Nikada mi nije pošlo za rukom da prođem neopažen. A ipak! Elegantne večeri u mom sivkastom krevetu, u mojoj goloj sobi, uvijek sam umirao od dosade gledajući pustinjaka u šikari koja štiti ulaz u njegovu jazbinu. Kada pomislim na sve one priče o predviđanjima gdje se nalaze astronauti uvaljeni u ekstravagantne avanture, okrećući se među planetima od kojih su jedni čudnovatiji od drugih, raspolovljujući monstrume i hidre u svemiru. Ja koji sve to vidim, koji od sveg tog čarobnog prizora ne vidim ništa do praznog i blistavog neba, koji živim samo za pravilne otkucaje aparata na svemirskom brodu, ne možete pojmiti koliko mrzim te pomamne utopiste koji će vam prodati rog za svijeću.

Još 20 dana

Opažam Mjesec, sakriven iza upljuvaka svemira na mom prozorčiću. Stižem u predgrađe, što! Ne bih više smio kasniti da vidim kako se pojavljuje granica radioaktivnih kovčega. Kutije ljudskih konzervi — o koliko ljudskih — spremne da siju smrt i očaj na dan kad će ih netko udariti. U principu, radioaktivnost se ne bi trebala infiltrirati u atmosferu. To nisu principi učenjaka. Sve zavisi od toga koliko se ima povjerenja u te ljude. Što se mene tiče, u njih treba imati vrlo malo povjerenja. Ipak, dojmilo me se kad sam vidio Mjesec čim sam se probudio; učinilo mi se da već osjećam smrad Zemlje. Jučer sam pitao svemirsku bazu da li ću imati pravo na karantenu — koji fantastični običaj! Izgovor da je to zbog opasnosti od mikroba smiješan je, jer se zapravo radi o tome da se astronauti priviknu na glupost sebi sličnih. Znadete li da je postotak pokušaja samoubojstava kod kozmonauta koji se vraćaju sa svojih misija sto posto veći nego u

svim drugim profesijama? I čini se da je s tim gotovo. Više nema karantene. Tješio sam se. Mogu reći da sam se za ovog putovanja nakljukao razočaranjima. Najmanji osjećaj zadovoljstva, na ovom stupnju mog razvoja, izgledao bi lažan i definitivno bi me njihao u mom nepostojanju. Prava je ravnoteža u sličnosti, potpuno uspjeti ili sve pokvariti, miješanje je preveliko iskušenje za srce.

Da li novine pišu o mom povratku? Da li još postoje samo novine? Što se dolje dešava? Neodređena znatiželja. Slična znatiželji laboranta koji se svakog jutra diže da vidi kako napreduje rak na crnom štakoru. Iznenadio bih se da dolje postoji netko tko bi mi mogao odgovoriti. Kladio bih se da su se ljudi nakon mog odlaska istrijebili. Očito, griješim. Šteta.

Još 15 dana

Mjesec je preplavio gotovo cijeli prozorčić. Pejzaž je tužan. S vremena na vrijeme vidim srebrnast odsjaj elektronskih bušilica na Mjesečevu tlu. Ne vjerujem da su tamo pronašli nešto zanimljivo. Možda zlato? Govno je zacijelo posvuda.

Uvijek sam živio po pravilima za koje me nitko nikad nije pitao što mislim o njima. T o je dosadno. Očito, kad se. tako razmišlja, i najmanje se pravilo nasilu mijenja. Koga da se upita za savjet? U svom životu nikada nisam glasao. Zašto izabrati nekog tipa koji će kasnije odlučivati o vama i bez vas? I što da se učini s bolesnima koji nemaju svoje mišljenje?

Primjećujem da već duže vrijeme rasuđujem kao da ću zateći svijet isti onakav kakav je bio pri mom odlasku. Trebao bih izgubiti pamćenje i zaboraviti sve što sam radio u ovoj kapsuli.

— Svemirska baza?

— Da, Paul!

— Želio bih izgubiti pamćenje. Želio bih zaboraviti sve što sam doživio.

— Neku vrst lobotomije? To želiš?

— Baš tako. Pretpostavljam da je to kod vas rutinska operacija. Još u moje vrijeme službeno se izvodila na nepopravljivim kriminalcima, a tajno na političkim zatvorenicima...

— Paul, shvatite da su stoljeća prošla od vašeg odlaska. Ako sam željela razgovarati s vama, to je samo zato što me zanima povijest. Neki drugi sugovornik ne bi shvatio ni polovinu vaših riječi i sigurno niti jedan od vaših pojmova. Mi više nismo u stanju da obavimo ni najmanju kiruršku operaciju.

Ispustio sam dugačak zvižduk.

— Zemlja se, dakle, toliko promijenila?

— Više no što i mislite, Paul.

— Mislim da bih vam sada trebao postaviti neka pitanja. Da li ste predvidjeli metodu za brzo prilagođavanje? Priručnik s objašnjenjima

za slaboumne.

— Nisam u stanju da odgovorim na tu vrst pitanja.

— Tu se odlično vidi ljudski mentalitet. Nitko nije odgovoran za kažnjavanje, ali ono ipak postoji. Niti u jednom trenutku nisam povjerovao da su toljage koje su mi kidale križa bile dio ontološkog prokletstva...

— Ne razumijem o čemu želite govoriti?

— Nije to ništa. Imam običaj da govorim naglas. Dakle, kako ćete me priviknuti na vaše običaje? Možda ćete me potpuno paralizirati i izložiti u vitrini?

— Bit ćete slobodni. Sasvim slobodni da radite ono što želite.

— Sloboda? Jadna svemirska bazo, vjerujete da je to dovoljno obrazloženje? Od svih liberalnih zemalja kojima sam proputovao, ni jedna me nije uspjela osloboditi mog zatvora.

— Apsolutna sloboda, Paul. Apsolutna!

— Kao kod despota?

Još 10 dana

Ne shvaćam zašto još nisam opazio granicu otpadaka. A ipak ona je vidljiva. To mnoštvo golemih sudova koji lebde svemirom ne može proći neopaženo. Štoviše, trebali bi biti u mom vidokrugu već tri dana; to znači da sam ih mimoišao spavajući. Mislim da upravo ti detalji u mojim svakodnevnim izvještajima zanimaju svemirsku bazu. Isto tako bi voljeli da im opišem raznobojan aparat kraj kojeg sam prošao iznad Plutona. Na žalost, jedino mene ne zanimaju te stvari, a još manje želim rastrubiti o njima. I dalje ne znam ništa o banalnostima koje oduševljavaju ljudski rod. O, naravno! U jednom trenutku svog postojanja vjerovao sam da je moguća pozitivna promjena života i živih osoba. Nisam bio ništa manji idiot od nekog drugog, ali mi je izmaknuo pojam univerzalne osrednjosti. Zatim, lišen te vrste iluzija koje probadaju želudac čim o njima prozborite, nikada nisam vjerovao u narodne pobune. Nisam vjerovao niti u moguće oslobođenje ljudi, kao niti u oslobođenje ovaca. I ljudi i ovce imaju tu manu da im je Sudbina stalno u nečijim rukama. Pretpostavljam da se to nije nimalo promijenilo. Ako svemirska baza lisli da su moje riječi zastarjele, to sigurno nije zbog njihova držaja nego zbog zračenja.

Na koncu, mogao bih razmjenjivati svoje znanje. Ali, s kim bih mogao razmjenjivati svoje obavijesti? Svaki put kad se pojave takva pitanja, to je uvijek isto potpuno uništavilo, ponor bez dna. Tada shvaćam da je moja jedina želja da nešto želim. Lansirajući me prema takvom tržištu — jedan pravi prihod svemira protiv jedine istinite ljubavi — imam sve šanse da me pokradu. Osim nekih nadomjestaka koje koriste mase, mislim da tražena roba više ne postoji ili još ne postoji.

Neprestano sam ispružen, tako da više nisam išao lijegati. Tu strašnu banalnost ipak sam teško podnosio na polasku. Na Zemlji, kad bi se zasitio, pomagalo mi je što sam odlazio leći. Sada je s tim gotovo. I mogu reći da mi se vraški žuri da ponovo legnem.

Bolestan sam od preživljavanja. Bolestan sam što moram biti besmrtan usporedo s tim dosadnim čovječanstvom, a Zemlji, za moje odsutnosti na desetke generacija je pomrlo, ali ipak ne bih duže živio od svih njih zajedno. Bolestan sam jer je moja jedina nada očajanje koje nikada nije potpuno. Ja sam pokvarena igračka, greškom istjeran iz maternice, prevladan, nekoristan, neupotrebljiv.

— Svemirska baza!

— Da, Paul?

— Pokvario sam sve sonde. Izvještaji koje ste dobili pogrešni su. Sakrio sam od vas gomilu trikova koje vam ne želim otkriti. Pljujem u usta čovječanstvu!

— Ispovijedate se, Paul?

— Slušajte mene, lošeg psihologa! Ne možete ni pretpostaviti koliko želim da ljudski rod nestane iz svemira. Zemlja je jedna bradavica! Čir zaražen trgovcima, otrovom! čir koji se može probosti.

— Ali tko vam kaže da nije bio probušen? Nismo posvetili ni sekundu pažnje vašim izvještajima. To nam je sve svejedno. Osim toga, već sam vam objasnila, da ja nisam imala pomalo apsurdnu želju da produbim svoje povijesno znanje, vi ne bite već odavno imali ni najmanji dodir s nama.

— Besmislice! Podvaljujete mi! Zašto onda toliko brinete za moje zdravlje?

— Slušajte, Paul, osobno me zanima vaše pamćenje. Zaštićujem ga, to je sve.

Ali o čemu to govori?

— O, vjerujem da bulaznite. Uostalom, sve to uopće nije važno. Znate, ako mi želite učiniti veliku uslugu uputite tu prokletu kapsulu na granicu otpadaka. Dolje, desno. Tres. Doživjet ćete prekrasan vatromet i...

— Granica ne postoji već 273 godine.

— Da? Nisam je, dakle, zaobišao. Našli ste načina da je udaljite? Svemir je praktički staretinarnica.

— Granica je eksplodirala.

— I promašila vas je?

Još 6 dana

Sutra će Zemlja ući u moje vidno polje. Čini mi se da nikada neću stići. Ne samo da sam nestrpljiv, nego se uzrujavam ni zbog čega. Upravo se obmanjujem. Nevjerojatno! Cijelu vječnost mi se to nije desilo. Čudno, čini mi se da imam mrave u nogama i da bih se — ako se napregnem — ponovo mogao micati. I tome se malo veselim. Dosta

mi je nepokretnosti. Jedina stvar koja mi nije bila pretjerano dosadna na Zemlji bile su šetnje šumom koja je odvajala moj dom — radionicu u gradu sa pet tisuća stanova za neženje — od tvornice metala. Da okrunim taj poremećaj u svojoj navici, sve slabije spavam. Moj san je postao mušičav. Ništa mi nije mučnije od toga.

Čim stignem, požurit ću u prvi bife i napit ću se. Moram nadoknaditi pijana stanja koja sam propustio otkad šećem među galaksijama. Pomisao da se alkohol više ne toči ispunja me stravom.

— Svemirska baza! Ne odgovara.

— Svemirska baza!

— Da, Paul?

— Što je, zar spavate?

— Parit ću se.

— Pardon?

— Upravo sam se parila.

— A, da.

— Od svih stvari koje će vas iznenaditi, Paul, ova je najmanja.

— Do vraga! Dobro... Želio sam vas samo pitati kakva je situacija što se tiče uživanja alkohola. Zbog toga sam vas zvao. Oprostite što sam vam smetao.

— Uopće ne smetate. Bila sam samo malo rastresena, to je sve.

— Čekajte! Čekajte! Hoćete reći da i sada nastavljate?

— Čime?

— S bludničenjem dok sa mnom govorite!

— Naravno! To vas možda smeta? U tom slučaju ja ću…

— Ne, ne! Odgovorite mi na moje pitanje!

— Alkohol više ne postoji.

To je najlošija vijest u cijelom mom životu. Iznenađuju me običaji koje je usvojilo čovječanstvo. Kad se dobro razmisli, Zemlja odana besramnosti i bludu trebala bi mi se sviđati. Svinje bez dlake gube svoje samopouzdanje.

Još 3 dana

Zemlja je zelena! Potpuno zelena! To je bez sumnje meteorološki fenomen, ali kojeg li iznenađenja! U sjećanju mi je ostala toliko siva da sam sada potpuno smeten. S udaljenosti, mislim da još više mrzim tu boju. Tako joj loše stoji.

— Svemirska baza. Odavde je Zemlja zelena. Znate li zašto?

— Naravno, Paul. To bi vas trebalo veseliti. Sjećam se da je u vaše vrijeme zelenilo bilo izvor nekih problema, zar ne?

— Želite reći da sada predstavlja sve manje i manje problema. Ali to ne objašnjava uzroke tog fenomena...

— To je granica.

— Granica? Kako to da radioaktivnost može obojiti atmosferu u zeleno? Koliko ja znam to nije osobina atoma.

— Voljela bih da položite račune samom sebi, Paul. Preostala su vam samo tri dana da se strpite. Imat ćemo dosta vremena da razgovaramo.

Od svih svojih predodžbi koje sam stvorio o dolasku na Zemlju, vladavina zelenila bila je najnestvarnija. U euforiji trenutka, mučen tom zagonetkom, čak ne primjećujem da se grebem po potiljku. Da se grebem po potiljku! Očito, to ne iznenađuje nikoga osim mene. Moje me ruke ponovo slušaju, isto tako i noge! Oh! Ne mogu se oduševljavati, skakati od radosti, ali sigurno ću provesti nekoliko neobičnih dana na Zemlji prije no što utonem u vječnu oronulost. Zapravo, zašto bi bila bitna boja? Bilo kojom da je obojen, čovjek je čovjek. To načelo ima za mene veliko značenje.

Ateriranje

Svi su se aparati na brodu isključili. Guši me mučna tišina. Nema više žmirkanja, zveketa, šuškanja. Ništa od toga. Tišina je potpuna. Prodirući u atmosferu, staklo na prozorčiću je pocrnjelo, tako da ništa ne vidim.

— Paul!

— Da?

— Vidim vas. Tri bijela padobrana i čelični stožac.

— To nisam ja. To je netko drugi.

— Oh, ne šalite se! Prizor je fantastičan. Kakva šteta da i druge ne zanimaju takve stvari. Paul, vidite li Zemlju?

— Ne vidim ništa. Prozorčić mi je pocrnio. Još sam daleko?

— Ne znam. Povećavate se.

— Recite, ima li mnogo aviona i brodova koji se vuku unaokolo? Pitam vas to jer mi se desilo nešto strašno. Želim ponovo vidjeti ljude, razgovarati s njima. Shvaćate li? Potrebno mi je da živim sa svijetom oko sebe. Fantastično se osjećam u svojoj koži.

Ništa ne izmišljam. Ne mogu objasniti kako mi se tako odjednom. promijenio karakter. Možda je to zbog totalnog zamračenja prilikom ulaska u atmosferu? Ali to je stvarnost. U ovom trenutku zbog najjadnijeg, najprostijeg, najbeznačajnijeg sugovornika lebdio bih od sreće.

— Svemirska baza! Kako se zovete? Ako vam je vanjština poput vašeg govora, onda mora da ste superstar ovog planeta! Mogu li vas„pozvati na večeru? Nadam se da možete imati više ljubavnika? Ha, što kažete na to? Jedna noć ljubavi nakon vječnosti razgovora...

— Paul!

— Već bih treba čuti helikoptere. Još uvijek sam... To je! Lagano ublažen udar. Sada ljuljanje valova. Zviždanje plutača koje se napuhavaju oko kapsule.

— Dobro došli u zeleni svijet, Paul. Željela bih vas...

— Čekajte! Ne govorite, ništa. Izlazim.

U tili čas — nikada nisam bio vještiji i brži — odvezujem sigurnosni pojas. Povlačim ručku. Morski zrak toliko čist da bi vam mogao iskidati pluća, prodire u kabinu. Odgurnuh blindirana vrata; nakon nekoliko trenutaka otvorila su se bešumno. Evo me!

Oko mene prostire se ocean unedogled. Pridržavam se za zid koji se još dimi. Nigdje ni najmanjeg broda i više nema ni helikoptera. Ništa do te zelene beskrajnosti. Zelene?

— Dobar dan, Paul.

— Hej! Gdje ste? Kako mi možete govoriti bez radija?

— Telekinezija i telepatija. Dvije nove sposobnosti ljudskog roda. Sviđa vam se Zemlja, Paul?

— Zemlja, Zemlja, kako je to brzo rečeno. Želio bih vidjeti Zemlju. Kad će doći po mene? Pogriješilo se u određivanju točke slijetanja?

— Ali ima mnogo svijeta! Nema nikakve greške. Spustili ste se točno u centimetar.

— U kojem sam moru?

— Na Zemlji ste.

— Do đavola! Budite jasniji!

— To je granica, Paul. Već sam vam to rekla. Kontinenti su potonuli nakon što su se otopili ledenjaci. Ali, čovječanstvo je preživjelo taj potop. I mi smo sretni, Paul! Sretni kao što ljudi nikada nisu bili u svojoj povijesti. Odsad ćemo imati vremena da razgovaramo. Sve ćete mi ispričati. Ti su me razgovori na daljinu zamarali.

— Gdje ste?

— Pod vašim nogama, Paul.

Priljubio sam se uz vanjsku stijenku kapsule. Brod se neprestano njiše. Ljuska od oraha. Oko mene beskrajni ocean na kojem puše vlažni vjetar. Rukohvat pljesnivih algi dodiruje plutače. .

Objavljeno prema dogovoru s VPA — Zagreb

4. MINI

Milivoj Anđelković: PUT DO ZVEZDA

Sednica Galaktičkog saveta se završavala i na delegatskim monitorima svetlucala je još jedna, poslednja tačka dnevnog reda: »Odgovor na pitanje delegata Novog Južnog Sazvežđa.«

Raspoloženje kao da je postalo življe i žamor ispuni ogromnu dvoranu sve do blistave, trodimenzionalne projekcije. Galaksije koja se sporo i dostojanstveno obrtala u mekoj tami visokih svodova. Na licima mnogih delegata pojavi se nagoveštaj osmeha — ta česta pitanja predstavnika novoprimljenih svetova, to njihovo nemirenje sa očiglednim i neminovnim, podsećalo ih je na njihovu mladost i davne, sada već istorijske sednice Saveta.

Predsjedajući odmah uze reč:

— Potpun odgovor sa svim informacijama i analizama dobili ste pre sednice i, u to ne sumnjam, detaljno ga proučili. — Tihi, odobravajući smeh i veseli žamor ponovo srostruja dvoranom, osvežavajući kao prolećni lahor. — Za ovu priliku, kao i uvek, pripremljen je kratak rezime. Da ga čujemo!

Iz delegatskih monitora odjeknu jasan, metalan glas Centralnog mozga Saveta: »Pitanje glasi: a) Je li tačno da su, u tri navrata, uhvaćeni pozivni signali nepoznate civilizacije i b) Šta je učinjeno? Odgovor: a) Tačno je. b) Svaki je signal snimljen i pažljivo proučen, lociran i arhiviran u memoriju ovog mozga sa zaključkom — primeniti Melov galaktički aksiom.«

Iz poslednjih redova odjeknu buka — predstavnik Novog Južnog Sazvežđa je neposredno, mašući rukama, zahtevao da odmah dobije reč i da bude uključen na delegatske monitore.

Metalni glas Centralnog mozga nastavi posle kraće pauze: »Obrazloženje: sva tri signala su ispod prosečne jačine, upućeni sa tra različite tačke planeta MG/IV—9/3, međusobno različitih kodova i simbola ali na istom informaciono-tehnološkom i civilizaoionom nivou. Očigledno da je u pitanju zatvoren svet podeljen na najmanje tri moćna saveza na istom nivou razvoja koja su u otvorenom ili prikrivenom sukobu. Analiza poruka je to potvrdila — svaki savez proglašava sebe za predstavnika celog planeta. To je karakteristično za svet u kome nema potpune saradnje, pa ni prave nauke, jer su učenjaci plaćenici pod strogim nadzorom a njihova otkrića brižljivo čuvane tajne u borbi za prevlast. Stanovnici takvog sveta još nisu prevazišli atavizme svog porekla i još ne mogu da usmeravaju svoju evoluciju, individualni i društveni razvoj za dobrobit cele planetarne zajednice. Takvi intelekti još su nezreli i predstavljaju veoma opasan i nepouzdan element u Galaksiji. Kraj odgovora.«

— Mnogi svetovi prošli su tu fazu predistorije — vikao je delegat NJS. — Zar prijateljski pružena ruka ne bi...

Glas predsedajućeg, umnožen na mnogobrojnim monitorima, nadjača njegove reči:

— Podsećam delegate na naše iskustvo sa svetom RS/1-3 ili, sada već bivšim, svetom KH/VIII-12/7, da navedem samo dva poslednja slučaja. Oba su u potpunosti, još jedanput, potvrdila Melov aksiom. A ovaj novi svet, za razliku od pomenutih, u svemu je prosečan: položaj, veličina, broj planeta, stepen razvoja; to je, može se reći, tipičan sistem, tako da nema ni najmanjeg osnova za sumnju u opravdanost primene Melovog aksioma koji je već toliko puta pokazao punu delotvornost...

— Ali, ako to ipak ne uspe? — pitao je delegat NJS. — Šta onda?

— Tada ćemo dobiti još jedan bivši svet, na žalost. I saznanje da je to bila još jedna stranputica u razvoju intelekta. Detetu koje puzi uzaludno je reći da potrči; čak i ako razume, čak i ako pokuša, ono to neće moći...

— Pa usporimo malo — vikao je delegat. — Pružimo mu ruku. Dokad ćemo biti starmali, hitronogi dečaci...?

Njegove reči izgubiše se u žamoru dvorane. Nekoliko delegata zahtevalo je da se rasprava prekine i pređe na glasanje.

Predsedajući:

— Odgovor je dat. Da li ga Savet usvaja? — Na centralnom monitoru zablistaše bezbrojne svetle tačke kao znak pozitivnog odgovora i nekoliko negativnih. — Usvojeno većinom glasova. Zaključujem da je Savet potvrdio donetu odluku o primeni Melovog galaktičkog aksioma! Sednica je završena!

Monitori se ugasiše i žagor ponovo ispuni dvoranu. Tu i tamo čulo se nekoliko visokih glasova dok se i oni ne utopiše u opšti ton. Delegati su lagano izlazili, razgovarajući.

— Ipak je to surova odluka — objašnjavao je delegat N.IS. — Ostaviti ih u potpunoj izolaciji, da steknu uverenje da su usamljeni u Galaksiji i Kosmosu, da su jedinstveno seme razuma...

— To će im najpre omogućiti da razviju novu svest o ogromnim obavezama i odgovornostima koje ih tek očekuju, da nadmaše sebe i sva ta mnogobrojna ograničenja i slabosti svoje predistorije...

— Možda — nije se predavao delegat NJS. — Ako budu imali dovoljno mudrosti, snage i vremena...

Visoko nad njima blistava projekcija Galaksije, kao ogromna blještava kruna, napravi još jedan mali, spori, dostojanstveni okret. Delegat Novog Južnog Sazvežđa, u želji da potvrdi neki od svojih argumenata, pruži ruku da sagovorniku pokaže taj mali planet o kojem je bilo reči. Ali i njegova ruka pade dole, nemoćna pred tim bezbrojnim svetovima koji su blistali iznad njihovih glava — više nije

mogao da je pronađe.

— Zovu je Tera, ili Zemlja — reče kao da to. nešto objašnjava. — Moraće sami da pređu taj spori put do zvezda...

— Ili da nestanu — reče drugi. — Težak je to put...

Zdravko Bartolić:INVAZIJA IZ NEPOZNATOG SVEMIRA

Kuća s velikim vrtom i bazenom, automobili, konji, pokloni ženama... za sve to treba vrlo mnogo novaca, a slavu se ne može vječno musti. Jurisco uzdahne i izađe iz, u te rane jesenske dane, ugodno zagrijane vode bazena.

Ogrnuvši se debelim haljetkom i ispivši jednu rakiju, sjedne za radni stol. Na prvi iz gomile papira napiše cifrastim slovima: »Invazija iz nepoznatog svemira«; priča.

Tema već stotine puta prežvakana i sve što se od njega očekivalo bilo je zadanu križaljku ispuniti novim riječima. Ako ništa drugo tu je posljednji adut — slavan potpis. .

Sati su prolazili, gomila ispisanog papira se povećavala, kiseli izraz na Juriscovu licu nije se mijenjao...

Tada netko pokuca.

U prvom trenu odluči ne obazirati se, a u drugom već je pred njim stajao muškarac srednjih godina da smiješnom kockastom torbom u ruci.

— Dobar dan. — Jurisco nije imao vremena da se čudi tom nastupu. — Veoma mi se dopada vaša nova priča, samo...

— Nova priča? Ova koju pišem?

— Baš ta!

— Ali... kako...

— Kao što sam rekao, veoma mi se dopada, pa mi je žao što je nikada nećete objaviti.

!?

— Previše je istinita, da tako kažem. Razumijete što želim reći? Ne možemo dopustiti nikakav rizik sad kad smo pred samim ostvarenjem našeg plana — govorio je neznanac mirno, otvarajući svoju kockastu torbu. Iz torbe se širio sladunjav miris. — U stvari, sve je ovo traćenje vremena. Kad se probudite, nećete se ničega sjećati, niti priče, niti ovog posjeta. Ipak, zašto probleme ne rješavati na pristojan, ljudski način, zar ne?

Robert Hasz: POVRATAK

A hazateres

Brod je brzo klizio po svemirskom beskraju. Osim tihog zujanja stroja za proizvodnju kisika ništa se drugo nije čulo. Dvoje putnika — Laura i Harry — duboko je spavalo u kabini za odmor.

Prvi se probudi Harry. Još pospan, sišao je s kreveta i na jedvite jade se dovukao do radne kabine. Sve je bilo u najboljem redu. Baci pogled na kalendar: 1998. Sa Zemlje su startali 1990. Dakle, osam godina!

Kad je obavio potrebne zadatke, ode u kupaonicu i dobro se istušira. Zatim se vrati u radnu kabinu, zauzme mjesto za svojim pultom i počne kontrolirati podatke.

* * *

Laura je sređivala podatke dok se Harry kroz kvarcno staklo zagledao u zvjezdano nebo.

- Koliko još ima? — upita Laura neočekivano.

— Čega? — odgovori novim pitanjem Harry, ne maknuvši pogled s kvarcnog stakla.

— Ta nemoj! Dobro znaš što pitam! Koliko još imamo do povratka kući?

Harry mrzovoljno izvuče podatke iz kompjutora.

— Trideset osam dana, četiri sata i četrdeset minuta. Naravno, nije sigurno da je ovo točno. Kao što znaš, i kompjutor se može zabuniti od jedne minute do jednog mjeseca. Osim toga...

— Dovoljno, dovoljno! Mjesec, a možda i dva, izdržat ćemo Harry, zar ne?

— Nadam se — reče Harry zureći i dalje kroz kvarcno staklo.

— Što gledaš kroz to staklo? Kako samo možeš sjediti ovako mirno?

Ustane i iz automata natoči šalicu kave.

— Smiri se! Ako smo se osam godina vukli svemirom gotovo besciljno, onda ćemo valjda izdržati još mjesec dana. Za Zemljane smo zacijelo već odavna mrtvi. Bit će to prava senzacija kad stignemo! Misli na to!

Laura pokri rukama lice.

— Pokušavam na to misliti ali ne vjerujem da će uspjeti. Videći da je nije uspio smiriti, Harry pokuša skrenuti razgovor.

— Što ćeš početi na Zemlji? — upita poslije kraće stanke.

— Još ne znam točno. Možda ću nastaviti studirati kemiju ili

fiziku.

— Lijepo.

— A ti?

Harry priđe Lauri.

— S plovidbom ću privremeno, a možda i konačno prekinuti. Želio bih se povući. Želio bih preostale godine proživjeti tiho

Nježno pogladi djevojčinu baršunastu kosu.

— Volim te — reče i poljubi je.

* * *

— Zemlja — šaputala je Laura naslonivši glavu na Harryjevo rame.

I stvarno pred njihovim očima iskrsnu u daljini piavičast planet srednje veličine.

— Da... Zemlja. Kod kuće smo, Laura, kod kuće!

Nisu znali što da počnu od radosti. U Lauri se opet probudi žena, te počne birati odjeću u kojoj će se pojaviti na Zemlji. Harry je, međutim, sređivao podatke skupljene na dugom putu.

A onda se dogodi ono na što su osam godina čekali: preko kompjutora začu se »glas Zemlje« pozdravljajući ih.

»Pozdravljam vas u ime Zemlje. Već nekoliko dana znamo da nam se približavate, ali, na žalost, nismo mogli uspostaviti vezu. Na Zemlji se priprema međunarodna svečanost u čast vašeg povratka. Pripremite se za prizemljivanje.«

Kad je »glas Zemlje« završio, nastavio je sam kompjutor krčavim glasom: saopćavao je automatski podatke o stanju na nebeskom tijelu pred njima. Pošto je dao podatke o vremenu i sastav atmosfere — neizostavno je kao i u drugim prilikama redao podatke o društvenom uređenju. Sve je bilo kao i prije osam godina, samo... samo je na Zemlji bjesnio rat.

Atomski rat!

Kao da ne vjeruje kompjutoru, Laura se otrgne od Harryja, pristupi prozoru i zagleda se u Zemljinu loptu.

— Harry, je li istina: atomski rat? Sve je, dakle, bilo uzalud?

— Da, Laura. Mislim da je sve bilo uzaludno. Ljudima nismo potrebni ni mi, ni rezultati što ih nosimo. Zauzeti su nečim sasvim drugim: ubijanjem!

Laura kao da i nije čula Harryjeve riječi. Stajala je tamo uz kvarcno staklo ne skidajući pogled s plave kugle.

— Sve je bilo ni za što. Uzalud smo lutali osam godina, riskirali svoje živote; kad smo napokon stigli, Zemlja je vjerojatno radioaktivna, ljudi ubijaju jedni druge, uništavaju ono što su gradili i stvarali stoljećima. Pa, vrijedi li za to živjeti? — reče i baci se Harryju u zagrljaj. — Vrijedi li živjeti, Harry? Vrijedi li? — ponavljala je Laura.

Harry nije znao što da odgovori. U ustima je osjećao slan okus suza.

— Ne, Laura — reče isprekidanim glasom i još je čvršće privinu k sebi. — Za to stvarno ne vrijedi živjeti...!

* * *

Brod je brzo jurio kroz beskrajni svemir, ali se više nije čulo zujanje stroja za proizvodnju kisika. Još se neko vrijeme kroz kompjutor čuo pozivni »glas Zemlje«. Ostao je bez odgovora.

Nije bilo nikoga tko bi odgovorio.

Preveo Zlatko Glik

Slobodan Knežević: SENKA U NOĆI

Bila je noć i tama, ali čovek je jasno video mračnu, neodređenu priliku kako kopa rupu u zemlji. Prilika, poput senke koju bi mogao da stvori samo bledi Mesec od čoveka u gustoj magli. Međutim, Mesec se nije video, niti je bilo magle, niti je to bilo ljudsko biće, niti njegova senka. Čovek zastade. Poče osećati nemir. Prvo kao lagani drhtaj u utrobi, koji se počeo širiti i prožimati mu celo telo. Vetar je nosio opalo lišće kroz šumu i osvežavao. Čovek prikupi hrabrost i priđe.

— Ko si ti? — pitao je.

Prilika je i dalje kopala udubljenje u vlažnom tlu ne obaziruć se. Čoveka obuze strah.

— Šta si ti? — skoro je vikao.

Prilika prestade kopati, uspravi se u svojoj neodređenosti, ali viša od čoveka, i pogleda ga.

— Smrt.

Vetar poče jače duvati. Iz daljine prolamala se grmljavina, vesnik hladnoće i kiše. Čovek, na rubu panike, govorio je glasom koji mu je zvučao strano, nestvarno. Kao glas senke u noći.

— Šta hoćeš?

— Smrt — tih odgovor gubio se u naletima vetra. Stajali su tako nemo, bez pokreta. Samo se vetar skoro neprimetno poigravao nestalnim oblikom lelujave senke. Čovek je osećao da ga nešto sve jače guši u grlu. Činilo mu se da će se onesvestiti od užasa.

— Odakle dolaziš? — glas mu je podrhtavao na sve jačoj hladnoći.

— Jesi li čuo za Kokit? — odgovori Smrt. pitanjem. Čoveku sećanje poče navirati u otupeli mozak... Kako ne bi čuo za Kokit! Pa ceo planet priča samo o tome. Taj novootkriveni planetoid pojavio se iz tamnih dubina kosmosa i za nekoliko meseci treba da preseče putanju Zemlje i sudari se sa njom. Čoveka obuze zla slutnja.

— Taj planetoid nema budućnost — govorio je nesigurno. — Bar ne kao celina. Poslali smo brod da ga presretne i uništi.

Jeziv smeh Smrti uvlačio se nepovratno čoveku u kosti.

— Vaš brod nema budućnost. Čak ni u delovima. Vi ste hteli da uništite naš svet da ne bismo udarili u Zemlju, a mi ćemo uništiti Zemlju da ne bi raznela naš planetoid.

Prilika spusti taman predmet u plitku jamu i stade ga zatrpavati, zatim razgrnu lišće po sveže kopanoj zemlji. Ništa se nije primećivalo.

— Šta je to? — čovek je drhtao kao grane na sve jačem vetru.

— Specijalna bomba. Započeće reakciju samouništenja — reče prilika polazeći u nepoznato.

Čovek se nasmeši, zatim poče da se smeje, a onda plane.

— Zar se nadate da tom minijaturom možete uništiti ceo planet?

Prilika je postajala sve nevidljivija u noći i šiblju. Samo je kroz huk vetra dopirao stravičan, neljudski glas.

— Postavili smo ih milijardu...

Čovek je, prestavši da se smeje, stajao kao ukopan u noći bez jutra. Stajao je tako, gledajući tupo pred sebe, sve dok mu prve kapi hladne jesenje kiše nisu počele kvasiti lice, zatim je potražio zaklon ispod guste krošnje jednog drveta. Tu, šćućuren uz stablo, drhteći od hladnoće i straha, čekao je lažnu zoru... poslednju zoru usnulog čovečanstva.

Ognjen Nikolić: JEDINA ŠANSA

Polako je otvorio oči ne očekujući ništa. Tako je i bilo. Nikakav šum nije remetio apsolutnu tišinu svemirskog broda. Uživao je nekoliko trenutaka u plavičastoj svjetlosti koja se poput magle širila kabinom. Podigao se i sjeo na ležaj za hibernaciju. Protrljao je oči. Stresanjem glave pokušao je otjerati mamurluk.

— Dakle, ugodno buđenje nakon tisuću godina — promrmlja pokušavajući se sjetiti razloga kojima ima zahvaliti što je postao Metuzalem.

Bio je prognanik, prognanik bez prava na povratak. Prognan je od onih koji su uvidjeli koliko su opasni njegovi stavovi. Ali opasni samo za njih.

Oni — nekada je s mržnjom izgovarao tu riječ. Sada ju je prihvatio kao dio okrutne stvarnosti. Postala je dio njega.

Osjeti mučninu u želucu. Glad. Pride spremištu dehidrirane hrane.

— Bar hrane ima u izobilju — pomisli birajući prvi jelovnik.

Pokreti su mu bili vješti. Brižljivo i s neprikrivenim veseljem pripremao je svoj prvi obrok nakon tisuću godina.

Upitao se zašto ga nisu ubili. Znao je koliko su voljeli ubijati. Možda su se plašili revolta koji bi izozvala njegova smrt. Ubojstvo bi ga pretvorilo u legendu a ovako se mogla jedino održati tinjava i varljiva nada da će se jednom vratiti.

A on je znao da nema povratka! Bar ga nije vidio. Udaljen je točno tisuću godina od rodnog planeta i svakim se trenutkom sve više udaljavao.

Pristupio je jelu.

— Počet ću sa šampanjcem. Ovo je ipak, bilo kako bilo, svečan trenutak.

Prasak je na trenutak poremetio tišinu svemirskog broda koji je ne mareći zbog trenutnog uznemirenja nastavljao put u neizvjesnost.

Podigao je čašu nazdravljajući samoći: »Za moje drugo uskrsnuće!«

Tekućina mu je ugodno draškala grlo. Odjednom se zagrcnu. Nešto nije bilo u redu. Ali što?

Tišina! Naravno, ta morbidna tišina nije bila predviđena.

— Računar!

Ponovno tišina. Odloži čašu i uputi se automatskom stroju. Varao se ako je očekivao da će čuti njegov melodiozni glas. Komandna ploča stajala je kao mrtva. Ni jedna od bezbrojnih lampica nije svjetlucala.

Nije uključen. Ali zašto? Rekli su mu da će — kada se probudi — najprije začuti računarsko svakodnevno: Dobro jutro!

Kvar ili neki njihov podli trik? Sve je moguće.

Ili se dogodilo nešto što ni on ni oni nisu mogli predvidjeti.

O računaru je ovisio njegov opstanak. Bio je programiran da proradi točno nakon tisuću godina, znači kada se i on probudi. Trebao se orijentirati i u memoriji potražiti da li u ovom sektoru svemira postoji nekakav planet pogodan za život.

Naravno da je on pri tom trebao ostati potpuno pasivan. Oni ne bi dopustili da stroj oda točnu lokaciju i pri tom u prognaniku pobudi želju za povratkom. Gluposti, pa oni su mrtvi već bar deset stotina godina. Apsurd je bio u tome što on, potencijalni pretendent za smrt, živi zahvaljujući onima koji su već odavno mrtvi.

Ali možda su došli novi Oni.

»Uvijek su imali nešto spremno u rezervi«, pomisli s gorčinom.

Dosta o tome. Treba pronaći zašto ne funkcionira taj stroj. Bio je osposobljen da otklanja sve kvarove.

Pošao je prema pretincu gdje je stajao alat za popravke. U prolazu pogledom okrzne ekran koji je pokazivao broj proteklih godina od trenutka polaska. Zastao je. Na ekranu nije stajala brojka 0-1-0-0-0, kako je očekivao, nego 0-0-9-9-6.

Devetsto devedeset i šest, dakle prošlo je devetsto devedeset i šest godina od dana polaska na put bez povratka a ne tisuću.

Zato ne funkcionira. Nije pokvaren nego jednostavno treba čekati četiri godine da proradi. Poznavao je sistem broda. Znao je da automatski stroj starta tek kada se na ekranu pokaže brojka 0-1-0-0-0.

Probudio se četiri godine ranije.

Zašto?

I na to je znao odgovor. Znao je da uređaji za zamrzavanje i odbrojavanje imaju odvojene sisteme za brojanje godina. Dakle, nisu bili točno usklađeni.

Uzbuđeno je prišao hibernacijskom uređaju. Kazaljka nije bila točno namještena. Oni su bili nemarni. Freviše sigurni u sebe. Zato su im greške i izmicale.

Tada shvati svoju šansu, jedinu šansu koju mu je pružila ta neznatno pogrešno namještena kazaljka.

— Uređaj za hibernaciju mogu ponovo upotrijebiti. Rekli su mi. Dakle novih tisuću godina, ne pardon, novih devetsto devedeset i šest godina.

Rastavio je ekran i pomicao brojke dok nije namjestio nultu godinu, godinu 0-0-0-0-0.

A sada komande broda. Kompjutor još nije preuzeo komande pa još može ručno upravljati. S lakoćom je okrenuo brod za sto osamdeset stupnjeva.

Nikada s većim užitkom nije završavao objed. Otpatke je ubacio u uređaj za dezintegraciju.

Prišao je hibernacijskom uređaju i legao. Uređaj se uključio. Licem mu je lebdio osmijeh zadovoljstva dok je čekao san.

Probudit će se za devetsto devedeset i šest godina. Kompjutor će proraditi za osam godina. Nije to tako dug period, strpit će se. Znao je i o čemu će tada razmišljati.

A kada se računar uključi, počet će svoj programirani zadatak. Tražit će najbliži planet pogodan za ljudski opstanak. Taj će planet naravno biti Zemlja.

S nestrpljenjem je očekivao treće rođenje.

Milanče Marković: PORUKA BOGOVA

Starešina je osetio lagani umor nakon obilno pojedene ribe, pa se zavalio u hladovini svoje kolibe od pruća i zatvorio oči, Sunce je nemilosrdno pržilo sa neba, i on zaspa.

Probudila ga je galama dece koja su se igrala u polju, kraj reke. Tamo se vrlo brzo sjuriše i ostali članovi roda, pa stadoše da posmatraju nešto na vedrom nebu iznad prašume. I onda se, najednom, pojavi taj zvuk.

Starešina instinktivno dohvati sekiru i otrča u polje. Lako je uočio te ptice što su, uz pojačan zvuk, bivale sve bliže selu. Bilo ih je koliko i prstiju na njegovoj ruci i nosile su buku koja ga je podsećala na snažni huk vodopada.

Radoznalost domorodaca odjednom se pretvori u paniku. Kada ih ptice nadleteše i zaustaviše iznad njihovih glava, oni uz strahovitu vrisku potražiše spas u bekstvu. Jedino je starešina uspeo da savlada strah; držao je čvrsto sekiru, čekajući da se ptice spuste na zemlju.

Snažan se vihor sjuri na njega i trava se zatalasa čudesno. Šibao ga je ledeni vetar, ali ga nije pokolebao Ostao je da stoji dostojanstveno, dok su se ptice, presijavajući se na suncu, spuštale okružujući ga.

Tada dodirnuše tlo i on ugleda u svakoj od njih po dva bića slična njemu, neviđene lepote. Bili su obučeni u neku blještavu odeću a na glavama su imali neke vilo čudne kape.

— O bogovi! — kliknu starešina, pa odbaci sekiru i pade o zemlje, klanjajući se Sinovima Sunca.

— Zar nismo, komandante, pre polaska dobili informaciju a u prašumi nema ljudskih bića? — upita pilot.

— Jesmo — odgovori komandant, — i tim se više čudim smo naišli na ove primitivne oblike razuma.

— Moramo priznati da je lingvista bio u pravu kada je onima u Centru dao do znanja da će biti potreban našoj ekipi. Iako su mu oni tvrdili da ovde, i ni na kojem drugom delu Zemljine kugle, nema primitivnih ljudskih zajednica.

Komandant uze mikrofon i dodirnu dugme za kontakt.

— Ovde komandant — progovori. — Neka svi ostanu u letelicama dok ne utvrdimo bezbednost našeg iskrcavanja. Molim lingvistu da mi odgovori šta misli o ovom domorocu koji uporno kleči pred nama.

— To je sigurno poglavica onih jadnika što su se razbežali. Očigledno nam želi dobrodošlicu...

— Ali otkud on zna da dolazimo u miru i da im ne želimo

— Mi smo za njih bogovi. A bogovi su dobri i milostivi.

— Bogovi?! — uskliknu komandant. — Nemoj se šaliti sa nama, lingvisto. Zar mi bogovi?

— Ne zaboravite da su i naši preci verovali u bogove — bio je ovaj uporan. — Svi primitivni ljudi veruju u natprirodme sile. A mi smo živi dokaz te sile.

— Ako je tako — složi se vođa ekipe, — onda nam reci šta da činimo. Ako smo za njih bogovi, onda nam ne preti opasnost izvan letelica?

— Ni najmanja, ali bih voleo ipak da prvi izađem van i porazgovaram sa poglavicom. Verujem da ću uspeti da uspostavim kontakt.

Dobi odobrenje, pa se već nekoliko trenutaka kasnije otvoriše vrata i lingvista skoči na tlo. Pođe lagano prema poglavici i kada mu je prišao na oko dva metra, zaustavi se. Poče da izgovara neke čudne reči i starešina, drhteći, poče da govori nešto. Očigledno, lingvista je vrlo brzo otkrio kojim jezikom ovi ljudi govore.

— Nema opasnosti po naše ljude — začu se potom njegov glas u zvučniku. — Svi mogu, bez straha, da napuste letelice.

Komandant ipak nije bio bezbrižan kada je izašao van. Vrlo se oprezno približavao lingvisti koji je produžio da govori sa domorocem. Ovaj je još klečao ne usuđujući se da se uspravi, i kada je komandant prišao, ispružio se do zemlje i počeo da izgovara neke čudne rečenice.

— Šta priča? — upita komandant zainteresovano.

— Kaže da si ti bog vetra i moli ti se da budeš milostiv prema njegovom narodu. Tebe i mene, koji sam za njih bog svetlosti i razuma, poziva da pođemo sa njim u selo da nas pogosti.

— Slažem se — reče komandant — samo da naredim iskrcavanje opreme...

* * *

»Bog vetra« leškario je u razapetoj mreži i pokatkad bi bacio u usta nekoliko sitnih, ali i vrlo ukusnih plodova, kakve prije nije video. Lingvista je sedeo za stolom prelistavajući neke papire. Iznad gustih krošnji, trista metara dalje, uzdizala su se dva metalna tornja i buka je trajala neprestano.

— Već smo tri nedelje ovde — reče komandant, pošto njegov prijatelj nije pokazao nimalo volje da nešto kaže. — A rezultati: nikakvi. Mislim da je naš projekat potpun promašaj i najbolje bi bilo da nam Centar dozvoli povratak.

— Inženjer tvrdi da prirodno bogatstvo pod ovim tlom ne garantuje rentabilnu eksploataciju. I on misli da je najbolje sve prekinuti.

— Čudim se da u Centru prave tako grube greške. Najpre, precenili su bogatsvo ovog tla, zatim nisu otkrili domoroce, što je moglo biti opasno po ekipu...

— Nemoj se čuditi — reče lingvista. — Nije to njima da greše prvi

put. Kada smo nadletali Mars nisu na njemu otkrili ni najmanji trag života. Međutim, kada smo se spustili na planet, pronašli smo vrlo primitivne ljude što su se skrivali po ogromnim pećinama. Proglasili su nas bogovima, i ako odeš tamo videćeš koliko je sačuvana uspomena na nas. I ti bi bio proglašen bogom... Samo nikad nisam očekivao da ću sličnu situaciju zateći i na Zemlji.

— Mars je neinteresantno područje za nas — reče komandant — i naše će letelice možda već sutra krenuti prema drugim planetima. Ipak bi bilo dobro da najpre što potpunije upoznamo Zemlju.

— A kako ti se dopada uloga boga?

— Nikada nisam mislio da je tako prijatno biti bog! Oboje se nasmejaše, i tada do njih dotrča vezista. Papir, koji je nosio u ruci, odmah predade komandantu. Ovaj ga uze, pročita tekst i radosno reče:

— Odlazimo odavde. Imamo dozvolu za povratak u Centar.

* * *

Bogovi su rasturili svoje visoke tvorevine i na neki čudan način ih odneli do ptica. Ostale su samo njihove kolibe koje su vesto podigli od kamena i brojni tuneli u obližnjim brdima.

— Zar bogovi odlaze? — upita starešina boga svetlosti i razuma. — Zar će ostaviti svoj narod bez zaštite?

— Ruka bogova je moćna — čuo se odgovor. — Bog vidi svoj narod i kada je na nebu, njegova će sila i volja uvek biti nad vašim domovima. I zato neka sreća uđe u vaša srca. Mi ćemo otići, ali ćemo se vratiti jednoga dana da uzmemo svoj narod kraj sebe. Vratićemo se da svoj narod izbavimo od iskušenja koja mu život nameće. Zapamtite ove reči: vratićemo se!

— Oni će se vratiti — bio je srećan starešina. — Bogovi će doći da nas spasu nevolja

Uskoro dunuše vetrovi i sjajne se ptice vinuše u nebo odnoseći bogove sa sobom. Izgubiše se iznad gustih krošnji stabala i sve se utiša. Bogovi su otišli ali nikada neće zaboraviti svoj narod.

Ljudi kleknuše i ostadoše u molitvi sve dok ne pade mrak. A onda se raziđoše svojim kućama.

— o o o —

— Meni je ipak milo što smo napustili prašumu — reče pilot.

— Moram da priznam — reče komandant — iako sam doživeo velike počasti, i meni su dosadili ti domoroci. Jedva čekam da sednem ispred televizora, već sam propustio četiri epizode »Detektiva Štiva«.

— Imate pravo, ništa bez starog dobrog Njujorka.

Komandant zatvori dokumenat koji je imao na krilu i zabeleži datum na tvrdim koricama: 12. maj 1999. godine.

Helikopteri produžiše da mirno lebde nad Amazonom.

Krešimir Marovski: TELEPATIJA

Sunce, velika, svjetleća, užarena kugla tonula je u more, nudeći još samo umorne zrake pregrijanom okolišu. Sumrak je polako navlačio krajeve plašta s kraja na kraj... Neba? Svijeta?... a samo je šljunčani rub plaže prkosio, po tko zna koji put? Po tko zna koji... Tko zna? Koji?

* * *

Teškom mukom podigao je glavu u kojoj je još odzvanjao tresak od prije dva sata po internom vremenu. Oštri bol u nogama dao mu je do znanja da je zreo za bolnicu, a to je potvrdio i prvi kompjutorski izvještaj: »Lakši potres mozga, prijelom potkoljenice desne noge i natučena lijeva noga u predjelu koljena, unutrašnji organi malo potreseni, ali ozljede nisu tkkve da bi zahtijevale sanaciju; nekoliko lakših ogrebotina.«

— Do đavola! Nije mnogo, ali s obzirom da sam potpuno sam, ako izuzmem kompjutor, bit će teško. Sto mu svemirskih đavola! Zašto sam?... ali samo na trenutak!

Da, prvi put u svojoj dugogodišnjoj letačkoj karijeri, smetnuo je s uma neke od redovnih obaveznih brodskih propisa:

1) Na otkriveni planet spustio se a da nije izvršio i treći sondažni test atmosfere i tla.

2) Spustio se na planet bez prethodnog, 24 sata dugog odmora.

3) Odbio je tri obroka u posljednjih 48 sati, pa iako to nije sebi htio priznati, ta sitnica, inače u uvjetima krstarenja gotovo bezopasna, sada je prilično umanjila njegovu moć zapažanja.

4) Sve ga je to nagnalo da umjesto ručno, brod spušta komandama iz nedovoljno obaviještenog kompjutora — automatskim pilotom.

Sve su to bile pogreške, i sve protiv propisa »Kodeksa međuzvjezdanih krstarica«.

Posljedice na njemu su i te kako vidljive, ali to bi se izdržalo samo da je brod ostao cio. Na žalost, već letimičan pogled na komandnu ploču otkriva cijeli niz oštećenja, što u motornom, što u transportnom odjelu broda. Automatski i ručni uređaji za davanje signala za spašavanje sada su mogli biti i hrpa kamenja, takva im je korist bila. Međutim, da i rade, vjerojatnost da bi itko otkrio brod gotovo je ravna ništici. »Kvadrant C OMEGA-2« najneistraženiji je dio čovječanstvu poznatog svemira. Nema tu stalnih linijskih brodova, turističkih letjelica ili vojnih baza. Djelomični pregledi obavljaju se samo svakih sedamnaest godina, a posljednji je upravo završen.

Eto, kao da se sve urotilo protiv njega! Slučajnost? Da, ali kakva! Slučajnost ili ne, potrebno je nešto poduzeti. Programirati kompjutor za novonastalu situaciju, a svakako je najpreče izliječiti rane. Ali bol

izazvana naglim pokretom tijela zamuti mu sve pred očima i on opet utone u tamu...

— o o o —

Je li ga ta tama dovukla ovamo? Da, sve je na svome mjestu: udaljena obala, tek nekoliko svjetala u obližnjem naselju. More. Toplo i umirujuće, baš kao i...

S nevjericom je pogledao niz plažu, zažmirio, ponovo otvorio oči...

Stajala je na obali, uz rub mora Nije ga opazila već je edala sve svoje biće moru i šumu valova. Dugačka plava sa pokrivala joj je lice i.kao da je tražila partnera. Bila je gotovo nevidljivoj, dugačkoj haljini, što je lepršala na prvom večernjem vjetru. Kao da ga je nestvaran san pozivao da priđe. Korak, dva, vrlo lagano počeo se kretati sa sve većom željom da je što prije dotakne, osjeti. Korak, pa drugi, još jedan i...

— o o o —

Zaista je bilo potrebno mnogo truda da se obavi posao. Nakon »prve pomoći« u programiranoj ambulanti počeo se bolje osjećati, a uskoro je sa slašću pojeo vrlo ukusan obrok, po receptu koji je dobio od kolega krstaša s većim iskustvom od njega, oni su znali koliko u svemiru prijaju što različitija jela. Nakon jela iskušao je uređaj za stvaranje, odnosno poništavanje gravitacije i da bi se što lakše kretao, poništio je gravitaciju planeta na kojem se nalazio. Tako je mogao krenuti u obilazak broda... Legao je vrlo rano, već oko 20 sati po brodskom vremenu i ubrzo je zaspao vrlo nemirnim snom.

— o o o —

Hodali su, točnije, miljeli su kroz šumu i potpuno nenadano pred njima se otvorio prizor. Potok, uz koji su prolazili i koji je još donedavna užurbano preskakivao i obilazio zapreke, sada je ispleo niz kaskada i svojom je blistavom prozirnošću tražio da se pridruže vrtlogu ludih kapi. Pogledao ju je i u očima pročitao ono što je i sam osjećao. Nasmiješila se i malo zatim, zaboravljajući na sve, uronili su u vodu. Prepustivši se samo sebi, dodirivali su se u mislima, osjećali, prolazili jedno kroz drugo. Nestajali i pronalazili se u bezbroju kapi koje su prštale naokolo. Blizina vječnosti. Prvi put su osjetili postojanost boja vječnosti, koje su kružile omatajući ih svojim nitima...

— o o o —

Trgao se iz sna i nakon razbuđivanja i doručka počeo je sistematski pregled i popravak broda.

Tek nakon 78 sati neprekidnog rada odlučio je da izviri van. Pustoš vjetra i kamena, obasjana hladnom svjetlošću »G-alfa-79«, zvijezde ne poput Sunca, već bijelog patuljka, podsjetila ga je na zadatak koji mu je bio povjeren. Otkriti da li ta zvijezda ima pratioce, klasificirati ih i utvrditi mogućnost njihove eksploatacije. Pronašao je

dva kometa i stotinjak bezmetalnih asteroida i dakako, ovaj nesretni planet. Na njega ga je privukao kobalt u tragovima većim od 0,000033 posto po metru površine. A kobalt je u 29. stoljeću vrlo, vrlo tražena materija. Ništa drugo nije vrijedilo u ovom mini-sistemu.

Atmosfera toliko rijetka da vjerojatno ni najsićušniji oblici života ne bi imali šanse da prežive. Zato je morao obući odijelo za rad u specijalnim uvjetima, jer je oplata broda jedan od najosjetljivijih dijelova broda i svaki milimetar morao je biti pomno pregledan ultrazvukom i po Max-Ronnerovoj metodi, koja ne dopušta da se i najmanje oštećenje previdi i ne sanira. Dug je to i težak posao uz svu moguću koncentracija, ali ga je ipak dovršio prije večeri. Naravno, po brodskom vremenu, jer na Pustoši, kako je nazvao planet, prosio je tek dvije trećine dana.

Tek sada je mogao bolje razmotriti situaciju. Hrane i vode ima za sedam godina, a rezerve kisika trajat će devet i pol godina. Brod je prilično prostran tako da zadovoljava sve potrebe, u nuždi i za tri osobe. Biblioteka, holovizijski kazetofon, simulator za trening letača, hibernacijski uređaji, kemijski i tehnički laboratorij, itd. Čitava industrija na svega 900 prostornih metara, koliko zauzima koristan prostor na »KM-4«, odnosno DIANI. Tome treba dodati i 450 metara motornog prostora. Dakle, što se toga tiče, nema problema. Problem je u tome što postoji vrlo velika vjerojatnost da na planetu ostavi svoje kosti, bez nade da će ga itko ikada otkriti. Sedam godina je dugo razdoblje ovdje, na planetu, ali po svemirskim mjerilima to je samo tren. Vrlo je mala vjerojatnost. Vrlo, vrlo mala. Osim... ako...

— o o o —

Ledenjak kao da je svojim tragom ukazivao na nešto na samom vrhu planine. Uputio se gore, čudeći se kako to da ne osjeća tlo pod nogama, već samo strujanje vjetra. Prošao je i potok čiju ljepotu su nedavno oskvrnuli. Gore stalno gore i naprijed!

Iznenada, nađe se na vrhu. Između udaljenih visova mogao je nazreti plažu pod Suncem, velikom, užarenom kuglom koja neumoljivo juri na zapad. Osjeti da nije sam, ali se ne pokrene.

Ugleda krajeve kose i sve mu bi jasno. Bila jc veličanstvena jednostavna, kao i nekad, kao i uvijek! Sviđao mu se taj kontrast kose i tamnoplave jakne. Uspravna, zagledana u daljinu, s mislima tko zna gdje. Očiju zamagljenih kao da je laloprije plakala. Priđe joj, ne znajući što bi bilo najbolje... Zagrli je...

— o o o —

Dvadeset, možda i više mjeseci prošlo je jedva ostavivši traga na njemu. Dani su prolazili jedan za drugim, nalik jedan na drugog. Nekoliko pokušaja popravka motora i komunikacijskih uređaja završilo je na najgori mogući način. Glavni kristal u pogonskom dijelu razbio se u paramparčad, a nakon mukotrpnog sastavljanja priručnim

alatom, sastavljen nije odgovarao ni najiskrivljenijim propisima Centralne interstelarne agencije. Najvažnije je ipak bilo to da radio nije puštao ni najmanjeg glasa od sebe. Koliko je puta samo prošao skalu na svim mogućim kanalima, ali ništa...

Kada bi se samo ostvarilo... Jučer mu se učinilo da je preko antene radija prošao kratak val senzora-tragača s nekog svemirskog broda. Bilo bi to izvrsno! Dvije godine u tom poslu nisu nenadoknadive i ako bi se potrudio mogao bi dogurati i do zapovjednika manje formacije, od 3 do 10... No, to je nemoguće! Nitko i ne sluti da s njim nešto nije u redu! I, gdje da ga traže? I zašto? Čemu? Nitko se neće pojaviti, sve je uzalud. I trud i liječenje i nada. Čemu to mučenje, za koga?

Potpuno je utonuo u tamne vode depresije. Polako je isključivao prekidače na komandnoj ploči. Jedna za drugom vitalne funkcije broda prestajale su raditi. Grijanje, svjetlo, hlađenje, kompjutor, sve je stalo. Fogledom se opraštao od prostorija u kojima je proveo toliko vremena. Napuštao je brod s kojim je već prešao na »ti«, kao sa starim prijateljem. Pažljivo je zatvorio komandnu prostoriju u kojoj je smjestio i osigurao sve moguće podatke, ako bi ipak jednom netko otkrio brod. Popravio je nabore na specijalnom odijelu i spremio ga u ormarić, a zatim je stao pred izlazna vrata...

— o o o —

Nejasno, kao kroz troja vrata, začuo je glasove. Uskoro ih je mogao razlikovati, a jedan od njih učinio mu se poznat. Nije želio da im da do znanja da je budan, ali oni su to opazili sami, vjerojatno uz pomoć instiumenata.

— Doktore! Budi se!

— Hvala, možete ići! Zvat ću vas kada tc bude potrebno! Začulo se otvaranje i zatvaranje energetskog snopa na izlazu iz sobe. Sada je ipak otvorio oči. Začudo, soba nije bila bijela kao što je očekivao već u blagom zelenom tonu. Lice mladog liječnika s osmijehom nagnulo se nad krevet:

— Dakle, mladiću? Probudili ste se. No, to je vrlo dobro! Bilo je već i vrijeme! Umalo vas nismo izložili u brodskom salonu, natopljenog u formalinu! Brod na kojem se nalazite je HIPERION, prvi brod Centralne agencije. Tragali smo za vama tri mjeseca i moram vam priznati da vas je bilo vraški teško pronaći. Bilo je to kao da tražimo iglu u plastu sijena. Srećom, posljednji izvještaji o vama stizali su iz susjednog kvadranta. Ni to nam, međutim, ne bi pomoglo, da u blizini »G-beta-74« nismo umalo nagazili na mali turistički jednosjed. Diana, pilot tog broda, uporno nam je i uzbuđeno objašnjavala kako mora pronaći brod na pustom planetu, tu negdje, u blizini! U prvo vrijeme htjeli smo je »pospremiti« u ambulantu, ali kad nam je pokazala »T-iskaznicu«, morali smo zaključiti kako tu ipak ima nečeg. Znate, telepatija je zaista luda stvar, prava je šteta što ljudi

s takvom sposobnošću nema više. Mislim da ću napisati referat o tome i...

— Da, doktore! Sve je to u redu, ali... Gdje je?

— Oh! Kako sam mogao to smetnuti s uma! — liječnik se okrene ka interfonu. — Diana! Molim vas dođite u sobu!

— Eto, toliko za sada! Ostavit ću vas same, imam još posla, a i tako sam morao ići...

— o o o —

Tišinu »zelene sobe« prekinuo je lagani lom energetskog polja na ulazu.

— Zdravo!

— Hej!

— To je strašno... Upravo sam krenula na redovan odmor...

— Dobro je. Dobro... Hvala ti! Bio sam na kraju snaga, upravo...

— Da, pronašli smo te upravo u času kada si izašao van. Imali smo velikih problema da te spasimo. Da medicina nije napravila toliki skok...

— Pssst! Dođi! Moram ti nešto pokazati!

— o o o —

Nestali su u kovitlacu svjetla. Zvijezde su im pokazivale put, otkrivale im nove vidike. Približiše se GRANICI! Da, sada su znali; BESKRAJ je njihovo novo vrijeme. Prostor za njih, za sve odabrane, širom im je otvorio vrata.

Ušli su. Ne plašeći se!

Gregor Tomc: MULTIPLI EFEKAT

S korporacijom se nije valjalo igrati. On je to dobro znao i svjesno je riskirao. Nisu podnosili konkurenciju i među krijumčarima se širio glas da su kazne za prekršitelje strašne. Kiselo se nasmiješio. Sada će se moći uvjeriti iz prve ruke.

— o o o —

Dokle je sezao pogled širila se crna svjetlucava površina. Nije se vidjelo ni komadića kopna. Približili su se glatkoj površini na udaljenost od nekoliko metara i bacili ga s broda.

— o o o —

— Došao je novi primjerak.

— Pa što? Ista dosada kao uvijek.

— Gdje je? Pođimo ga pogledati.

— Da ne bude opet kao prošli put.

— I pretprošli...

— Ovaj će put, osjećam, biti drugačije.

— Bio je tako smiješan. Otvarao je usta glupo kao riba.

— Pođimo radije nešto pojesti.

— Ja sam za to da mu pružimo priliku.

— Ja nisam.

— Kao najstariji sloj, ja odlučujem. Odlučio sam da mu pružimo priliku.

— o o o —

Dolazio je iz istog svijeta kao i ostali. Uopće ga nije bilo potrebno analizirati. Znali su kakvu mu okolinu moraju predložiti. Unaprijed su znali i to kakav će biti rezultat pokusa.

— Čuj, znam da izgleda malo nevjerojatno, ali...

— Ja sam gladan.

— Pričekaj malo, mili!

— Gladan sam!

— Ponekad zaželim da iskočim iz vlastite kože. Ovdje je kao u ludnici. Pričekaj malo, rekao sam ti. A ti, govori.

— Dakle, što ako nam uopće ne šalju inteligentna bića? Što ako se koriste našim planetom samo kao smetlištem, kao mjestom za odbacivanje otpadne robe? Što, ukratko, ako nam šalju samo bića s jednom ličnošću?

— ... koja uopće nisu u stanju uspostaviti dijalog, koja nisu u stanju ni učiti ni razmišljati? Ali, zašto? Čemu toliki trud da bi nam slali samo bića s primarnom ličnošću i mozgom praznim kao... Ne, to je ipak nevjerojatno.

— A što ako se koriste našim planetom kao paklom u koji bacaju prekršioce svojih zakona?

— Moguće. Postoji još i treća mogućnost. Što ako to nisu cjelovita bića? Ako nam šalju samo dijelove neke više cjeline koje mi ne znamo dovoljno dugo sačuvati da bismo tu cjelinu poslije mogli i sastaviti?

— Na to sam već i sam pomislio. Teoretski je moguće zamisliti biće koje uči i razmišlja, unatoč tome što ima samo jednu ličnost. Multipli efekt bi u takvu slučaju moglo postići tako da stupi u interakciju s više drugih bića iste vrste a s različitim ličnostima. To bi svakako bilo moguće. U tom bi slučaju, razumljivo, samo više bića zajedno činilo organsku cjelinu, jedno samo bi bilo, dakako, potpuno nejako. To je krajnje nevjerojatno i nepraktično, priznajem, ali moguće.

— A zašto tako brzo propadaju da nemamo vremena to provjeriti. Postavlja se i pitanje zašto bi nam slali dijelove cjeline a ne radije same cjeline?

— Bilo kako bilo i sadašnji je primjerak već otupio.

— Regresija? Devolucija?

— Tko zna? Ni usta više ne otvara. Još ga moramo i umjetno hraniti. Postao je potpuno neinteresantan, kao hrpa mesa. Mislim da pokus možemo prekinuti.

— Da, pođimo nešto pojesti.

— No, pa krenimo.

Bića su imala oblik amebe, promjera otprilike pedeset metara. Spustila su se u dubinu da bi potražila hranu.

— o o o —

Pao je u crno more. Kad je isplivao na površinu, pogledao je u nebo. Još je vidio brod koji se udaljavao velikom brzinom. Nešto ga je uhvatilo oko nogu i tijela i povuklo u dubinu. Od užasa riije ni kriknuo. Umro je nečujno i brzo.

(Preveo: Krunosiav Poljak)

Safet Turalić: LJUBIŠA M.

Poslovi su mu krenuli loše. Zaista loše. Bio je u gubicima i dugovima do guše.

»Oh! da mi je sada pedesetak milijuna izvukao bih se iz ove bijede i onda bih startovao, u to sam uvjeren, bolje i srećnije. Morao bih. Eh...« — razmišljao je Ljubiša M. dok je šetao stazom posutom žutim, jesenskim lišćem.

»Ali, odakle mi ti silni milijuni, kad u džepu nemam ni prebijene pare? Poslovi ne idu nikako u posljednje vrijeme. Prijatelje sam iznevjerio nevraćanjem dugova na vrijeme ili nevraćanjem nikako. A šta sam mogao? A i pred razvodom sam!... I... uh, majku mu, u kakav se sos uvalih. Sve sam izgubio. Sve!« — razmišljao je dalje Ljubiša M.

— Ali, — reče naglas i kucnu se prstom po čelu — to nije razlog da ne iskoristim i ovaj vikend za ugodnu šetnju po ovim prelijepim šumarcima i proplancima koji okružuju Tešanj!

Ali misli su se opet vraćale. Posao. Žena. Prijatelji.

»Ma nek' ide sve do đavola! — bijesnio je u sebi Ljubiša M. »Prvi koji naiđe, prodat ću mu svoj ured. I sve stvari u njemu. Sve ću prodati. Ma, pokloniti ako treba. Prvom...«

Neki ga je šum trgnuo iz razmišljanja. Zastade, na stazi posutoj lišćem obojenim u prelijepe boje jeseni. Zatim se polako okrenu. Prema njemu je išao neki čovjek, visok, lijepo građen, lica bijela i velikih, crnih očiju, nepomičnih. Crno odijelo sa nekakvim crvenim krugovima upotpunjavalo je tu sablasnu pojavu. Nepoznati u crnom odijelu sa crvenim krugovima prišao je na svega jedan korak od Ljubiše M.

— Želite... da... prodate... svoj... ured . . Koliko... tražite...? — govorio je nepoznati srebrnim glasom i sa vidnim pauzama, gotovo ne otvarajući onaj izrez na bijelom licu koji je trebalo da budu usta.

Ljubiša M. je zbunjeno gledao u nepoznatog i grozničavo razmišljao: »Pa, ja još nikom nisam rekao da namjeravam prodati svoj ured. Tek sam sada o tome prvi put razmišljao. Prije nekoliko minuta. Kako li je on to saznao? Ah, jesam glup! Pa on mi je čitao misli...«

— Koliko... tražite...? — ponovio je mirno srebrni glas. Ljubiša M. je šutio i gledao zbunjeno u stranca.

— Koliko... tražite...? — ponovi još jednom mirno srebrni glas.

— Sto milijuna! — lupi Ljubiša M., ne bi li tom nerazumnom i visokom cijenom otjerao ovog neprijatnog stranca koji mu se činio i pomalo opasnim.

— Prihvaća... se... — reče mirno nepoznati i vrati se. Zatim iščeze isto tako tajanstveno kao što se bio i pojavio.

Ljubiša M. je gledao za strancem, ili bolje reći u pravcu gdje se

stranac izgubio.

Šum iza leđa ga prenu. Bio je to ponovo onaj isti stranac. Ovaj put je sa sobom nosio i dvije velike crne torbe sa crvenim krugovima.

Pružio ih je Ljubiši M. Ljubiša M. mehanički pruži ruke i uze torbe. Bile su teške. Jedna mu torba ispade iz ruke i rastvori se, iako ju je Ljubiša M. u zraku već bio uhvatio. Sa žutim jesenjim lišćem izmiješale su se na stazi i zelene i crvene novčanice.

Ljubiša M. se hitro saže da ih pokupi. Nepoznati ga je mirno promatrao. Uzeo je Ljubiša M. jednu crvenu novčanicu s te gomile na stazi i stade je zagledati sa svih strana. Zatim iz džepa izvadi novčanik i stade tražiti takvu novčanicu. Imao je samo neki sitniš, i jednu jedinu takvu »crvenku«. Stade ih brižljivo uspoređivati.

— Prava je! — obradova se Ljubiša M.

— Da... Prava... je... Nije... falsifikat... Budite... u... to... sigurni... — prekide ga srebrni glas, još miran.

U toj žurbi da vrati novčanicu u novčanik, ovaj mu ispade i skoro sve što je imao u njemu prosu se po stazi.

Stranac se munjevito saže i sa staze uze džepni kalendar, na čijoj je poleđini bila divna satelitska snimka Zemlje.

— Koliko... stoji...? — pitao ga je stranac, sada ne tako mirnim glasom, pokazujući na prelijepu snimku Zemlje.

— Ma, ništa. Samo ga vi uzmite — odgovori mu Ljubiša M. zatvarajući torbu.

— Koliko... stoji...? — nestrpljivo ga upita još jednom stranac.

— Ma, čovječe, poklanjam vam ga. Ništa ne stoji.

— Koliko... stoji...? — uporno ponovi još jednom stranac.

»Uh! što je ovaj dosadan. Dobro. Prodaću mu i kalendar!« — razmisli Ljubiša M.

— Dajte mi deset dinara! — reče on da bi se nekako otarasio ovog neugodnog stranca.

— Prihvaća... se... — reče stranac i dade mu novčanicu od deset dinara i nestade. Jednostavno nestade.

Ljubiša M. je zbunjeno gledao gdje je to nestao stranac, pa onda u crne torbe sa crvenim krugovima punih novca, njemu ovih dana tako potrebnog: »Ma, što se to mene tiče. Baš me briga. Nije ni uzeo ključ od ureda a kamoli da smo napravili ugovor o kupoprodaji. To je njegova stvar i ja tu ništa sada ne mogu. Već je kasno. Biće bolje da krenem u stan. Hej! Sto milijuna...« — zviznu Ljubiša M. i krenu, stiskajući dvije velike crne torbe sa crvenim krugovima, punim novca.

Jesenje lišće šuštalo mu je pod brzim i teškim koracima. Stigao je pred zgradu gdje je stanovao. Uđe u stan i zaključa se. Ne skidajući se, izvali se na divan zajedno s torbama.

Zatim otvori torbe i sav sadržaj prosu po sebi. Kupao se u novčanicama.

»Sad sam bogat! Svi moji problemi će biti riješeni! Počinjem iz početka!« — slavio je i radovao se u sebi Ljubiša M. A onda prasne u grohotan smijeh. Vjerojatno su taj smijeh čuli i susjedi.

»Od danas, od ovog trena počinjem nov život.« Ustade i upali televizor a onda ode u kupatilo da se pripremi za kupanje.

Vraćajući se iz kupatila, presiječe ga vidno uplašen glas spikerice: »Sve opservatorije svijeta javljaju da je Zemlja počela da napušta svoju putanju oko Sunca. Ta je pojava uočena u 17 časova i 52 minute po našem vremenu. Uzrok ovoj pojavi, koja. kako misle i predviđaju najbolji svjetski stručnjaci u oblasti svemirskih istraživanja jest 60 velikih svemirskih brodova, nepoznata porijekla, koji snagom nepoznatog polja odvlače naš planet iz Sunčeva sistema. Posljedice mogu biti katastrofalne za život na Zemlji. Imamo i snimku tih brodova. Svemirski brodovi su dugi 100 metara, obojeni su u crno s nekakvim crvenim krugovima...« _

Ljubiša M. je ukočeno gledao u televizor, a onda baci očajan pogled na dvije torbe pored divana, crne sa crvenim krugovima.

Zavrti mu se u glavi. »Uh! Majku im... Pa ja prodadoh Zemlju za deset dinara!«

A onda nestade i slike na televizoru...

Paul Carter: ***Posljednji zadatak***

The Last Objective

Preveo Aleksandar Gvoić

Debele naslage škriljevca i vapnenca znale su vjekovima samo za duboku tišinu i tamu vječnosti. Sada su drhtale i strepjele pred naletom osvajača, pomicale se i podrhtavale u snenom protestu protiv nemira i meteža koji su bili djelo čovjeka, a ne Prirode.

Razdirući slojeve rastresita kamenja, golemi rezači od duraluminija, vrišteći himnu mržnje, mrvili su zemljinu koru, velike gusjenice štropotale su i drobile izlomljeni šljunak tek istrgnut iz drevnih naslaga; u jednom trenutku metalna se neman zaljuljala i nagnula u stranu — bila je to jedna od podzemnih krstarica Udruženih snaga. Izgledala je ružno i zdepasto, vrh glave rezača nalazio se čitavih 120 metara iznad zveketavih gusjenica, a njena četverouglasta krma ljuljala se i njihala 450 metara iza pramca tvrdog poput dijamanta. Bila je uglasta, i nije imala prozora; iza kreštavih lopatastih oštrica rezača vidjele su se ružne izbočine koje su skrivale moćno topovsko naoružanje.

Krstarica je bila sagrađena za vođenje rata u doba kad su morem i zrakom vladali bešćutni raketni projektili koji su parali nebo i iskaljivali svoj atomski gnjev na ciljevima kojih danas već odavno nema, u vrijeme kad pješadija više nije bila najvažniji rod vojske jer su ratna razaranja potpuno uništila i zatrla sve oružane snage koje su započele taj rat a bujice snažne i nesmiljene radijacije, sterilizirajući čitave narode i izazivajući strašne mutacijske promjene u mnogih ljudskih bića koja su rođena živa, onemogućile su regrutiranje novih vojnih snaga koje su možda i mogle pobijediti u ratu.

Ovaj se sukob vodio duže od jedne generacije. Uzroci su već odavno bili zaboravljeni, a naoružani narodi, ukopavajući se pod zemljinu površinu, poznavali su samo goruću želju za osvetom. Kaos koji su izazvali prvi zračni napadaji omogućio je preživjelima da se sklone izvan dometa atomskih bombi i da nastave borbu. Ratna mornarica i oklopne divizije izmijenile su znanja i iskustva, a strategija i taktika pretrpjele su drastične promjene. Psihologija, nekada najveća nada čovječanstva u rješavanju problema rata, sada je

krivo tumačena i stavljena u službu militarista, kao zamjena za rodoljublje, da bi dala poticaja ratnicima. Na novi način, ali uz staru filozofiju, rat se nastavljao, pa je zbog toga ova oklopljena neman pohlepno grabila naprijed kroz zemljinu koru prema svom cilju.

Na zapovjedničkom mostu podzemnog ratnog broda, zapravo u malom tornju smještenom u središtu gornjeg dijela krstarice, zapovjednik Sanderson čvrsto se držao za stup dok je izvikivao naredbe svojim ljudima preko interfona. Gornji dio broda ležao je na posebnim okvirnim postoljima i bio žiroskopski stabiliziran kako bi se ublažilo i otklonilo žestoko poskakivanje donjeg dijela broda gdje su se nalazili svrdlo, gusjenice i snažni atomski strojevi. No, ipak to se ljuljanje i drmanje gusjenica djelomično prenosilo i na zapovjednički most preko spremišta i nastambi za posadu, pa se čelično tlo palube pijano njihalo i treslo pod nogama. Međutim, posada je bila već navikla na nemirno more, pa iskusni kapetan uopće nije obraćao pažnju na njihanje i udaranje zapovjedničkog mosta.

Zapovjednik Sanderson bijaše zdepast i onizak čovjek čija su grbava ramena i široka šija podsjećali na profesionalnog boksača. Kretao se tiho i lagano poput mačke, čak i ovdje unutar tog vibrirajućeg metalnog čudovišta, dok je obilazio pojedina komandna mjesta nadziruć instrumente iza leđa tehničara koji ga nisu ni primjećivali. Seizmički brodski dnevnik bio je otvorena knjiga za njegovo iskusno oko. Crne su mu se obrve namrštile kad je opazio žestok udar koji je registriran samo dvije minute ranije i to na udaljenosti od nekoliko stotina metara od desnog boka broda. Prošao je mimo radarskog tehničara i radio-telegrafista, oni će imati mnogo posla kasnije, a za sada je na radio-valovima vladala tišina. Tehničar za zvuk, vrlo malen rastom, popravio je slušalice kad je »stari« naišao:

— U našoj blizini nema brodova-kopača, kapetane — promrmljao je automatski i nastavio osluškivati. Optički tehničar skočio je na noge i žustro salutirao kad je zapovjednik prolazio. On neće imati nikakva posla ako ne ulete u spilju, i zbog toga je iskazao puno vojničko poslovanje, što njegovi drugovi, zbog svojih dužnosti, nisu mogli učiniti.

* * *

Sanderson se zaustavio pokraj tehničara za probleme okoline. Posao ovoga čovjeka obuhvaćao je mnogi područja; on je u isti mah bio geolog, radarski tehničar, stručnjak za vibracije i navigator. Dužnost mu je bila da utvrdi porijeklo okoliša u kojem se nalaze, te da predloži dalji pravac kretanja broda.

— Vaš izvještaj? — zapitao je Sanderson.

— Vulkansko kamenje na udaljenosti od 4500 metara presijeca naš pravac kretanja, kapetane — odgovorio je bez oklijevanja. — Nema ga na mojoj karti, vjerojatno je riječ o geološkoj formaciji

novijeg datuma.

Sanderson je opsovao. Radilo se o vulkanskoj aktivnosti. Bila ta aktivnost umjetna ili prirodna, nagovještavala je neprilike.

— Kurs? — upitao je.

— Promijeniti kurs na 175 stupnjeva i smanjiti brzinu napola, dok ne ubilježim ovu formaciju detaljnije na karti.

Sanderson mu je odzdravio iviaglo se okrenuo.

— Poručnice Culver!

Mladi poručnik prve klase i ujedno glavni oficir broda salutirao je vrlo ležerno.

— Izvolite?

Sanderson je zatomio psovku. Nije mu se sviđao taj mladi glavni oficir sa svojim gospodskim manirama, dotjeranom uniformom i preplanulom bojom kože koja je bila rezultat čestog izlaganja ultraljubičastim zrakama — luksuz koji većina njegovih ljudi blijedih lica nije sebi mogla priuštiti. No, dužnost je dužnost.

— Promijeniti kurs na jedan sedam pet. Smanjiti brzinu napola — naredio je.

— Da, razumijem. — Culver je podigao mikrofon, stavio utikač u odgovarajući priključak i pritisnuo zvonce.

Dolje u utrobi broda, blizu zveketavih gusjenica, poručnik Watson obrisao je znoj sa čela. Veći dio broda nije imao tako dobru toplinsku izolaciju kao zapovjednički most gdje je osoblje moralo u svakom trenutku imati najbolje moguće radne uvjete. Skočio je kad je zazujao interfon, i zatim se javio, govoreći u mikrofon što mu je visio na prsima.

— Navigacija — kazao je.

— Most — začuo se Culverov glas. — Promijenite krus na jedan sedam pet. Prijem.

— Navigacija mostu. Kurs jedan sedam pet. Razumijem — rekao je Watson mehanički. A onda: — O čemu se radi, Culver?

— Okoličar misli da je riječ o lavi.

— Prokletstvo! — Stari poručnik, jedan od rijetkih članova posade koji su preživjeli rat na površini Zemlje, obratio se svojim pomoćnicima.

— Promijeni kurs na 1-7-5.

Peterson, mišićavi navigator treće klase, prišao je žutoj ručici koja je provirivala iz kružnog proreza, i gurnuo je na 1-7-5, zatim je okrenuo malu polugicu za fino podešavanje. Brzina okretaja golemih lopatastih oštrica polagano se mijenjala, zvuk tog okretanja, prigušen debelim naslagama oklopa, naglo je dobio drugačiju boju.

Glavni navigator Schmidt podigao je glavu s gomile geoloških karata.

— Zamolite glavnog oficira da nam pošalje kopiju s ubilježenom

novom formacijom — rekao je, govoreći tako mirno kao da je laboratorijski tehničar koji traži da mu se dostavi uobičajeni rutinski izvještaj.

Schmidt je bio ponos oficira psiho-odjela. On je, naime, bio jedina osoba na podzemnoj krstarici koja nikad nije bila podvrgnuta mentalnoj obradi i hipnozi. Bio je malo bucmast, ružičastih obraza, s gustim žutim brkovima i pomalo neozbiljan i djetinjast. Možda je to bio razlog da mu živci nikad nisu popustili.

Njegov je zahtjev poslan na zapovjednički most, gdje je tehničar za okoliš pritiskom na prekidač podijelio daljinski repetitor na čitav niz skanera koji su mu pribavili tražena obavještenja. Glavni navigator Schmidt čuo je zvonce, ubacio arak papira u aparat za kopiranje i sjeo zadovoljno očekujući rezultate.

Masivna glava bušilice završila je svoj nemilosrdni okretaj i onda su lopataste oštrice ponovno zaderale u kamen.

— Navigacija mostu; pozicija jedan sedam pet — izvještavao je Watson.

— Nastavite tim kursom — odgovorio je mladi Culver. Izvukao je utikač interfona i priključio ga na drugo mjesto.

Potporučnik Clark pogladio je malu, kovrčavu crnu bradu kojom se silno ponosio zajedno s tetoviranim znakovirha na rukama i knjigom o gimnastičkim vježbama koje je izvodio kadgod je bio posve sam. Na Culverov poziv interfonom opsovao je oštro glavnog oficira i tek onda se javio.

— Strojarnica — odgovorio je plaho.

— Most strojarnici: smanjite brzinu napola. Prijem.

— Strojarnica mostu: smanjiti brzinu napola, razumijem.

— Clark je rukom pokrio mikrofon i izderao se na mornara koji je stajao kod poluge za regulaciju brzine.

— Hej, ti! Smanji brzinu napola i ne budi tako trom! Štropotanje gusjenica se usporilo, ali se istodobno fijuk oštrica pojačao. One su se sad pokretale i rezale brže da bi nadoknadile smanjivanje pritiska iza bušilice.

U vrućoj, parom ispunjenoj brodskoj kuhinji, debeli glavni kuhar Kelly podigao je poklopac s kotlića da bi pomirisao umjetni gulaš.

— Kakva ogavna splačina! Kad samo pomislim kako su se razbacivali hranom za vrijeme površinskih ratova.

— Šefe, pričaju da se onda u gulaš stavljalo pravo meso — odvratio je Marconi, tehničar za prehranu.

— Slušaj Mare, sjećam se... — prekinulo ga je zujanje interfona.

— Pažnja, svim članovima posade! — začuo se Culverov glas. — Otkriveno je vulkansko kamenje, vjerojatno je riječ o novijem prodoru lave. Promijenili smo pravac kretanja. Pokret će uslijediti za nekoliko sati. Budite spremni da zauzmete svoja mjesta. Ponavljam...

Kelly je pljunuo znalački. Lice mu je bilo ravnodušno, ali mu je ruka drhtala dok je stavljao poklopac na kotlić s hranom.

— Bolje da požurimo s tim gulašem, Mare. Tko zna kad ćemo ponovno jesti.

* * *

Poručnik Carpenter podigao je ruku i dva puta pljusnuo histeričnog vojnika Wortha.

— Tišina, sada! Umukni, ili su pozvati psiho-bolničare da te ponovno uzmu u svoje ruke! — oštro je rekao.

Worth je očajnički uhvatio glavu rukama i nije rekao ništa.

Carpenter je pošao prema vratima ćelije.

— Postavit ću stražu ovdje — upozorio je. — Ako samo još jedanput pisneš, moji će momci doći i završiti ono što su započeli.

Zalupio je vratima da bi time potvrdio ono što je rekao. — Zaista, poručnice, opet ste uspjeli — s divljenjem je rekao stražar. — Bacao je stvari oko sebe kad ste došli, ali ste ga vrlo brzo uspjeli ukrotiti.

— Moramo izolirati ove ćelije od zvuka — promrmljao je Carpenter zaokupljen mislima, stavljajući naočale. — Ležaji udarnog odreda nalaze se u neposrednoj blizini

— Da, poručnice, udarnom odredu je mnogo teže nego nama. Svi mi imamo svoje dužnosti i svoj raspored straža, ali oni nemaju šta raditi sve dok ne napadnemo neki neprijateljski grad ili slično. Lako gube živce, kao ovaj Worth.

Carpenter se okomio na njega.

— Slušaj, vojniče, previše sam zaposlen da jurim ovamo svaki čas i da imam posla sa svakim regrutom u ovom zatvoru, moja je dužnost da držim na uzdi ostale oficire. Osim toga, nemojte davati informacije pretpostavljenima bez posebnog dopuštenja — bijesno je siktao.

— Žao mi je, poručnice... — počeo je stražar, no Carpenter je već bio otišao.

Stražar se osmjehnuo podmuklo.

— O.K., gospodine Carpenteru, vaš je posao da držite oficire na uzdi. Baš me zanima tko će vama zabraniti da dolazite ovamo.

* * *

Desetar Sheehan.dijelio je karte naglim, grčevitim pokretima. Obrve su mu bile smrknute, lice školski primjer koncentracije. Čovjek bi pomislio da se radi o učeniku koji razbija glavu nekim teškim zadatkom na završnom ispitu.

Vodnici Fontaine i Richards pohlepno su grabili svaku kartu koju su dobili, gužvajući ih i slažući u ruci. Debeli stari Koch, razvodnik po činu, čekao je da dobije sve karte, zatim je naglo zgrabio cijeli snop i stisnuo ga na svoj široki trbuh sumnjičavo pogledajući suigrače.

Njihov se razgovor odvijao kratkim, isprekidarum jednosložnim riječima, ali oko njih ostali članovi udarnog odreda razgovarali su

glasno i bez prekida. Vojnik Carson sjedio je u kutu i pušio cigaretu za cigaretom nervozno otpuhujući dim. Grube šale i opori smijeh dominirali su razgovorom. Nitko nije spominjao Culverovu uzbunu, objavljenu prije nekoliko minuta.

— Tri — progunđao je debeli Koch. Sheehan mu je brzo podijelio karte.

— Hej! — umiješao se Richards prije početka igre. — Nije mi se baš dopalo ovo dijeljenje karata. Da malo pogledamo kakve su to karte.

— Za koga ti mene držiš? — odvratio je Sheehan. naglo zgrabivši karte baš kad ih je Richards htio uzeti.

— Znam ja tebe, ti lažljivi, kukavički prevarantu... Sheehan je naglo ustao i zamahnuo debelom pesnicom.

Richards se hitro maknuo u stranu porušivši pri tome stol i stolicu. Trenutak kasnije obojica su bili na nogama, spremni za tučnjavu.

Razgovor je prestao, ljudi su prišli stolu premda se Fontaine umiješao i stao između dva kartaša. Koch još nije potpuno shvatio nastalu situaciju i bio se tek napola podigao sa stolice.

— Vi budale! — povikao je Fontaine. — Zar hoćete da nam psiho-bolničari ponovno sjednu za vrat? Ona gnjida Carpenter je rekao da ćemo svi dobiti svoje ako još jedanput izbije tučnjava.

Goleme šake desetara Sheehana više nisu bile tako čvrsto stisnute.

— Taj smrdljivi, gadni...

— Sjedi! — zagrmio je Koch ljutito. — Fontaine ima pravo. Psiho-oficir zacijelo ima nekoliko špijuna u ovoj prostoriji.

Oči su mu se na trenutak zaustavile na Carsonu, koji je još sjedio sam u kutu i pušio bez riječi, uopće se ne obaziruć na svu ovu strku.

— Taj Carson — promrmljao je Richards mijenjajući objekt svog bijesa. — Kladim se u što hoćete da on radi za Carpentera.

— Uvijek je sam — potvrdio je Sheehan. — Što ono pričaju o njemu? Da je rođen u nekom laboratoriju, zar ne?

Ostali su se počeli polako razilaziti kad im je postalo jasno da neće biti tučnjave. Koch je uzeo karte i složio ih.

— Carson možda uopće nije ljudsko bića — nastavio je. — Znanstvenici već godinama nastoje izumjeti i stvoriti umjetnu hranu za topove, i možete biti sasvim sigurni ako ikad i naprave robota o tome neće reći ni riječi sve dok ga ne iskušaju u borbi.

Carson je slučajno čuo dio njegova izlaganja i osmjehnuo se. Ustao je i napustio prostoriju.

— Što sam rekao? — nastavio je Richards. — Vjerojatno sada piše izvještaj o nama četvorici.

* * *

Poručnik Carpenter vratio je mali magnetofon u tajnu dubinu u zidu, pomno obrisao naočale, otvorio bilježnicu i unio nekoliko stavki

urednim školskim rukopisom:

»Trvenje izm. Sheehana, Richardsa se pojačava — ako se ponovi, uputiti natrag u Opću psih. bolnicu, Novi Chicago. Ljudi ne sumnj. da je Koch moj obavještajac; K. prema naređenju puni glave posadi o robotima. Može uvijek raskrinkati Carsona kad su roboti u pitanju. Fontaine se dobro snašao, spriječio tučnjavu — prepor. za premještaj mojih ljudi Sandersonu.«

Spremio je bilježnicu i počeo se uspinjati najbližim metalnim ljestvama sitnim, mačjim korakom koji je mrzila cijela posada.

Samotni stražar ispred glomaznih olovno-čelićnih vrata glavne odaje salutirao je kad je poručnik prolazio. Njegov je zadatak bio da štiti i osigurava najvažniji brodski teret — jedinu atomsku bombu. Carpenter mu je uputio nekoliko rutinskih pitanja prije no što je nastavio svojim putem

Poručnik se zaustavio još jedanput idući prema gornjem dijelu broda. Želio je preslušati snimku na vrpci jedne od svojih prislušnih naprava koja je bila instalirana u nastambi onih članova posade koji su održavali snažne atomske strojeve. Praveći opsežne bilješke, produžio je ravno prema zapovjedničkom mostu.

— Kapetane, moj izvještaj — najavio je ponosno.

— Kasnije — kratko je rekao Sanderson, a da pri tom nije ni podigao glavu s geološke karte koju mu je upravo uručio tehničar za okoliš.

— Ali prilično je važno, kapetane. U udarnom odredu naziru se ozbiljne neprilike...

— To je stalno na dnevnom redu — odvratio je Sanderson prilično srdito. — Odnesite svoj izvještaj Culveru, ja imam posla.

Carpenter se sledio, zatim se obratio mladom glavnom oficiru.

— Molim vas da stavite svoje inicijale ovdje...

Culver je svladao svoj prezir. Nije mogao zatomiti osjećaj da je ratna mornarica u prošlosti bila u boljem položaju sa svojim primitivnim kapelanima nego ova moderna podzemna flota s tim sumnjičavim psihijatrima.

Seizmički aparat zabilježio je duži poremećaj tla neposredno pred njima, i kad je Sanderson započeo obilazak broda, tehničar za okoliš je glasno izvještavao:

— Naglo pomicanje tla i jača vulkanska aktivnost točno ispred nas, kapetane.

— Nastavite — odgovorio je Sanderson. — Zacijelo je riječ o neprirodnoj pojavi — promrmljao je. — Jaka vulkanska aktivnost na neprijateljskom području... Poručnice Culver.

Culver je brzo potpisao izvještaj psiho-oficira i vratio mu biijeznicu.

— Izvolite, kapetane?

— Podignite oštrice rezača za dvadeset pet stupnjeva; dižemo se, i napast ćemo neprijatelja odozgo.

Naređenje je žurno preneseno navigaciji i posada poručnika Watsona smjesta je promijenila nagib metalne nemani za 25 stupnjeva. Ona se sad naglo podizala prema površini. Glavni navigator Schmidt proučio je nove karte naslaga tla, pribilježio glavne podatke i poslao ih gore.

Trup broda njihao se na svojim postoljima dok su gusjenice mijenjale nagib, no ravnoteža mu se nije poremetila. Po naredbi potporučnika Clarka iz strojarnice, brod se kretao naprijed najvećom mogućom brzinom.

— Brodovi-kopači ispred nas! — iznenada je povikao mršavi tehničar za zvuk, podešavajući slušalice na ušima. Posegnuo je za prekidačem i uključio ga! — na fosforescentnom ekranu pojavio se niz treperavih svjetlećih znakova.

— Po svemu sudeći ima ih tri, kapetane. Jedan će nam presjeći put na udaljenosti od oko pet kilometara.

— Neka presiječe — promrsio je Sanderson. — Culver, sad možete izravnati brod.

— Jaka elektronska aktivnost ispred nas...

— Neprijateljski odašiljač u neposrednoj blizini — skoro u isti čas izvještavali su radarski tehničar i radiotelegrafist prije nego što je Culver uspio prenijeti kapetanovu zapovijed.

— Pođite na zborno mjesto. Culver — naredio je Sanderson brzo. Glavni oficir broda pritisnuo je dugme.

* * *

Po cijelom brodu odzvanjalo je udaranje velikog zvona. Malopomalo udarci su gubili snagu, ali im je tempo postajao sve brži dok se konačno nisu pretvorili u neprekidnu paklenu buku; istovremeno rasla je visina tona. Sve je to bio trik koji su izmislili štabni psiho-oficiri da bi podsvjesno potakli posade brodova na veću žurbu i hitnost.

Ljudi su već bili na svojim promatračkim i operativnim mjestima. U ovom trenutku stizale su smjene i preuzimale dužnost na napornijim pozicijama kao što je bila ona tehničara za probleme okoline. Liječnici i ljudi iz psiho-saniteta užurbano su vadili svoj pribor i razilazili se na sve strane broda. Glas potporučnika Clarka načas je zadrhtao dok je izdavao naređenje da se brzina smanji na minimum. Velika krstarica kretala se naprijed skoro gmižući.

U brodskoj kuhinji vladala je prava ludnica dok su Kelly i Marconi jurili od kotla do kotla nadgledajući kako njihovi pomoćnici sipaju vruću hranu u duboke lonce s ručkama. Momci koji su nosili gulaš žurili su suludo kroz vrata prolijevajući hranu. »Bojni doručak« otpremljen je posadi, a kad je i posljednja pošiljka hrane napustila

kuhinju. Kelly je isključio dovod struje i navukao zaštitni kombinezon. Marconi je dohvatio dvije prazne plitice i napunio ih hranom. Oni su proždrljivo pojeli svoj obrok i onda pojurili što su brže mogli prema zbornom mjestu udarnog odreda.

Tu je vladao još veći metež. Ljudi su užurbano pomagali jedni drugima da obuku zaštitne kombinezone, gumeno-čelična odijela, okovane čizme. Okretali su i namještali prozirne kacige, prikopčavali rezervoare s kisikom, pakete s rezervnim obrocima hrane, opremu za prvu pomoć i glomazno oružje stravična izgleda. Richards i Sheehan, zaboravljajući privremeno svoju svađu, mučili su se sa Sheehanovim pipcem za kisik. Koch se borio svom snagom s metalnim spojevima svog jurišnog odijela, a Fontaine je provjeravao stanje na skali brojčanika svog dugoljastog, cjevastog laserskog pištolja. Carson, u punoj spremi, iskušavao je vrlo originalnu napravu koja mu je stavljala cigaretu u usta i pripalila je. Povukao je dim nekoliko puta, pritisnuo drugu polugu kojom je izbacio ostatak, cigarete, a zatim je namjestio kacigu rukama koje su bile u rukavicama. Od ovog časa pa sve do završetka borbe, ljudi će zrak za disanje, stlačen u cilindrima, nositi na svojim leđima. Povicima i zveketu ratne opreme pridružili su se krici vojnika Wortha iz njegove ćelije u susjedstvu. Iznenada su prestali; jedan od revnih sanitetlija iz odjela poručnika Carpentera ušutkao je tog momka.

Sada je trebalo samo čekati. Metež i zbrka medu članovima udarnog odreda su jenjali, ali se i dalje čulo zveckanje ratne opreme, namještanje kaciga, pritezanje spojeva na odijelima, zveket oružja i telefonski razgovori. Novi stražari na zapovjedničkom mostu provjeravali su instrumente, a zatim je počelo pažljivo, napeto iščekivanje. Sanderson je laganim korakom obilazio stražarska mjesta, slušao izvještaje i povremeno davao naređenja. Culver je stajao pokraj interfona, obavještavajući posadu o pokretima neprijatelja čim bi od svojih pretpostavljenih dobio podatke. Carpenter se šuljao brodom tiho poput mačke u pratnji četvorice svojih ljudi.

Potporučnik Clark bio je blijed od straha. Sjedio je nepomično na svom mjestu poput zatvorenika u ćeliji smrti. Kapi znoja kotrljale su se niz obraze i ulazile u meku, crnu bradu. Pokušavao se sjetiti formula o samosugestiji koje mu je propisao Carpenter, ali na pamet su mu padale samo kletve koje bi neki nazvali molitvama.

Skočio je kao oparen kad je začuo Culverovu nenadanu objavu:

— Pažnja, svim članovima posade! Neprijateljski brod-kopač ugledao naš brod. Pripremite se za borbu prsa o prsa.

Glas je zastao, a zatim dodao:

— Zapovjednički most strojarnice: punom parom naprijed slijedećih pola sata, zatim zaustaviti brod. Dopustit ćemo neprijatelju da napadne prvi...

Clark je automatski ponovio »Punom parom naprijed!« i zatim se šćućurio, dok je jedan član posade bučno prebacivao polugu za brzinu na drugu stranu. Krstarica je poskočila uz reski fijuk lopatastih oštrica.

— Ne! — iznenada je zaurlao, skočivši na noge. — Ni jedan centimetar dalje! Zaustavite ovaj brod!

Pritrčao je polugi za brzinu i odgurnuo ruke mornara koji je rukovao polugom.

— Ne želim poginuti, ne želim, ne želim!

Mišićavi mornar i pomahnitali oficir rvali su se očajnički, zatim je mornar oborio svog pretpostavljenog i stao iznad njega, teško dišući.

— Oprostite, potporučniče...!

Clark je ležao tamo nekoliko sekundi, tiho plačući, onda je naglo posegnuo u košulju, izvukao pištolj i uoerio ga u mornara koji je stajao iznad njega.

— Idi tamo preko — rekao je napola jecajući — i zaustavi ovaj brod prije nego što te ustrijelim. Mornar se instinktivno povukao i pucao, sve u jednom pokretu.

Psiho-bolničar u bijeloj uniformi naglo je otvorio vrata natrag kad je eksplodirao mali metak i raznio Clarkovu glavu; stajao je nad mrtvim tijelom, ispuštajući tihe, nemušte glasove.

— Idi gore! — zapovjedio je Carpenter ulazeći u prostoriju za petama svog vjernog najamnika. — Bolničari će ti dati sredstvo za umirenje.

Dugo je zurio u iznakaženo lice mrtvaca prije nego što ga je pokrio kaputom. Tada je pozvao Culvera i ukratko mu ispričao što se dogodilo.

— Poslat ću zamjenu — obećao je prvi oficir. — Recite mu da smanji brzinu za dvadesetak minuta. Brzo ste reagirali, Carpenter; kapetan kaže da ste zavrijedili službenu pohvalu.

Psiho-oficir nije odao priznanje svom čovjeku koji je pucao u Clarka.

Sanderson je stavio prst na usta.

— I... — Culver je zastao, pogledao u Sandersona i shvatio o čemu se radi. — Da, Carpenter, slušajte, nemojte dopustiti da ostali članovi posade saznaju za ovo. Ne bi baš bilo zgodno da čuju kako je jedan oficir prvi izgubio živce.

U glasu mu se osjećao blagi sarkazam.

No, Sandersonovo upozorenje došlo je prekasno. Mornar iz strojarnice koji je bio svjedokom Clarkove pogibije, progovorio je prije nego što su ga uspjeli uspavati, a bolničar koji mu je davao sedativ prenio je sve članovima posade. Međutim, dok Carpenter nije primio novu zapovijed od Culvera, njegovi revni ljudi uklonili su Clarkovo mrtvo tijelo i cijeli je brod saznao za taj događaj. To je

pogodilo jurišni odred poput groma. Njihov borbeni moral zadobio je težak udarac, i oficiri su se ozbiljno uznemirili.

— Recite im da mogu pušiti — naredio je Sanderson pošto se brod zaustavio i povukao natrag nekoliko stotina metara u prokopu.

— Dajte im deset minuta slobodno; neprijatelju će biti potrebno bar dvaput toliko vremena da stigne ovamo. Neka Carpenter siđe dolje i podijeli lijekove prema vlastitom nahođenju. To će ih možda umrtviti za borbu, ali ako dozive živčani slom neće biti ni od kakve koristi.

I tako su u slijedećih deset minuta članovi jurišnog odreda skinuli kacige i odmarali se, dok su se ljudi iz psiho-odjela nenametljivo kretali prostorijom, tu i tamo postavljajući pitanja i povremeno dijeleći lijekove. Jednom vojniku pomogli su da se izvuče iz svog oklopa i dali mu injekciju. Napetost je malo popustila. Članovi psiho-odjela znali su kako umiriti ljude na lijep način.

Kelly i Marconi bili su zaokupljeni žučljivom raspravom o dobrim i lošim stranama sintetičke i prirodne hrane. Bila je to provjerena metoda emocionalnog opuštanja, kojom su se ova dva veterana često koristila. Koch je bio zauzet ozbiljnijim problemom. Sheehan i Richards su ponovno bili na pragu nove tučnjave. Carson, kao i obično, nije govorio ništa, pušio je bez prekida. Staloženi Fontaine ustao je i koračao gore-dolje, dok mu je zaštitno odijelo zveckalo pri hodu. Trojicu vojnika je trebalo uspavati. Tako je prošlo vrijeme odmora od deset minuta, i napetost iščekivanja ponovo je rasla.

Carpenter je tiho rekao u interfon:

— Recite zapovjedniku da ako borba ne počne za jedan sat, ja neću moći spriječiti pobunu. Culver, rekao sam vam da ne postavljate Clarka na to mjesto! Da ste me poslušali, potporučnik ne bi bio likvidiran.

Culver je prezirno nakrivio usne. Upravo je htio odgovoriti na svoj neugodni način, ali u tom trenutku tehničar za zvuk naglo je bacio slušalice s glave. Rika oštrica od duraluminija, koje su parale utrobu zemlje, mogla se čuti na udaljenosti od nekoliko metara, dok su slušalice poskakivale na podu palube.

— Neprijateljski brod-kopač na udaljenosti od trista metara. Približava se velikom brzinom! — povikao je tehničar za zvuk.

— Ne mijenjajte pravac kretanja broda! — urlao je Sanderson dok je Culver uspostavljao vezu s novim oficirom stroja. — Stavite u pogon našu bušilicu, gusjenice neka miruju...

Culver je izdao potrebnu zapovijed, zatim je opet pozvao posadu na uzbunu. Velike su se oštrice ponovo počele okretati vrtoglavo. Pojavila se kiša kamenja, a onda su oštrice brektale i okretale su uprazno — njihovo jednolično udaranje i razdiranje pretvorilo se u stravičan zvižduk; jak mlaz zraka koji se stvorio, podigao je oblak

prašine, i ta je prekrila tek usječeni prokop.

— Ovo je za njihova optičkog tehničara — objasnio je Sanderson. — On će biti zaslijepljen kad im brod izađe iz prašine, a mi imamo dolje u kontroli paljbe topnika koji će ih sve iznenaditi.

Tehničar za zvuk oprezno je podigao slušalice; rika neprijateljske bušilice pretvorila se u šapat. Sandersonova čudna taktika očito je neprijatelja navela na razmišljanje jer je smanjio brzinu.

Zvuk neprijateljeve bušilice koja se sve više približavala mogao se sada razabrati i bez korištenja elektronske opreme; bio je to prigušen zvuk nalik grickanju velikog štakora. Tada se začuo klepetavi udar, i Sanderson je bio svjestan da je stupio u vezu s neprijateljem, usprkos tome što su oblaci prašine omeli rad infracrvenih vizualnih naprava.

Trenutno zaslijepljen i zbunjen vrtoglavim okretanjem lopatastih oštrica nepomičnog protivnika, neprijatelj je oklijevao nekoliko dragocjenih sekundi koje su značile razliku između pobjede i uništenja.

Kad se pojavio neprijateljski torpedo, oštrice na krstarici prestale su se iznenada okretati. Istog trenutka prednje baterije otvorile su vatru.

Vrijeme teške rabote posada koje su posluživale i punile topove davno je prošlo. Topovskim cijevima sada se upravljalo s male, polukružne komandne ploče nalik na klavijaturu orgulja. Poručnik Atkins, smireni i sposobni prosijedi oficir koji je nekada bio predavač na vojnoj akademiji, hladnokrvno je pritiskao dugmad i vukao poluge i sa zanimanjem pratio rezultate pomoću raznih vrsta mehaničkih »očiju«. Kad je sekundna kazaljka na njegovu kronometru prešla crvenu crtu, Atkinsovi su nježni prsti zaplesali tipkama, a brod se njihao od salvi vlastita artiljerijskog oružja.

Odjekujući uskim prokopom, prasak baražne vatre orio se, ječao i grmio u stravičnom tornadu strašne buke, tutanj za tutnjom. Za razliku od toga, blijesak eksplozije bio je sasvim beznačajan, tek zlokobni crvenkasti plamsaj koji se brzo gasio u prašini. Brod je poskakivao kod svake salve, a slabi blijesak i urnebesna grmljavina topova bacali su veliku krstaricu amo-tamo poput splavi na pobjesnjelom Atlantiku. Ta strašna buka čula se i kroz debelu oplatu brodskog oklopa, udarajući nesmiljeno usprkos toliko spominjanoj zvučnoj izolaciji. Palube su se njihale i tresle pod nogama, instrumenti i oprema podrhtavali su od vibracija koje su prožimale kosti. Gromoglasne eksplozije ispunjavale su prokop novom kvalitetom ove topovske simfonije. Tada je Culver pritisnuo dugme. Glas mu se nije mogao čuti u tom metežu, ali je crveno svjetlo u zbornoj prostoriji jurišnog odreda smjesta prenijelo njegovu naredbu:

— Jurišni odred, naprijed!

U tom trenutku naglo su se otvorila vrata između velikih

gusjenica, i mehanička neman izbacila je svoje potomstvo, koje se u tmini podzemlja moglo nazreti samo uz pomoć infracrvenog svjetla. Male prilike nalik na lutke u nezgrapnim, sablasnim odijelima spuštale su se pomičnim Ijestvama i skakale na izlomljeni škriljevac, trčale i posrtale preko ruševina, padale i dizale se, i ponovno padale poput djece. Marconi i Kelly, Carson i Sheehan, Richards, Fontaine i Koch spoticali su se na krhotine koje je stvorio glomazni brod.

Neprijateljska je krstarica konačno uzvratila vatrom, upravo u času kad se jurišni odred počeo probijati kroz mračnu prašinu i udaljavati od svog broda. Premda zbunjeni i zaslijepljeni, ljudi s neprijateljskog broda također su bili spremni za borbu, i tako su se začuli i drugi zvukovi koji nisu dolazili od napadača.

Snažna eksplozija zanjihala je donji dio Sandersonove krstarice. Onda je slijedila druga pa treća, razbacujući čelične krhotine po vojnicima u prokopu. Braniti se bilo je manje okrutno nego napadati. Veliki dio njihova naoružanja vjerojatno je bio uništen prilikom prvih salvi, ali ono što je preostalo sijalo je pustoš. Jedan od neprijateljskih zapovjednika zacijelo je bio dosjetljiv, pa je predvidio iskrcavanje kopnenih snaga jer su granate za žive ciljeve padale u neposrednoj blizini krstarica, i tu i tamo su se vojnici u zaštitnim oklopnim odijelima počeli svijati, grčiti i rušiti. Njihovi su drugovi potražili zaklon iza razlomljenih stijena i nastavili napredovanje.

Fontaine je trčao i puzao, gmizao i verao se prokopom, koji je mogao vidjeti jedino pomoću svoje inlracrvene kacige, sad već razderane oštrim krhotinama čelika. Rukom je napipao ventil, otvorio ga što je više mogao, tako da dobije veću količinu kisika za najodlučniji dio bitke. Nije uopće razmišljao. Imao je pune ruke posla, trudeći se da ostane na životu. Glavom mu je projurila gorka misao — Ovaj se dio ratovanja uopće nije promijenio. Preskočio je neki čudan i strašan predmet u kojem su oklop, krv, kamen i meso činili teško shvatljivu slagaljku. Fontaine je samo konstatirao taj prizor u svojoj podsvijesti, i nije o tome želio razmišljati.

Prsti poručnika Atkinsa još su prebirali komandnom pločom. Lice mu je bilo puno zanosa, poput umjetnika koji izvodi klavirski koncert. A u simfoniju smrti koju je tako vješto preplitao, sve su se manje uplitali disharmonični zvuci neprijateljskih topova.

Sanderson je zlovoljno koračao palubom komunicirajući sa svojim podređenima pomoću čitanja s usana, koje je Culver brzo pretvarao u šarena svjetla. Podaci i obavještenja vraćala su se na zapovjednički most istim putem. Sanderson se turobno osmjehnuo, promatrajući vrlo mali broj tamnih mjesta na glavnoj kontrolnoj ploči koja je pokazivala kolika su oštećenja. Ovi snažni bedemi broda mogu podnijeti teška oštećenja, a šteta koja im je do sada nanesena, bila je samo površinska: — jedna eksplozija u psiho-odjelu; vojnik Worth

više neće morati podnositi Carpenterovu nesnošljivost.

Čudovišta u kacigama postajala su sve hrabrija u svom napredovanju dok je zamirala protivnička paljba. Sad je u akciji bila samo jedna baterija, tamo na lijevoj strani. Ostala tutnjava topova koja se čula, dolazila je s vlastita broda.

Fontaine se podigao iz male udubine u kojoj je čučao. Netko mu je mahnuo. Sudeći po natprosječno velikom oklopu, to mora da je bio Koch. Metalni dijelovi odijela bili su ulubljeni, a gumeni dio poderan. Desna čelična čizma nalikovala je na veliku, naboranu ploču staniola. Vukao je nogu za sobom. Ugledao je Fontainea i pokazao prstom u metalnoj rukavici tamu ispred sebe. Neprijateljski brod mora da je negdje tamo; da, evo blijeska njihova jedinog topa. Fontaine je krenuo naprijed...

Pojavio se još jedan blijesak, ovaj put mnogo bliže. Nešto je eksplodiralo na grudnom štitniku Kochova odijela, i on se srušio. Pomaknuo se iznemoglo poput zgnječena kukca, a onda se umirio. Fontaine je smjesta kliznuo natrag u svoju udubinu, jer je neprijatelj tu negdje u blizini.

Vojnik u svijetlom odijelu, sastavljenom od metalnih spojeva, pojavio se iza velikog kamena, došuljao se do Kochova tijela da ga pretraži i uzme oružje.

Fontaine je otkopčao dugu lasersku cijev koja je nalikovala na bazuku a djelovala je na principu usporenog razbijanja atoma, i pritisnuo okidač. Ovo je oružje djelovalo tiho i nevidljivo, a vojnik u metalu se samo naglo uspravio i napravio jedan korak naprijed. Za to je još jedino imao vremena...

Mrtvi vojnik ostao je u stojećem položaju zbog koljenasto spojenog metalnog oklopa, a Fontaine nije spuštao oružje za svaku sigurnost, sve dok se oklop neprijatelja nije zažario. Tek je onda otpustio okidač. Prišao je bliže i gurnuo priliku koja se još žarila. Mrtvo se tijelo srušilo uz zveket na Kochovo. Fontaine je pošao dalje. Prašina se sada konačno počela razilaziti i ravno pred njim nazirao se neprijateljski brod.

Još se jedan vojnik pojavio iza male neravnine, ali je bio preblizu za lasersku cijev. Fontaine je izvukao pištolj i opalio. Naboj je bljesnuo i još je jedan neprijateljski vojnik bio likvidiran.

Nešto je prohujalo iznad Fontaineove glave. Sagnuo se i potrčao u zaklon. Netko je pucao brzometnim nabojima iz staromodnog puškomitraljeza, a njegove odijelo djelomično napravljeno od gume ne bi moglo zadržati te naboje. Nekim čudom našao se pred neprijateljskim brodom bez ijedne ozljede.

Bušilica toga broda bila je uništena i zgnječena, slomljene oštrice odbačene su među kamenje; jedna gusjenica bila je sva zapletena i zdrobljena, a prednji dio trupa potpuno razmrskan. To ratno vozilo

više nikad neće sudjelovati u borbi. Ponovna kiša metaka proletjela je nad Fontaineovom glavom, i on se bacio na tlo i brzo maknuo u stranu. Prebrzo donesena odluka, rekao je sam sebi ironično u trenutku lucidnosti. Brod vjerojatno neće više sudjelovati u borbama, ali u ovom času još je pun snage i energije.

Iskopao je rupu u rahlom škriljevcu i pokušao se zakloniti što je bolje mogao, nastojeći za to vrijeme promotriti okolinu i položaj neprijateljskog broda. Protivnik nije mogao znati da se on nalazi ovdje jer bi inače već izgubio život, no zbog toga nije mogao ni naprijed ni natrag. Poslao je prije toga dogovoren signal svome brodu. Zatim je našao najpogodniji položaj, i odlučio čekati.

* * *

Fontainov signal i još nekoliko drugih poruka iste vrste primljeni su na brodu u obliku svjetlosnih znakova na kontrolnoj ploči. Jurišni odred nije mogao nastaviti napredovanje, jer bi došao pod udar vlastite artiljerije. Sanderson je smjesta izdao zapovijed za obustavu vatre. Baražna paljba je načas prestala.

Culver je odmah glasno uputio mnoštvo radio-poruka koje su prekinule iznenadnu, muklu tišinu.

— Poručnice Atkinse, nastavite akciju protiv preostale neprijateljske baterije sve dok je ne uništite, ili dok ne primite moje obavještenje da su je onesposobili članovi jurišnog odreda.

— Razumijem!

Atkins se ponovo latio svojih topova, i pogledao razbijeni neprijateljski brod koji se sve bolje mogao vidjeti slijeganjem prašine. Vratio je sve automatske komande na ručno upravljanje, a nakon kraćeg razmišljanja pritisnuo nekoliko dugmadi i prstom dodirnuo prekidač za početak paljbe.

Iznenadna tišina koja je uslijedila nakon zaglušne baražne vatre bila je Fontaineu skoro nepodnošljiva. U jednom trenutku topovi su još grmjeli i tutnjali nad glavom, a onda se čula jeka i odjek. Zatim je sve utihnulo.

U ušima mu je još odzvanjalo nekoliko minuta, a onda mu se mozak počeo vraćati u normalno stanje. Shvatio je vrlo brzo da ta tišina nije potpuna. Prekinuo ju je prasak jedine preostale neprijateljske baterije, a ubrzo poslije njega slijedili su nešto rjeđi udari Atkinsonovih topova. U intervalu udaraca u ovom dvoboju divova mogao je vrlo dobro čuti fijuk metalnih naboja iznad glave.

Ovo ga je oružje uistinu zbunjivalo. Eksplozivni meci, nalik na onaj koji je ubio Kocha, imali su učinka samo na maloj udaljenosti. Gumena odijela pružala su dobru zaštitu protiv smrtonosnih laserskih zraka, a neprijatelji nisu ni posjedovali lasersko oružje. No, s prastarim puškomitraljezom u ruci protivnički vojnik može sjediti bezbrižno na prilično velikoj udaljenosti i slati kišu metaka, drobeći

krhki oklop kakav su imali Udruženi, i raznijeti ga u strašnoj, bespomoćnoj boli. Podigao je glavu i pogledao naokolo. Jurišni je odred bio odista dobro izvježban jer mogao je vidjeti samo trojicu svojih drugova, a i oni su bili vrlo dobro skriveni pred neprijateljem. U infracrvenom svjetlu, jedinom mogućem izvoru svjetlosti u tami prokopa, nalikovali su na sablasne crvene aveti.

Nešto je zasvijetljelo pred njim. Nanišanio je lasersku cijev i aktivirao navoje. Naprava je tiho zujala. Protivnik je iskočio iz svoga skrovišta i uletio ravno u vatrenu liniju puškomitraljeza. Komadići metala uz zlokobni zvižduk izrešetali su mu oklopno odijelo nizom sitnih rupica i srušili ga. Uskoro je ovo štektanje prestalo i Fontaine je pojurio da nađe bolji zaklon. Meci su neposredno nakon toga podigli male oblake prašine u udubini koju je upravo napustio.

Nastojao je očima prodrijeti kroz tminu, tu sablasnu, svjetlucavu avetinju koja mu se otkrivala vlastitom toplinom uz pomoć opreme za infracrvene zrake. Brod i Fontaineovo oklopno odijelo bili su dobro izolirani i zaštićeni. On nije bio svjestan zagušljive vrućine ni apsolutne tmine, što bi potpuno onemogućilo borbu i ratovanje nespremnim i nezaštićenim vojnicima na površini Zemlje.

Atkinsonove uporne baterije ponovno su progovorile; pojavio se jaki blijesak i niz eksplozija na lijevoj strani neprijateljskog broda. Fontaine je iskoristio priliku i jurnuo prema rahlo naslaganoj hrpi kamenja iza koje se, kako mu je govorilo njegovo iskusno oko, skrivao smrtonosan puškomitraijez. Pao je i otkotrljao se dalje od vatrene linije kad ga je protivnički vojnik otkrio i okrenuo oružje prema njemu, a onda je počeo pucati eksplozivnim mecima na nevjesto složenu gromadu kamenja, zasipajući je nizom oštrih rafala. Neprijateljski puškomitraijez njihao se amo-tamo, obasipljući vatrom teren u potrazi za napadačem.

Fontaine je skinuo lasersku cijev, stavio je u dobro zaklonjenu pukotinu i namještao je tako dugo dok nije bila uperena prema neprijatelju. Tada je skratio navoje. Oružje je brujalo od energije, kamenje se počelo žariti, a meci su pljuštali po opasnoj laserskoj cijevi, pokušavajući je ušutkati. Za to vrijeme, Fontaine poput mnogih ratnika, počeo se oprezno probijati prema lijevoj strani, pripremajući se da napadne s boka. Bilo je doista mnogo stvari u ratu koje se nisu promijenile.

— Artiljerijsko odjeljenje, mostu: neprijateljska baterija ušutkana! — izvještavao je Atkins.

— Obustavite paljbu! — naredio je Culver, a onda se naglo okrenuo. — Neprijateljska artiljerija je uništena, kapetane — izjavio je. — Naš jurišni odred bori se s neprijateljem ispred njihova broda.

— Prenesite Atkinsu moje čestitke! — promptno je odgovorio Sanderson. — Tada izvijestite jurišni odred o situaciji.

Culver je prišao interfonu. Trgnuo se kad je negdje u utrobi broda počela zavijati sirena. Javljala se stanica iz sredine broda, telefon je zujao bjesomučno. Culver je spojio mikrofon.

— Most — javio se.

— Straža atomske bombe mostu: instrumenti pokazuju vrlo jaku aktivnost bombe. Očekuje se opasna reakcija.

Culver se trudio da govori smireno dok je prenosio tu obavijest. Ljudi na mostu jednostavno su zanijemjeli. Sve su oči bile uprte u Sandersona.

Čak je i flegmatični zapovjednik oklijevao. A onda:

— Pripremite se za napuštanje broda! — naredio je teška srca.

Neposredno nakon njegovih riječi, zbrka koja je pratila pripreme jurišnog odreda, ponovno je zavladala cijelim brodom. U ovo su se vrijeme atomske bombe uglavnom izrađivale od umjetnih izotopa i elemenata. Tip bombe koju su oni nosili još nikad nije bio iskušan u borbi, a radioaktivni elementi mogu izazvati čudne i nepredvidive reakcije kad dobiju stimulaciju. Ovaj put do neprilike je došlo zbog potresanja broda, a ljudski um nije mogao predvidjeti eventualne posljedice. Bomba je jednostavno mogla ubrzati svoje radioaktivno raspadanje, preplavljujući brod i posadu smrtonosnim gama-zrakama. Zatim, je moglo doći do oslobađanja velike količine topline koja bi bila u stanju otopiti brod u uzavrelo jezerce metala... Moglo bi također doći do eksplozije koja bi raznijela oba broda i mnoge kubike kamenja tako da ne ostane ni traga! Sve što se u ovom času moglo učiniti, bilo je napustiti krstaricu i nadati se najboljem. Čovječanstvo nije bilo u mogućnosti da pruži drugačije rješenje.

Sandersonova snažna ličnost, i patrole Carpenterovih bolničara spriječili su paniku. Članovi posade su psovali dok su se mučili s tvrdoglavim kopčama i sponama. Nekoliko Kellvjevih pomoćnika koji nisu otišli u borbu bacali su kutije s koncentratom hrane kroz izlazna vrata broda na tlo tunela. Culver je trpao brodske dokumente — dnevnike, izvještaje, podatke o posadi, popis inventara — u izoliranu metalnu kutiju. Izabrana grupa atomskih tehničara u nespretnim olovnim odijelima ušla je u zaštićenu komoru s bombom nadajući se da će spriječiti reakciju.

Sandersen je zastao načas prije no što je hermetički zatvorio svoju kacigu.

— Culver, naredite posadi da se skupi u blizini izlaza iz broda. Moramo krenuti naprijed, napasti neprijatelja, uništiti ga i potražiti utočište u njihovu brodu. To nam je jedini izlaz.

Navigacija se javljala mostu, Culver je uključio interi'on.

— Samo trenutak, kapetane — rekao je tiho Sandersonu. — Most.

Mladi je oficir mogao zamisliti napeti izraz lica starog poručnika Watsona, njegove stisnute čeljusti.

— Navigacija traži dozvolu da ostane na brodu pošto ga posada napusti — rekao je Watson polako. — Šansa da posada preživi bili bi mnogo veća da brod krene natrag i napusti ovo područje.

Sanderson je dugo šutio. .

— Dopuštam da ostanete na brodu — konačno je odgovorio tihim glasom. Htio je reći još nešto, ali je pogledao Carpentera i nije rekao ništa.

Međutim, Culver nije mogao ostati formalist u vojničkom smislu, pa je odgovorio na Watsonov poziv.

— Naprijed, Phil, i... hvala! — rekao je skoro šapćući. Carpenter se odmah umiješao.

— Ovo nije trenutak da budemo sentimentalni, poručnice Culver — srdito je upao u riječ. — Ponašanje poručnika Watsona prilično je djetinjasto za jednog oficira, no pri tom je važno da njegov pomalo starinski altruizam može spasiti živote mnogo važnijih članova posade. — Mahao je uzbuđeno snopom papira. — Ovaj moj izvještaj, na primjer, o psihijatrijskim aspektima ove bitke bit će od neprocjenjive važnosti za Odbor.

Dum!

Sva fizička snaga spartanski odgojenog Culverova tijela bila je u tom udarcu; doslovno govoreći, ta je energija išla od nožnog prsta do pesnice i eksplodirala na čeljustima psiho-oficira. Dugi mjeseci oštre, krute discipline, psihičko zlostavljanje, napor ratovanja, potisnute emocije, koje zapravo nikad nije mogao iskazati još od djetinjstva, spoznaja o jalovosti rata koja je usprkos strogoj izobrazbi tinjala u svakom vojniku, mržnja prema Carpenteru koju je teško prikrivao — svi su ovi podsvjesni nagoni izbili na vidjelo i pospješili udarac, a pesnica mu je, osim toga, bila u metalnoj rukavici.

Carpenterova glava naglo je poletjela natrag. Stopala su mu, doslovno govoreći, odletjela s palube, dok mu je tijelo opisalo velik luk i tresnulo o suprotni zid. Tamo se izvalio groteskno poput odbačene marionete. Čudno je bilo da mu se nisu razbile naočale.

Uzdržanost koju je Sanderson pokazivao za vrijeme cijele bitke sad ga je napustila, a njegov se sređeni, disciplinirani mali vojni svijet srušio poput kule od karata. Dugo vremena nije mogao progovoriti ni riječi, niti se pomaknuti s mjesta.

Dva bolničara iz psiho-odjela, prijeteća izgleda, prišli su prvom oficiru broda koji je stajao okrenut prema palom psiho-oficiru, stisnutih šaka. Ljutito se istrgnuo kad su ga zgrabili za ruke.

— Ostavite ga na miru — naredio je Sanderson, pribravši se…

Pustili su Culvera protiv svoje volje.

— Poručnice Culver — rekao je kapetan tiho — potrebni ste mi u ovim trenucima. Nastavit ćete obavljati dužnost dok ne prođe ova Kriza. No, ako preživimo ovo, pobrinut ću se da vam se oduzme čin.

Culver mu je stajao nasuprot, bijes ga je polako napuštao, a nestajala je i zajapurena boja lica. Salutirao je, pošao prema interfonu da objavi posljednju zapovijed koju je dao Sanderson.

— Svim članovima posade — govorio je mehanički. —. Postrojite se kod izlaza spremni za napuštanje broda.

Sanderson je prstom pozvao dvojicu psiho-bolničara.

— Molim vas, odnesite poručnika Carpenter a u brodsku bolnicu — naredio je. — Osvijestite ga što brže možete.

* * *

Protivnički vojnik je čučao prekriženih nogu iza svog blistavog pneumatskog puškomitraljeza, bjesomučno obasipajući rafalima polje pred sobom, prekrito kamenjem. Zrak je svjetlucao i titrao od vrućine, vanjska strana njegova kamenog zaklona mora da je užarena do bijelog sjaja. Znoj mu je tekao žutim licem iako je mali rashladni uređaj u oklopnom odijelu snažno brujao da bi ga održao na životu i spriječio gušenje. Želio je uništiti to grozno lasersko oružje, ili će morati napustiti ovaj položaj.

Nejasna slika gumeno-metalnog odijela bila je sve što je mogao zapaziti kad je Fontaine navalio na njega s boka. Uhvatili su se ukoštac i pali na zemlju uz zveket svojih oklopnih odijela, prevrćući se u brzoj, oštroj borbi. Čak i u atomsko doba postojala je borba prsa o prsa.

Bio je to iscrpljujući dvoboj, borbena su odijela bila teška i nezgrapna. Rvali su se nespretno, zveckanje oklopa davalo je dvoboju čudan i komičan prizvuk. Okretni protivnik istrgnuo se iz Fontaineova zagrljaja i oslobodio desnu ruku. Fontaine se prevrnuo na drugu stranu i izmakao blistavom nožu što ga je ovaj uspio izvući. Tu ispod zemljine kore rez u njegovo gumirano odijelo značio bi katastrofu. Neprijatelj ga je napao u želji da iskoristi prednost. Fontaine se srušio na tlo i dočekao na laktove, mlatarao je nogama i snažno udarao oko sebe.

Metalnom je čizmom razmrskao stakleni čelni štitnik što se nalazio na licu poraženoga. Taj mu je udarac skoro slomio šiju. Uzdrman udarcem i zaslijepljen krvlju koja mu je tekla niz lice, teško dišući zbog zagađenog zraka i nesnosne vrućine, očajnički se otrgnuo i pojurio bježeći i posrćući u krivom pravcu, pogrešno ocjenjujući poziciju svog broda.

Fontaine je izračunao koliko još ima eksplozivnih metaka, i pustio je neprijatelja da pobjegne znajući da s te strane više neće biti opasnosti. Ležao je nepomično pokraj napuštenog puškomitraljeza teško dišući. Činjenica da je još bio na životu vrijedila je nekoliko minuta odmora.

Izlazni otvor na neprijateljskom brodu, kao i na brodu Udruženih, nalazio se ispod trupa. Umjesto pomičnih ljestvi, oni su imali

spuštenu rampu. Oko te rampe bijesnio je sada strahovit okršaj. Fontaine i njegov protivnik toliko su bili zaokupljeni svojim dvobojem da nisu ni opazili val borbe koji je projurio kraj njih. Na sve strane ležala su mrtva tijela jedne i druge strane. Njegov skorašnji neprijatelj savladan je ubrzo nakon bijega, i ležao je nekoliko desetaka metara dalje grčevito se trzajući. Premda otvrdnuti surovošću rata, Fontaine je ozbiljno razmišljao o tome da ovog jadnika oslobodi muka — smrt do koje dolazi uništenjem oklopnog odijela bila je jedna od najstrašnijih u ovom ratu, osim, možda, radioaktivnog trovanja. No, kad je ponovo prebrojio eksplozivne metke odustao je od te nakane. Imao ih je samo šest, a možda će ih trebati. Prestao je razmišljati o nesretniku koji se svijao od boli.

Pogledao je razmrskano korito neprijateljskog broda i jedna mu je misao pala na pamet. Na ovom mjestu neprijatelj vjerojatno neće tako pažljivo motriti, s obzirom na to da su postojala druga mjesta gdje su očekivali prodor.

Podigao se i krenuo polagano prema gusjenici na desnoj strani. Njene su karike na tom mjestu bile polomljene i prekinute; uhvatio se za jedan dio što je stršio iz ruševina i podigao se prema gore. Kližući i puzeći, služeći se rukama u metalnim rukavicama i čeličnim čizmama, popeo se na vrh gusjenice.

Točno iznad njega nalazila se rupa u trupu broda, dužine jednog metra. Uhvatio se za oštre rubove i nekako se uspio uvući u brod.

Unutrašnjost je bila u stravičnom kaosu; razmrskane pregrade, među kojima su ležala mrtva tijela i zgnječeni metal. Fontaine se s mukom probijao naprijed, penjao se preko ruševina koje su bile posljedica djelovanja Atkinsonovih topova. U jednom trenutku bio je prisiljen da utroši jedan od svojih dragocjenih metaka. Trzaj oružja zamalo ga je bacio na tlo, no on se ipak pribrao i kroz rupu koja se još dimila provukao se u hodniku što je bio malo nakrivljen ali još netaknut.

Oprezno je pogledao na obje strane, spazio je ljestve i počeo se uspinjati njima. Tako je stigao do malog spremišta koje je bilo osvijetljeno. Bio je zadovoljan. Ako je to dio broda koji još funkcionira, onda ide u pravom smjeru.

Polako je odškrinuo vrata nekoliko centimetara. Zrak je izlazio pištući. Ovaj odjeljak mora se herjnetički izolirati. Brzo je prošao kroz spremište, zatvorio vrata i oprezno ispitao zrak. Dobro je. Taj dio broda još je imao čist zrak i izolaciju. Pun pouzdanja krenuo je dalje i popeo se ljestvama prema komandnom mostu.

Na jednom je mjestu morao pričekati dok mu stražar nije okrenuo leđa. Onda je skočio na njega i zario mu čelične prste u grlo. Stražar nije pustio ni glasa.

Negdje dolje iz dubine dopirali su nejasni šumovi borbe. Njegovi

su drugovi uspješno osvojili neprijateljski brod. Fontaine je isprobao svoj radio koji se nalazio u kacigi. Nije radio, vjerojatno je onesposobljen u toku dvoboja s neprijateljskim puškomitraljescem.

Na svome putu, Fontaine više nije susreo nijednog stražara, jednostavno ih nije bilo. To je neobično! Išao je dalje vrlo oprezno i došao do ljestava koje su vodile na zapovjednički most. Tu bi se trebali nalaziti mozgovi broda, pet preostalih metaka mogli su okončati borbu sad kad je rat bjesnio na neprijateljskom teritoriju.

Noga mu je zapela za nešto. Ljudsko stopalo! Izvukao je mrtvo tijelo iz tame koja ga je skrivala.

— Što je, do vraga...

Bio je to stražar. Grudi su mu bile razmrskane, u desnoj ruci još je grčevito držao pištolj. Jedan je metak nedostajao u ležištu s nabojima.

U čudu, Fontaine se popeo ljestvama i zastao pred vratima.

Tamo je ležao još jedan stražar. Tijelo mu nije bilo izobličeno, ali su mu se na licu opažali znakovi bolnog umiranja. Kraj njega ležao je mali ultrazvučni pištolj.

Fontaine je otvorio vrata i okrenuo glavu, zgranut.

Netko je ovdje pucao laserskim oružjem iz velike blizine. Oficiri i obični vojnici ležali su uokolo, pougljenjeni. A u samom središtu prostorije, zapovjednik broda ležao je mrtav na krvlju umrljanom svilenom jastučiću. Počinio je časno samoubojstvo s vjernom kopijom starodrevnog mača japanskih samuraja.

U lijevoj ruci još je držao zgužvani komad žutog papira, očigledno radiograma.

Fontaine je izvukao taj komadić papira iz ukočenih žutih prstiju, gledajući u čudu znakove pisma kakvo su upotrebljavali neprijatelji.

Zatim je izašao, zatvorio vrata i sjeo na vrh ljestava, očekujući dolazak svojih drugova koji će možda biti u stanju riješiti ovu misteriju.

* * *

I posljednji član posade krstarice Udruženih spustio se pomičnim ljestvama i napustio brod.

Poručnici Watson i Atkins konačno su ostali sami na brodu.

— Zašto ste ostali? — zapitao je Watson uključujući sklopku za stavljanje broda u pogon. — Samo je jedan čovjek potreban za upravljanje brodom u slučaju opasnosti.

Poručnik Atkins je izvadio cigaru iz džepa svoje uniforme.

— Čuvam ovo za specijalnu priliku — primijetio je, pažljivo skidajući celofanski omot. — Osuđeni na smrt ima pravo na uobičajene povlastice.

— Odgovorite na moje pitanje! — uporno je zahtijevao Watson, povećavajući brzinu broda polugom.

Atkins je pripalio cigaru užarenim, spiralnim »upaljačem«.

— Dopustite mi da ja vas upitam — zašto ste vi učinili tu herojsku gestu?

Watson je pocrvenio.

— Mogli biste isto tako pitati, zašto se uopće boriti?

— Da, mogli biste — rekao je Atkins, blaga se osmjehujući.

— Učinio sam to zbog naših ljudi! — povikao je Watson bijesno.

Atkins se smijuljio.

— Oprostite mi, stari prijatelju, i meni je vrlo teško osloboditi se iluzija koje sam gajio još u posljednjem površinskom ratu. — Otpuhnuo je velik oblak dima. — Ali, kad mi je Culver uputio zapovjednikove čestitke za uništenje neprijateljske baterije, odjednom mi je sinulo kako su isprazne sve te naše bitke i odlikovanja.

Watson je gurnuo polugu za regulaciju brzine do maksimuma. Krstarica se valjala natrag prokopom velikom brzinom, budući da joj više nisu smetale goleme mase kamenja. Nakon duge šutnje upitao je:

— Atkinse, za što ste se vi borili? Atkins mu pogleda ravno u oči.

— Uspio sam sam sebe hipnotizirati i uvjeriti da volim tešku artiljeriju. To je neka vrst izopačene ljubavi prema simfonijama. Na Vojnoj akademiji bio sam dirigent jednog malog orkestra sve dok on nije raspušten, a novac dodijeljen vojnoj glazbi. Volio sam taj orkestar. Imao sam osjećaj da bar jedanput u životu radim nešto konstruktivno.

Šutio je neko vrijeme, pušeći i sjećajući se. Vrativši se m stvarnost, trgnuo se i zatim nastavio:

— Naravno, u duši sam vjerojatno bio motiviran jednako kao i vi. Želio sam očuvati vojne tradicije kojih već odavno nema, spašavati drugove mornare koji bi i ionako poginuli, i unaprijediti ideale koji su već odavno mrtvi.

Watson je očajnički uhvatio glavu rukama.

— Ja sam se borio jer sam smatrao da je to jedina ispravna stvar.

Atkins se raznježio.

— I ja, prijatelju dragi — priznao je. — Ali, sada je svemu kraj...

Zastao je da otrese pepeo cigare.

I tako su, nekoliko minuta kasnije, poginula ova dvojica oficira. Eksplozija nije bila jaka, kakve već jesu atomske eksplozije, ali brod i njih dvojica i kamen dimili su se i svjetlucali iskričavima plamenom pročišćenja.

* * *

Zapovjednički most zarobljenog neprijateljskog broda odisao je sada čistoćom i svježinom. Uklonjeni su ostaci samoubojstva zapovjednika neprijateljeve krstarice, a pocrnjela mjesta u toj prostoriji premazana su bojom. Prošlo je nekoliko sati od bitke.

Sanderson je stajao u stavu mirno, čitajući svoj izvještaj preživjelim oficirima. Vodnik Fontaine, koji je dobio dozvolu da

prisustvuje zboru kao prvi svjedok zagonetnog krvoprolića, vrpoljio se među tolikim oficirima. Vojnik Carson, to čudno dijete laboratorija, stajao je mirno s odsutnim izrazom na licu, pomažući Fontaineu da čuva Culvera.

— ... i zbog toga se atomska eksplozija, kad je do nje došlo, jedva mogla osjetiti ovdje — završio je zapovjednik svoj izvještaj. — Poručnik Watson izvršio je svoju dužnost — pogledao je kradom Culvera, koji je vezan stajao između Fontainea i Carsona — i ako se sretno vratimo u svoju bazu, ovo će se smatrati jednim od najvećih pothvata u povijesti ratovanja.

Zakašljao se da pročisti grlo.

— Na mjestu voljno! — rekao je usput, izravnavajući papire koje je držao u ruci. Oficiri i mornari opustili su se, promijenili položaj tijela, a Sanderson je nastavio:

— Prije nego što razgovaramo o daljim pokretima, moramo riješiti zagonetku protivničkih vojskovođa, naime njihovo nerazjašnjivo samoubojstvo. Poručnice Carpenter?

Psiho-oficir istupio je iz stroja dodirujući rukom bradu koja je sva bila u zavojima.

— Preslušao sam deset zarobljenika koje smo uhvatili — rekao je što je jasnije mogao s obzirom na zavoje — a moji ljudi su primijenili sva standardna sredstva prisile. Čvrsto sam uvjeren da zarobljenici nemaju pojma, kao ni mi, zbog čega su njihovi oficiri postupili na taj način.

Sanderson mu je nervozno mahnuo da se vrati u stroj.

— Potporučniče Becker?

Oficir za personalne poslove šuškao je nekakvim papirima.

— Temeljito sam pregledao sve podatke o članovima posade — izjavio je — i moram reći da je glavni oficir Culver jedini čovjek na ovom brodu koji poznaje protivničko pismo.

Sandersonov je pogled preletio oficirskim zborom.

— Gospodo, glavni oficir kriv je zbog toga jer je neposredno prije napuštanja broda napao i udario psiho-oficira, i ja sam bio prisutan tom činu. Želim znati da li ste voljni prihvatiti valjanost njegova prijevoda radiograma koji je vodnik Fontaine našao na mrtvom tijelu neprijateljskog zapovjednika?

— Protestiram! — povikao je smjesta Carpenter. — Culver je povrijedio jedno od osnovnih načela oficirskog zbora. On nije potpuno priseban!

— To je možda i istina — priznao je Sanderson — ali poručnice, možete li vi predložiti nešto konstruktivno, prije nego otkrijemo zašto su naši neprijatelji sebi oduzeli život na takav način?

— Kapetane, pokušavate li braniti ovog čovjeka? — upitao je Carpenter srdito.

Sanderson je skoro prezirno pogledao psiho-oficira.

— Do sada biste već trebali znati, poručnice, da mi se Culver nikad nije sviđao — promrsio je kroz zube. — No, ovdje je, možda, riječ o našem opstanku. Ako ovdje prisutni oficiri pristaju da Culver prevede radio-poruku, ja ću se toga držati.

— Ali, skupili smo se ovdje da započnemo prijeki sud...

— To može pričekati— nestrpljivo ga je prekinuo kapetan. — Ovdje ja zapovijedam i želio bih da to upamtite, Carpenter. Dakle? Podignite ruke, molim. — Zastao je da prebroji glasove. — Dobro — odlučno je rekao. — Vodniče Fontaine, predajte poruku zatvoreniku.

Fontaine je brzo otpozdravio i uručio žuti komadić papira glavnom oficiru, bez riječi. Culver je počeo prevoditi:

ŠALJE: Vrhovni štab.

KOME: Svim zapovjednicima na bojištu.

PREDMET: Tajno oružje X-39, neuspjeh.

1. Projekt X-39, poluorganski kemijski proces kojj napada sve oblike protoplazme, prvi put je iskušan na južnoameričkoj fronti, prošle noći.

2. Tajno oružje, proces X-39 nemoguće je zaustaviti i kontrolirati, i ono se širi među našim oružanim snagama po cijelom svijetu. Također, zaraza iz tajnih istraživačkih laboratorija zahvatila je već trećinu našeg teritorija.

3. Naređujem da —...

— I dalje? — zahtijevao je Sanderson.

— To je sve — tiho odvrati Culver.

Cijela je prostorija odmah zabrujala od razgovora. Zaboravljena je sva vojnička disciplina. Zapovjednik je vikanjem tražio uspostavljanje reda i mira. Stajao je uspravnije nego u uobičajenom stavu mirno. Prava slika i prilika trijumfa i samopouzdanja.

— Ovu nepotpunu poruku možemo tumačiti samo na jedan način — izjavio je glasno. — Potporučniče Eecker, obavjestite sve članove posade, da samoubojstvo neprijatelja ima svjetske razmjere, **i da je rat završen!**

* * *

Dugo, duga vladala je potpuna tišina. Posljednji put kad je bilo riječi o miru, većina ovih ljudi bili su još djeca. Dugo je trebalo da ljudi shvate da je besmislenom ubijanju došao napokon kraj.

A onda, veseleći se, smijući i tapšući jedan drugoga, oficiri su davali oduška svojim osjećajima. Mnogi su dobili histeričan napadaj, nekolicina ih je još stajala nijemo, bez riječi, ne shvaćajući što je to »mir«.

Oporo, kruto, militarističko Sandersonovo lica bilo je vlažno od suza.

Tada se začuo strašan krik poručnika Carpentera.

Sve su oči bile uprte u psiho-oficira, dok im se u mislima rađala strašna sumnja, gledajući kako se on šćućurio u kutu i urlao svom snagom, a cijelo mu se tijelo tresio od neizreciva užasa. Svi su oni već vidjeli ljude u smrtnom strahu, ali u Carpenterovim ludim očima odražavale su se sve strahote pakla ovog i onog svijeta. Slinio je, cvilio, i iznenada cijelo mu se tijelo počelo **mreškati**.

Njegovi kolege oficiri stajali su kao prikovani na palubi, obuzeti užasnim strahom, promatrajući Carpentera kako polako pada i pretvara se u zgurenu hrpu, širi se i preobražava u vodu...!

Sanderson je zaprepašteno zurio u lokvu ljepljive, žute tekućine koja je prije nekoliko minuta bila Carpenter, a sad je kapala kroz brončanu rešetku na podu.

Culver se glupo nacerio.

— Da, kapetane — rekao je tiho — imali ste pravo. Rat je završen.

Sanderson je podigao Carpenterovu radnu bilježnicu iz raskvašene hrpe odjeće, zavoja i razbijenih naočala psiho-oficira.

— Pročitajte još jedanput tu radio-poruku! — zapovjedio je promuklim glasom dajući znak dvojici stražara da puste zatvorenike.

Culver je protrljao zglobove na rukama kad su mu skinuli lisičine. Onda je uzeo žut, zgužvani komadić papira i izravnao ga.

— Projekt X-39, poluorganski kemijski proces koji napada sve oblike protoplazme je iskušan... — Culver se zagrcnuo i počeo gušiti. — Kapetane, ja...

U nekoliko strašnih minuta praćenih krikovima, psovkama i stravičnim rastvaranjem, svi su oficiri shvatili zašto su neprijatelji počinili samoubojstvo.

Vodnik Fontaine je sačuvao prisutnost duha. Ispalio je četiri metka iz postolja; jedan je promašio Carsona, a ostala tri pogodila su Sandersona, Culvera i Beckera, koji su bili neobično zahvalni Fontaineu za taj čin, dok su im se tijela trzala i polako nestajala u strašnom raspadanju.

Sanderson je dostojanstveno salutirao rukom koja se polako raspadala.

Fontaine je imao još jedan naboj u svem pištolju. Oklijevao je, pogledao je načas zagonetnog Carsona, a zatim osjetivši prve znakove omekšavanja pod kožom, uperio je oružje na sebe i opalio.

Vojnik Carson nervozno je pušio svoju cigaretu, promatrajući s užasom to stravično umiranje. Onda je potrčao glavom bez obzira, bježeći od te neznane strahote.

Stravični proces širio se nepojmljivom brzinom po cijelom uništenom brodu neprijatelja. Tehničari, brodske straže, deset neprijateljskih zarobljenika, psiho-bolničari, navigatori, borci jurišnog odreda — čak i mrtvi zapovjednik protivničkog broda, bili su udruženi u toj plimi raspadanja. Richards i Sheehan bili su posljednji

na redu; histerično su optuživali jedan drugog za ovaj užas, očajnički pokušavajući naći neki shvatljivi uzrok ovakve zle kobi. Borili su se poput golemih zvijeri, a debelog Kocha više nije bilo da bi spriječio tučnjavu... Rvali su se i dalje, i konačno nestali, pretvarajući se u mreškastu žutu lokvu.

Carson, još u svom zaštitnom oklopu, jurio je i zveketao napuštenim brodom. Njegovo je kretanje izgledalo kao svetogrđe i skvrnuće mrtvih. Posvuda tišina, razrušeni zidovi, prazni oklopi, male hrpe mokre odjeće, i čudnovate žute mrlje! **Umri! Zašto ti ne možeš umrijeti?**

Carson, to čudno biće, koji se u mnogo čemu razlikovao od svojih drugova, stvoren je u laboratoriju kao plod tisuću eksperimenata učenjaka u njihovu ispraznom nastojanju da serijskom proizvodnjom umjetnih ljudskih stvorenja smanje gubitak ljudstva u ratovanju. Njegov je metabolizam nešto drugačiji od metabolizma običnog čovjeka. Njemu je iz nekih neshvatljivih razloga bio **potreban** nikotin — zbog toga je i pušio cigaretu za cigaretom — ali duhan je droga, njime se nije mogla zaštititi protoplazma. **Zašto ne možeš umrijeti, Carsone?** Cijeli je brod bio obavijen tišinom, mokrom odjećom, malim lokvama — čak ni mrtvi nisu bili izuzeti. Ništa se nije micalo, nitko nije bio na životu osim ovog trčećeg: pomahnitaloga čovjeka — ili Predmeta — rođenog u laboratoriju, ako se za njega uopće moglo reći da je »rođen«.

Brzim je pokretom ruke hermetički zatvorio svoju kacigu okrugla oblika. Trčao je i spoticao se, penjući se prolazima i suštajući se ljestvama. Poput munje spustio se silaznom rampom i ubrzo nestao u crnim dubinama prokopa.

A mračna spilja, tek nedavno odvojena nasilno od zemljine kore, vraćena je u okrilje tmine i vjekovne tišine...

Gianni Rodari: Princ-Sladoled

Il Principe Gelato

Prevela Jadranka Vrbnjak-Ferenčak

Molteni, koji je živio u Ulici Tadini 18, zabrinuto je šetao svojim stanom. Kupio je na otplatu prekrasan hladnjak firme »Dvostruki pol«, a već dva mjeseca nije mogao platiti rate. Danas su mu pozvonili na vrata i objasnili:

— Ne platite li dug, uzet ćemo vam hladnjak.

A Molteni je već sredinom mjeseca ostao bez jedne jedine lire. Što da učini?

Toga je jutra dugo gledao hladnjak, zatim brižno pogladio njegovu glatku površinu i žalosno rekao, kao da je riječ o živom stvorenju: »Dragi moj, bojim se da ćemo se ubrzo rastati. Bez tebe će moj stan ostati prazan«.

Hladnjak je ledeno šutio. Ali ga je Molteni dobro razumio: »Dakako, dakako, dragi moj, tvoj je posao da hladiš, a ne da štampaš novac«

Istog je jutra sinjora Sandrelli (stanovala je na petom katu, a Molteni na četvrtom), otvorila svoj hladnjak, standardni »Pingvin« bez kotačića i vidjela da je pun majušnih ćovječuljaka. Jedan od njih sjedio je na kokošjem jajetu, čovječuljci su svi do jednog bili u srebrnim skafandrima, tako da su im se kroz prozirne vizire jasno vidjele blijedoljubičaste kose i žuta lica, boje maslaca. Znatiželjno su promatrali sinjoru Sandrelli svojim zelenim očicama, ne mičući se. Samo je čovječuljak, koji je sjedio na kokošjem jajetu, mahnuo u znak pozdrava.

— Pa to su svemirci! — uskiiknula je sinjora Sandrelli. Nikada ne bih pomislila da su tako majušni. Hej vi, što tražite u mom hladnjaku? A ti, silazi s mojeg jajeta dok ga još nisi razbio.

Čovječuljak je ne posluša i ponovo joj mahne rukom. Sinjora Sandrelli bila je odlučna žena. Zgrabila je čovječuljka s dva prsta i stavila ga na staklenku sardina.

— Zapamti jednom za svagda, bio ti Marsovac ili ne, da ovdje ja zapovijedam.

— Zatvorite vrata da ne ulazi topao zrak — resko odbrusi

čovječuljak.

— Što. što?

— Stigli smo s planeta koji je pokriven ledcm i još se nismo privikli na vašu temperaturu Zato zatvorite vrata kako vam je naređeno.

— Baš bih željela vidjeti čovjeka koji bi se osmjelio da meni naređuje! — izvan sebe od gnjeva krikne sinjora Sandrelli. — Za početak, dragi moj, objasnite kako ste dospjeli u moj stan?

— Kroz kuhinjski prozor. Vi ga ostavljate otvorenog jer se bojite plina.

— Vidim da ste dobro obaviješteni.

— Odlično. Mjesecima smo proučavali vaše navike i vaš jezik prije nego smo došli. Molim vas, zatvorite vrata.

— I izabrali ste za sletanje baš moj hladnjak?

— Vas se to ne tiče. Znajte da smo zaposjeli sve hladnjake u ovoj kući. Zatvorite napokon ta vrata i ostavite nas već jednom na miru!

— Nije mi ni na kraj pameti. Zatvorit ću vrata i isključiti hladnjak, pa da vidim kako ćele onda pjevati!

Jedan od došljaka stavi prst na stolicu (tako se bar učinilo sinjori Sandrelli) i reče:

— Pogledajte što će se dogodili! — Stolica odjednom izgori, ali bez dima, i pretvori se u hrpicu pepela. — Ako isključite hladnjak zapalit ćemo vam stan.

Sinjora Sandrelli jarosno zalupi vratima hladnjaka i pozvoni na susjedna vrata.

— Siniora Alfa, zamislite samo...

— Što se dogodilo, sinjora Sandrelli? Termosifon ne radi?

— Ma kakav termosifon!

I ispriča što se dogodilo. Susjeda je dakako pozvonila drugim stanarima i za nekoliko minuta je cijela kuća od prvog do šestog kata otvarala svoje hladnjake i s treskom ih zatvarala.

Pritom su neki vikali od straha, drugi od zaprepaštenja, treći od uzbuđenja.

Molteni je, razumije se, također dotrčao do svojeg »Dvostrukog pola«. U unutrašnjosti je osim majušnih stranaca u srebrnim skafandrima sjedio i čovječuljak nešto viši od ostalih, u zlatnom skafandru.

— Vi ste ovdje glavni? — zainteresirano je upitao Molteni, zadržavajući svoju četverogodišnju kćerkicu koja je već posegnula za čarobnim lutkama.

— Ja sam Princ-Sladoled — odgovori čovječuljak u zlatnom skafandru. — Dakako, na mojem rodnom jeziku zovu me drugačije. Ali za vas ću biti Princ-Sladoled. I od sada mi se obraćajte s »vaše visočanstvo«.

— Razumije se, vaše visočanstvo, razumije se. Da li biste mi mogli reći, vaše visočanstvo, koliko mislite kod nas ostati?

— Sve zavisi od vremena — odgovori Princ-Sladoled. — Da bismo mogli poletjeti, potreban nam je svjež snijeg. Čim on padne, nastavit ćemo let. Željeli smo stići na Sjeverni pol, ali nas je nad morem zaustavio nalet toplog zraka

— Znači li to da se mislite naseliti na Zemlii?

— Da, na Sjevernom polu. Ionako je nenaseljen. Našem planetu prijeti sudar s ognjenim kometom koji može rastopiti njegovu ledenu površinu. Zato smo bili prisiljeni potražiti sličan planet. Nakon dugih istraživanja zaustavili smo se na Sjevernom polu. Ja vodim poseban, dobrovoljački odred. Čim se dokopamo pola, obavijestit ću ostale stanovnike planeta i oni će poći na put za nama.

— Dopustite, mogu li znati koliko vas je ukupno?

— Oko pola milijarde. Polovi će nam biti dovoljni. Nismo namjeravah Zemljane upoznati sa svojim planom, ali tako se nenadano dogodilo. A sada, molim vas, zatvorite vrata. Počela me boljeti glava od toplog zraka.

Molteni se nije bunio. Oprezno je zatvorio vrata hladnjaka i otrčao do prozora. Zašto? Kako bi pogledao u nebo. A ono je bilo plavo i čisto bez ijednog oblačka. Kao i uvijek u veljači. Sinjor Molteni radosno protrlja ruke.

— U kuhinju se smjestio okupator, a ti se veseliš — prekori ga žena.

— Zar ne shvaćaš? — uskhkne Molteni. — Kakva je to za nas sreća.

Ali sinjora Molteni nije saznala kakva je u tome sreća za njih, jer je u tom trenutku netko pozvonio na vrata. Na pragu se kočoperio službenik firme »Dvostruki pol«.

— Dobar dan, sinjor Molteni. Došao sam da riješimo pitanje hladnjaka. Ili platite dug, ili se oprostite sa svojim »Dvostrukim polom«.

— Na žalost, trenutačno nemam novaca.

- Tada

— Da, tada ste prisiljeni to i to i tako dalje i tome slično. Samo ne znam kako će na to gledati Njegovo Visočanstvo.

— Kakvo sad visočanstvo? Kakve su to glupe šale, sinjor Molteni!

— Molim vas, pođimo u kuhinju. Dajte da razgovaramo mirno, bez uzbuđenja.

— Rade ću vas poslušati. Za početak...

— Početak smo već čuli, ali kakav će biti kraj? Evo u čemu je stvar.

Molteni otvori hladnjak.

— Oprostite Vaše Visočanstvo, ali ovaj ovdje...

— Sve sam čuo. Imamo svoj sistem slušanja, dragi moj Molteni. Bez obzira na sve ovaj hladnjak pripada meni i neću nikome dopustiti da mu se približe

— Kakve su ovo glupe šale — knkne siužoenik. — Slušajte, ne znam kakvim ste se trikom poslužili da ne platile dug, ali našu firmu ne možete prevariti. Pokušavali su već to i lukaviji od vas ali im nije uspjelo. Firma »Dvostruki pol« ima potpuno pravo uzeti hladnjak i tu ne može ništa izmijeniti ni tisuću vaših balavaca.

Kod riječi »balavci« stranci se uzbuniše. Ali reski glas Njegova Visočanstva ih smiri.

— Za kaznu, zbog vaših drskih riječi, bacit ćemo vas pod stol. Stavite prste u usta i sjedite pod stolom do moje sljedeće naredbe

I službenik svjetski poznate firme »Dvostruki pol« poslušno stavi prste u usta i legne pod stol. Cijela Moltenina porodica zaplješče u znak odobravanja.

— Kako vam je to uspjelo, Vaše Visočanstvo?

— Vrlo jednostavno. Proučili smo vaš mozak i znamo kako vas možemo kazniti. A sada vas molim zatvorite vrata. Do viđenja.

— Uvijek na usluzi, Vaše Visočanstvo.

Sinjora Moltem više nije tražila nikakva objašenjenja. Primakla se prozoru radosno trljajući ruke.

Cijelu veljaču je bilo neobično lijepo vrijeme i nad Milanom je jarko svijetljelo sunce, kao da je već došlo proljeće.

Dotle su novine izvještavale o invaziji Marsovaca. Građani su žedno čitali članke svojih sugrađana iz Ulice Tadini. U njima su mogli saznati sve o razgovorima sa »sigicama«, kako su im odmila nadjenuli nadimak novinari i znanstvenici koji su stigh u Milano iz svih krajeva Zemlje. Ali kao i obično, čitaoce su najviše veselile male pojedinosti. Željeli su znati što doručkuje Princ-Sladoled. (Pokazalo se da jede zašećerene komadiće leda). Žene su marljivo zapisivale tajne recepte za pripremanje sladoleda koje šu došljaci lako ljubazno povjerili sinjori Sandrelli. I gotovo svi stanovnici Milana navijali su za Moltenija i protiv firme »Dvostruki pol« koja je s njim vodila sudski spor

Od jutra do mraka se pred njegovim stanom sakupljala znatiželjna gomila i slušala najnovije vijesti.

— Princ-Sladoled dobio je četrdeset bračnih ponuda.

— Govori se da je vratareva kći također zaljubljena u njega!

— »Sigice« s trećeg kata jele su maslac!

Napokon je Princ-Sladoled pristao da nastupi pred televizijskim kamerama pa su ga mogli vidjeti ljudi u cijelom svijetu. Poslije toga je bio doslovce zatrpan bračnim ponudama. Istodobno je princ objavio da je već zaručen s djevojkom Mini-Muni, što bi u prijevodu značilo

»Rascvjetani led«.

No jednog se dana nebo natmurilo, a meteorolozi su najavili da će u Milanu pasti snijeg. Stranci su dovuklh svoje brodove koji su bili sakriveni ispod listova salate i počeli se spremati za uzletanje.

Molteni se ponovo zabrinuo. Događaji se nisu razvijali u njegovu korist. Opet ga je mučila dilema da li da izvrši svoju dužnost i da se oprosti s hladnjakom.

Jednog prekrasnog jutra Molteni je otvorio prozor i ugledao ulice pokrivene snijegom

»Sve je svršeno« — pomislio je. »Ostaje mi samo da upozorim Njegovu Visost.«

Ali je princ već bio obaviješten.

— Vidio sam, vidio — izjavio je. — Imamo svoj sistem gledanja. Već smo na balkonu sakupili svjež snijeg i prema nebu upravili svoje brodove.

— Tako? Onda, do viđenja — žalosno prošapće Molteni. A u sebi je pomislio: »Ode moj hladnjak«.

— Ne, ne — s osmijehom reče Princ-Sladoled, kao da je pročitao njegove misli. — Nećete se morati oprostiti sa svojim dragim hladnjakom. Pročitajte ovo

Pružio mu je list papira na kojem je krupnim slovima pisalo:

»Smatram velikom čašću što me je tako gostoljubivo primio hladnjak »Dvostruki pol«. Ne bojim se da će me netko opovrgnuti i izjavljujem da je to najbolji hladnjak u cijelom sunčevu sistemu. Princ-Sladoled.«

— Eto, vidite — reče Njegovo Visočanstvo. — Ne samo da će vam firma »Dvostruki pol« oprostiti nego će vas i nagraditi. Smatrajte da je hladnjak već vaš i da ubuduće za njega nećete morati platiti nijedne jedine lire

Tako je i bilo. I sada Molteni tješi svoje prijatelje koji imaju dugove:

»Ne nadaj se čudu, već došljacima!«

Christian Leurie: Furgon

La roulotte

Prevela Jadranka Vrbnjak-Ferenčak

Malis je uz petrolejsku svjetiljku brojio dnevni utržak. Kao i obično, bio je bijedan. Publiku više nisu zanimala dvoglava čudovišta.

— Kako je tamo bilo lijepo! — uzdahne glava za maštanje.

— Ako se ovako nastavi, nikad se nećemo vratiti — odgovori glava za razmišljanje.

Malis ustane. Doticao je strop furgona objema glavama.

— Već je krajnje vrijeme da se oboji strop. Sve se oljuštilo — primijeti glava koja mašta.

— A zašto? Ionako će sasvim propasti prije nego što pronađemo gorivo kojim bismo uzletjeli — ljutito progunđa glava koja misli.

Pogledao je svoje ruke, svoju bezbojnu pergamentnu kožu. Idioti!. Preziru me što nikad ne skidam masku. A kada bi samo znali da nema nikakve maske! Tada bi saznali i tko sam. Sajamsko čudovište! A nekad, ne tako davno bio sam pilot prvog kometa. Možda Jolly ne bi bila takva da zna istinu. Vjerojatno bi me ubili ili zatvorili da saznaju odakle sam došao.

Glava koja mašta zaklopi oči samo da ne gleda tu bezbojnu kožu.

Izvana dopre kroz pritvoreni prozor Jollyin zvonak smijeh.

Držala je na drugoj strani šatru s lutrijom. Malis odgrne zavjesu i pogleda svojom glavom za maštanje.

Jolly je bila vrlo lijepa. Istina, imala je samo jednu glavu i posjetioci su mu se smijali zajedno s njom. Malis bi se rado smijao s niom, ali se ona neprestano rugala njegovoj pojavi.

— Na Meksosu bi te smatrali čudovištem da se zaljubiš u jednoglavu — reče glava koja misli.

— Da, na Meksosu bi to bilo nemoguće.

I glava za razmišljanje se opet u mislima prenese na Meksos. Vidjela je velegrad kojim su vrludale tisuće srebrnih kanala, a sve su ulice bile obrasle svim mogućim cvjetovima. Ovdje cvijeće uvene ako po njemu hodaš.

Na Meksosu je živio mali narod jednoglavih, proizvod ćudljive

prirode, bića samo s jednom glavom, koja mogu činiti u isto vrijeme samo jedno — ili maštati ili misliti. Obično su im predstavnici bili poznati umjetnici ili specijalizirani znanstvenici jer ih ništa nije ometalo u poslu. Ipak ih nisu previše cijenili. Na svu sreću živjeli su na Meksosu i drugi narodi — dvoglavi i troglavi. Ovi posljednji bili su malobrojni, ali su se odlikovali umijećem koje ni jedan drugi narod nije imao. Nisu samo imali glave za maštanje i razmišljanje. Treća im je glava imala rijetku osobinu da se prikloni svakom mišljenju. Istini za volju, zbog te njihove treće glave, nikada ih nitko nije previše ozbiljno uzimao u obzir.

Najljepši na Meksosu su ipak bili maleni zui. Oni su svakom biću razgaljivali srce svojom pjesmom koja je nalikovala na kristalne zvončiće u akustičnim dvoranama.

Glava koja mašta tužno pogleda u strop. U njemu je bio sakriven mehanizam koji ih je jednog dana mogao vratiti na Meksos. Samo da im uspije pronaći gorivo. Malis se ispruži na podu furgona i u mislima se uznese daleko... Samo glava koja mašta nije zaspala. Ali to nije bilo ni važno jer glave koje maštaju nikada i ne spavaju. Ona je gledala kroz prozor i sjećala se svih zvijezda koje je vidjela. A njih je bilo na milijarde...

Stijenj je dogorio — prekinula je glavu za maštanje uvijek razborita glava za razmišljanje.

Malis se digne i izvuče stijenj iz petrolejske svjetiljke pa ga pojede glavom za razmišljanje. Glava koja mašta voljela je samo ragu od domaćeg jednoroga i mljeveno meso. A otkuda im to u ovoj bijedi?

Poslije doručka Malis otvori skriveno sklonište u stropu i još jednom pogleda beskoristan atomski reaktor. Teško uzdahne i pođe nahraniti konja...

Malisov je život poslije prisilnog slijetanja na Zemlju bio strašno jednoličan i bez ikakve nade. Putovao je sa svojim furgonom sa sajma na sajam nastupajući u svom prašnjavom šatoru. Tako je bio najmanje uočljiv. Osim toga, u početku se nadao da će nastupanjem na sajmovima zaraditi novac za kupnju goriva. Ubrzo je shvatio da tako neće doći do obogaćenog urana koji mu je bio prijeko potreban za rad reaktora. Tada je razmotrio drugu mogućnost koja baš nije bila zakonita, ali je mogla uspjeti. Istodobno je shvatio da je. biće s dvije glave, visoko dva metra i deset, suviše uočljiva osoba koja ne može uspješno i neopaženo opljačkati banku. Pošteno govoreći, glava koja mašta predložila je takvu mogućnost.

Slijedećeg dana dogodilo se nešto što je temeljito izmijenilo njegov život. Na prvi pogled nije se dogodilo ništa neobično. Na Meksosu je pjesma zua bila nešto najobičnije. Ali se Malis nije nalazio na Meksosu već na Zemlji. A na Zemlji pjesma zua nije bila ni obična ni prirodna stvar.

Malis je imao dva potpuno odvojena slušna sistema. Zbog toga je točno mogao odrediti izvor svakog zvuka.

Pjesma zua dolazila je iz Jollyne šatre!

Glava koja misli grozničavo je kalkulirala. Što znači ta prisutnost zua u Jollyinoj šatri? Pokuša se savjetovati s glavom koja mašta, ali se ova samo iščuđavala. Tada Malis odluči sam izviditi stvar pa iziđe.

Kroz pukotinu uspio je spaziti zatvorenog zua. Nije bilo nikakve sumnje: plava dlaka, dugački dlakavi rep i dvije glave koje su se neprestano umiljavale jedna drugoj pjevajući svoju nježnu pjesmu.

— Zašto se mi ne bismo mogle voljeti ovako kao glave zua? — šapne glava koja mašta.

— Ne pričaj gluposti. Baš si našla pravi čas — prekine je glava koja misli. — Prije svega treba doznati kako je zu dospio ovamo, jer to može značiti samo jedno. Na Zemlji se nalazio još jedan Meksosanac.

Malis tiho zvizne. Zu prekine svoju pjesmu i onjuši u njegovu pravcu. Male narančaste oči grozničavo bljesnuše. Na kraju zu spazi infracrveno svjetlo koje je zračilo Malisovo tijelo. Malis se spretno sagne i počne umiljavati kroz pukotinu.

— Zdravo. Ja sam Malis.

— Zdravo. Ja sam Sirlisunitavi, zu. Pogledaj moju desnu glavu. Zar nije predivna? — reče lijeva glava zua.

— Zdravo. Ja sam Sirlisunitavi, zu. Pogledaj moju lijevu glavu. Zar nije predivna? — reče desna glava zua.

— Kakva ljepota! — odgovori glava koja mašta.

— Oh ne — zavapi glava koja misli. — Sve je i ovako dovoljno zamršeno. Šuti i gledaj.

— Hoćeš li se igrati sa mnom? — upita zu.

— Dakako. Samo mi reci što radiš ovdje?

— Ja sam zu. Ja sebe strašno volim. Pogledaj moju... S tim je zvjerčicama uvijek ista priča. Divne su, ali neobično glupe. Malis pokuša smisliti najjednostavnije pitanje...

— Ne diraj mojega tvora! Dao si mi ga i sada je moj! — urlala je Jolly.

Malis uopće je nije čuo kada mu se prišuljala s leđa. »Kakav divan hod!« — pomisli glava koja mašta, ali je glava koja razmišlja glasno rekla zapinjući:

— To nije tvor već zu. Jolly se zahihota.

— Svejedno. Tvor ili zu, sada je samo moj.

— Mogu li ga ponekad posjetiti? Neću mu učiniti ništa nažao. Samo ću mu zviždati da zapjeva — reče Malis.

Jolly se ražestila.

— I ovako pjeva! Misliš da ne mogu prozreti tvoje smicalice? Ti jednostavno tražiš razlog da se smucaš ovuda kako bi mogao vidjeti

mene. Odlazi, gade! Zacijelo si divan pod tom maskom. Zato je i ne skidaš, nakazo! Čisti se ili ću pozvati Klaudija da ti spoji te tvoje tikve!

Malis se udalji tužan. Klaudije misli da je snažan zato što diže utege, a Malis bi ga smlavio samo jednim udarcem i to bi bilo baš zabavno poslije svih uvreda. Ali to bi neizbježno dovelo policiju koja bi ga uhvatila i otkrila da ne nosi nikakvu masku. A Jolly ne zavređuje takvu žrtvu. Glupača! .Zamijeniti zu s tvorom! Svatko zna da tvorovi ne pjevaju. Ipak, njezine su oči bile tako crne i vatrene, kao i u vrane. Takve joj je riječi trebao govoriti, ali nije nalazio snage za to. Bojao se da će mu ponestati pravih riječi, da će mu se opet izrugivati. A svaka njezina riječ ga je ranjavala kao da je od stakla. Bolje da ne misli na cijelu tu situaciju.

Jolly je rekla da joj je on dao zua. Ljudima su svi Meksosanci izgledali, dakako, isto. A to bi moglo značiti samo jedno. Na Zemlji je još jedan njegov sunarodnjak koji je Jolly ostavio zua. Možda ga traže? Tada bi ga već odavno pronašli. Ta njegov portret visi na ulazu u šator. A možda je taj drugi Maksosanac ostavio zua kako bi s njim, Mališom, ugovorio sastanak? Morao je pronaći način da ispita Sirlisunitavi.

Jolly je stavila zua u krletku kako bi svojim čurlikanjem privlačio posjetioce. Tamo je bilo nemoguće razgovarati s njim a da to ona ne opazi...

— Sirli, dođi k meni, igrat ćemo se — zazviždi Malis. Zu Ima vrlo razvijen sluh. Iako je na sajmu bio silan žamor, zu ga je čuo. Podigao je visoko u zrak svoju njuškicu i njušio.

— Samo oprezno — upozori Malis — ako te jednoglavci spaze, neće te pustiti k meni.

Sirli pričeka pogodan trenutak, potrga nekoliko rešetaki na svome kavezu i sklizne napolje.

— Zdravo, ja sam Sirlisunitavi, hoćemo li se igrati?

— Zdravo. Otkuda ti? — upita glava koja misli.

— Zdravo. A što se znaš igrati? — upita glava za maštanje.

— Iza šatre s druge strane — reče zu. Možemo se igrati cvijeća, oblaka, stalaktita...

— Igrat ćemo se što god želiš — reče glava koja misli — ali prvo reci kako si dospio u šatru s lutrijom?

— Zar ne znaš? Pa s Linofrinom...

— A gdje je sada Linofrina?

— Ne znam. Ona se tako lijepo umije igrati. Rekla je da me ne može uzeti sa sobom zato što tamo kamo je otišla, Me može zu. Sjećam se samo...

— To sam i mislila! Vraćaj mog tvora! — Jolly je ludjela od bijesa.

— Ovo nije tvor... — poče glava koja misli.

— A zašto se ona ne igra sa mnom? — upita zu.

— Zato što ne zna — odgovori Malis. Jolly se udaljila noseći na rukama Sirli.

Čak je i glava koja mašta bila razočarana. Tog je trenutka glava koja razmišlja lako mogla uništiti njenu ljubav, ali je sad imala prečeg posla. Bilo je pitanje života i smrti saznati sve što zna Sirli.

Linofrina se baš kao i on morala skrivati po sajmovima jer bi je na bilo kojem drugom mjestu otkrili odmah. Samo zašto joj je smetao Sirli? Jer svi vole zue, njihove oči u kojima se može vidjeti gotovo sve što zaželiš, njihovu kristalnu pjesmu.

Jedino je moguće objašnjenje bilo da je Linofrina morala obaviti nešto što je trebalo ostati nepoznato Sirli. Očito se bojala da će malena neozbiljna zvjerčica sve izbrbljati, iako ljua nisu razumjeli njen govor.

Da, znači da je imala tajni posao. To je i ništa drugo. No Linofrina nije mogla nositi uza se radioaktivno gorivo. Zbog toga se oslobodila Sirli tako što ga je poklonila prvoj osobi na koju je naišla. Nesumnjivo se žurila zbog toga što je njezin kontejner bio oštećen pa je izgubio nevidljivost...

— Stani, stani — prekine je glava za razmišljanje. — Pa ti nemaš nikakve dokaze, čak ni tragove na temelju kojih bi mogla isplesti takvu priču.

— Dakako, ali je priča vrlo vjerojatna, zar ne? Glava koja razmišlja morala se složiti:

— Zbilja, ima trenutaka kada mi se sviđa pratiti tvoje rasuđivanje.

— Ipak cijelu stvar moraš provjeriti kod Sirli — odgovori glava koja mašta.

Noću je zvjerčica opet dotrčala. Ništa nije moglo zaustaviti njenu želju da se igra.

Malis mu je dao bijeli cvijet vodenog lopoča i Sirli je s uživanjem jeo svoju omiljenu poslasticu. Dotle ga je Meksosanac nježno mazio na mjestu gdje su se na vratu razdvajale glave.

— Što ti je rekla Linofrina prije nego što je otišla?

— Rekla je da ćemo se brzo vratiti kući. Sigurno. Ali prije toga treba koješta učiniti. Mora naći uređaj kojim bismo se vratili. A gdje je to: kuća?

— Ne sjećaš se? To je vrlo daleko. Vrlo, vrlo daleko. Tamo su svi sretni.

— I ja sam uvijek sretan. Ja sebe jako volim. Ja sam prelijepi zu. Idemo se igrati?

— Može — reče Malis i ustremi svoj pogled u zuove oči. Poslije strpljivog ispitivanja Malis je saznao Linofrininu

storiju. Baš kao i on, bila je primorana da se spusti na Zemlju, ali se njezin brod razbio. Ostala joj je, međutim, rezerva goriva. To je

bilo divno jer je Malis imao reaktor i zajedno su mogli uzeti Sirli i odletjeti.

— Moramo pronaći Linofrinu — reče glava za razmišljanje.

— To je bar jednostavno — odgovori Sirli. — Ona će se vratiti po mene. Obećala je da će me povesti sa sobom ako ne nađe još kojeg Meksosanca. Ona me i ostavila na sajmu zato što Meksosanci vole sajmove. Razveselit će se kad te vidi. Njoj je svakako dosadno samoj. Hoćemo li se još malo igrati?

U glavi za razmišljanje tog časa rađale su se svakakve aezumne ideje. Došlo je Mališu čak i da uguši tu zvjerčicu koja se neprestano umiljavala svojim nebeskoplavim krznenim tijelom. Ipak se savladao. Sam je počeo taj razgovor.

Poslije ovoga Malisov je život i dalje tekao jednolično. Jedino što je sada mogao igrati sa Sirli. Jedino što je sada češće viđao i Jolly koja je svako jutro dolazila po svoga tvora. Jedini što se Klaudije sve češće grozio da će svojom šakom provjeriti koja mu je glava prava. Jedino što je sada čekao Linofrinu.

Jedno su jutro Jolly i Klaudije odlučili stati nakraj tom kradljivcu tvorova. Ali, otišli su brže nego što su došli i to bez zua. U furgonu su se nalazila dva Mališa. Dakako, vjerovali su da je to nekakva smicalica, ali su se ipak uplašili.

Istog je dana Malis otputovao uzevši sa sobom svoj furgon. Prije toga je nogom tako silovito ritnuo Klaudijevu vašarsku daščaru da se srušila s treskom.

Jolly nije nikada doznala tko je njezinu šatru zasuo bijelim lopočevim cvjetovima.

Linofrina je bila ugodna suputnica. Očijukala je i to se sviđalo glavi za maštanje. I glava za razmišljanje morala je priznati da joj se Linofrina sviđa.

Tako su se u tijesnom furgonu svi zajedno uputili po atomsku bateriju koju je Linofrina pažljivo sakrila u jednoj spilji nedaleko od Dordone.

* * *

Malis još je jednom provjerio da li su iluminatori dobro zatvoreni i izbacio namještaj koji im više nije bio potreban, ostavivši samo limenu kutiju s najnužnijim stvarima. Zatim je ispregao konja.

* * *

Meksos je bio isti onakav kakav ga je Malis i ostavio. Kanali, rascvjetane ulice, svijetleće fasade, naivni ili zabrinuti jednoglavci, nasmijani troglavci i dvoglavci koji su priredili srdačan doček subraći koja se uspjela vratiti. Sirlisunitali je istovremeno znatiželjno gledao na sve četiri strane. Već je bio zaboravio da može imati toliko partnera za igru.

U toku tri tjedna, a na Meksosu tjedni traju vrlo dugo, izmjenjivao

se praznik za praznikom. Malis nikada još nije tako uživao. Ali kao što kaže jedna stara meksosanska poslovica i'najboljem dođe kraj jer i od tog najboljeg ima bolje, a to i nije tako loše.

Život je ušao u svoju kolotečinu.

Linofrina i njene prijateljice bile su prekrasne. Ipak se Malis ponekad nije osjećao kao da je u svojoj koži. Tada bi uzimao Sirli. ili bi sam pošao u šetnju niz kanale. To mu je već prešlo u naviku.

Da bi mogao bolje shvatiti svoj položaj, razmišljao je o Zemlji, o ubogom životu koji je tamo vodio i o svim preprekama što ih je morao savladati da se vrati kući, o beznadnosti koja bi ga ponekad obuzimala uvečer, kada je sjedio u svom furgonu uz svjetlost petrolejske svjetiljke...

— Da, ali Jolly je imala tako lijepe oči. A kako joj je tek mirisala koža! — reče glava za maštanje. — Osim toga, tamo smo imali konja, tamo su bila i djeca koja su se tako veselo smijala na vrtuljku vozeći se na ružičastim praščićima.

I tada glava koja razmišlja osjeti prvi put u svom dugom životu golemu tugu.

Stanislaw Lem: *Doktor Diagoras*

Ze wspomniem Ijona Tichego

Preveo Božidar Stančić

Budući da nisam mogao prisustvovati 18. međunarodnom kongresu kibernetičara, potrudio sam se da njegov tok pratim u štampi. Nije to bilo lako ako se zna da novinari imaju osobit dar da izobliče znanstvene podatke. Međutim, samo njima imam zahvaliti što sam upoznao dra Diagorasa. Njegovo izlaganje u toku rasprave smatralo se prvorazrednim u onom mrtvilu. Da nisam pri ruci imao specijalizirane časopise, nikad ne bih znao ni da postoji tako osobita ličnost: on je postojao na popisu sudionika, ali nisu spominjali predmet njegova izlaganja. Iz novina sam saznao da se ponio sramotno. Zahvaljujući diplomatskoj pažljivosti predsjednika, izbjegnut je skandal. Taj nasilnik, taj navodni reformator znanosti, kojega nitko nije poznavao, obasuo je pogrdama najuglednije prisutne autoritete. Kad su mu oduzeli riječ, štapom je razbio mikrofon. Štampa je gotovo u cjelini navodila uvrede koje je sipao na prvake znanosti, ali se uporno šutjelo o pravim namjerama te osobe, koja je odmah pobudila moju znatiželju.

Po povratku kući pokušao sam pronaći trag dra Diagorasa, ali njegovo se ime nije spominjalo ni u Analima kibernetičkih problema ni u najnovijem proširenom izdanju »Tko je tko«. Telefonirao sam, dakle, profesoru Corcoranu. Izjavio je da ne posjeduje adresu tog slaboumnika i da mi.je ne bi dao i da je zna.

Sve je to bilo dovoljno da me ozbiljno zainteresira. Uvrstio sam u štampu nekoliko oglasa i nakon nekoliko dana dobio sam šturo i kratko pismo: zagonetni je doktor pristao da ga posjetim na »posjedu« na Kreti, stotinjak kilometara od nekadašnjeg prebivališta Minotaura, kako sam ustanovio na karti.

Kibernetičar što provodi usamljeničke dane na svom posjedu na Kreti, u tajnovitu poslu! Istoga sam dana poletio u Atenu. Dalje nije bilo zračne veze, ali sam brodom došao na otok i ondje unajmio auto, jureći lošom cestom po strašnoj vrućini. Susjedni su brežuljci imali bakrenu boju, a kola. odjeća i prtljaga bili su pod slojem prašine.

Posljednjih nekoliko kilometara nisam sreo ni žive duše i nisam mogao pitati za smjer puta. U pismu mi je Diagoras preporučio da

vozim do tridesetoga graničnog kamena, upozoravajući me da ne mogu dalje kolima. Ostavio sam auto u sjeni nekog bora i počeo istraživati gusti krajolik pun mediteranskog bilja. Nisam mogao skrenuti sa staze jer su me oštre grane guštika šibale po odjeći. Tumarao sam tako tri sata kamenitim putovima znojeći se, bijesan zbog te svoje nerazboritosti koja me vukla ovom čovjeku i njegovoj priči. Pošao sam bio oko podneva, nisam ni jeo, a žega pritisla. Vratio sam se napokon do kola. Više nisu bila u sjeni i kožna su sjedala bila užarena. U kolima ogavan vonj po benzinu i pregrijanom laku, od čega me spopadala mučnina.

Odjednom se iza nekog zavijutka pojavi ovca, priđe mi, zableji i ode. Kad je nestala, spazih usku stazu koja je puzala po obronku brežuljka. Čekao sam ne bih li opazio pastira, ali se nitko nije pojavio.

U vodiča se, dakle, nisam mogao pouzdati, pa sam opet krenuo preko guštika. Staza je postala prohodnija. Već se smračivalo kad sam blizu stabla čestruna spazio obrise velike zgrade. Umjesto šikare ovdje je rasla sasušena trava, što je pod cipelama škripucala kao pergament. Zgrada je bila neodređena oblika, s napuklim ulaznim vratima, oko kojih je bila bodljikava žica. Sunce je već zapalo.

Počeo sam zvati iz svega glasa, ali se nitko nije javljao. Svi su prozori bili zatvoreni i rolete spuštene. Kad sam već izgubio svaku nadu, vrata se naglo otvore i pojavi se neki čovjek. Kretnjom ruke pokaže mi kuda treba da pođem. Prolaz je bio sakriven grmljem. Uspio sam si prokrčiti put. Čovjek koji mi je otvorio nalikovao je na montera ili na mesara.

Trbušast, kra'ka vrata, na ćelavoj glavi mu kapica natopljena znojem. Nije imao kaputa, a preko košulje zasukanih rukava privezao je plastičnu pregaču.

— Molim vas, stanuje li ovdje doktor Diagoras? — zapitao sam.

Pogledao me. Njegovo je lice bezizražajno, činilo se prevelikim, bezličnim, obrazi mu se objesili. Ali pogled mu je bistar i oštar. Nije rekao ni riječi, ali ja sam shvatio da je to on.

— Oprostite, vi ste doktor Diagoras? — rekoh.

Pružio mi je ruku, malu i mekanu, ali stisak mu je ne vjerojatno snažan. Zatim je naborao čelo tako da mu je kapica skočila na potiljak i stavio ruke u džepove pregače pa me ravnodušno zapitao:

— Što hoćete od mene?

— Ništa — brzo sam odgovorio.

Ovo sam putovanje poduzeo lakoumno. Bio sam spreman na sve. Htio sam upoznati tu nesvakidašnju ličnost, ali nisam htio podnositi uvrede. Dok me on probadao pogledom, već sam u sebi slagao plan odlaska. A on će napokon:

— Ukoliko... pođite za mnom.

Već je pao sumrak. Poveo me do turobne vile, ušao u sumračan

trijem. Unutra je odzvanjalo kao da se nalazimo u crkvi. Vlasnik kuće lako se snalazio, ali se nije udostojao da me upozori kad su naišle stube pa sam se spotakao i opsovao kroz zube. Pošao sam prema svjetlu što je prolazilo kroz neka poluotvorena vrata.

Ušli smo u prostoriju čiji je jedini prozor bio zastrt. Prostorija je po svom oštrom luku svoda nalikovala na kulu. U dvorani je bilo mnogo ogromnih već izlizanih sprava, stolica kićenih uresa, s neudobnim naslonima. Po zidovima ovalne minijature. U kutu ogroman sat s bronČanim brojčanikom i s njihalom dimenzija grčkog štita.

Prilično je bilo tamno u prostoriji. Žarulje pod prašnjavim zaslonima donekle su osvjetljavale četvorouglast stol. Sivi zidovi s odsjevom rđe upijali su gotovo sve svjetlo, tako da su uglovi ostajali u sjeni. Diagoras je stao kraj stola, zabivši ruke u džepove pregače kao da nešto čeka.

Kad sam stavio svoj kovčeg na pod, javi se golem zidni sat. Odbije kristalno i glasno osam sati, zatim nešto u njemu zaškripi i odjekne staračkI glas:

— Diagoras! Pravi si nitkov! Gdje se skrivaš? Kako se usu đuješ postupati tako sa mnom? Odgovori! Čuješ li? Za boga, Diagoras! Sve ima granice.

U tim je riječima treptao i bijes i očaj. No, nije me to iznenadilo. Prepoznao sam glas: bio je to glas profesora Corcorana.

— Ako ne odgovoriš...

Prijeteće riječi su se nizale kadli odjednom u satu nešto zaškripi i sve se smiri.

— Što je...? — počeo.sam. — Jeste li stavili magnetofon u tu vražju kutiju? Gubite li vrijeme s takvim sitnicama?

Namjerno sam to rekao kako bih ga izazvao. No Diagoras se pravio da ne čuje i povukao uzicu. Opet se začuje promukli glas:

— Požalit ćeš to, Diagoras... budi siguran! Sve ono što si postigao ne opravdava ovo nasilje nada mnom! Misliš li da ću se poniziti i moliti?

— Već si to učinio — nehajno će Diagoras.

— Lažeš! Ti si gad, trostruki gad nedostojan imena učenjaka! Svi će doznati za tvoje...

Zupčanik se opet okrenuo i glas je ušutio.

— Elektrofon — reče Diagoras ironično — elektrofon! Ne, dragi moj, u ovom se uređaju nalazi profesor in persona, ili rekao bih in spiritu suo. Obesmrtio sam ga iz hira. Što je u tome lošeg?

— Kako da to shvatim? — promucao sam.

Krupni je doktor trenutak razmišljao prije nego što je odlučio da zavređujem odgovor.

— Doslovno! — napokon je odgovorio. — Ja sam zapravo nanovo

spojio sve crte njegove ličnosti... modelirao sam ih u adekvatan uređaj. Električki sam minijaturizirao njegovu dušu i tako sam dobio vjeran lik te ugledne ličnosti... zatvorene u mojem satu.

— I kažete da to nije samo snimljeni glas? On slegne ramenima.

— Možete pokušati! Možete proćaskati s njim premda mu karakter baš nije ugodan, što je i shvatljivo u ovakvim okolnostima... Hoćete li razgovarati s njim? — I on mi pokaže rukom na uzicu koju bih morao potegnuti.

— Neću — odgovorio sam. O čemu je ovdje riječ? O ekstravaganciji? O čudnoj i jezovitoj šali, o osveti?

— Ali pravi je Corcoran sada u svom laboratoriju u Evropi — primijetio sam.

— Jest, ovdje je samo njegov psihički lik, ali vjeran, koji ni po čemu ne zaostaje za originalom...

— Zašto ste to učinili?

— Osjećao sam potrebu. Htio sam oblikovati ljudski mozak, kao pripremu za kompleksniji problem kojem sam želio prići. U toj prilici ličnost nije bila važna. Izabrao sam Corcorana, i sam ne znam zašto... možda mi se tako svidjelo. On je stvorio toliko mislećih kutija! Pomislio sam kako bi bilo zabavno zatvoriti njega u jednu od takvih, na primjer u takvu s uređajem za otkucavanje...

— A zna li on to? — zapitao sam ga kad se okrenuo prema vratima.

— Dakako — odvrati on ravnodušno. — Dao sam mu mogućnost da razgovara sam sa sobom, telefonom, dakako. Ali to nije važno. Ne namjeravam se hvalisati pred vama. Slučajno je bilo osam sati kad ste stigli ovamo...

U meni su se kovitlali kojekakvi osjećaji. Požurio sam se da ga stignem u hodniku. Oko zida bili su nagomilani metalni okviri pokriveni paučinom, nalik na goleme prethistorijske gmazove ili njihove dijelove. Na kraju hodnika bila su neka vrata. Iza njih mrak. Diagoras je okrenuo prekidač. Nalazili smo se pred zavojitim stubama. Kad se Diagoras počeo uspinjati, sjena mu je nalikovala na ljuljavu, spljoštenu patku, što klizi duš kamenih zidova. Dr Diagoras stane pred nekim metalnim vratima, izvadi ključ i otvori ih. Zapuhne mu val pregrijanoga i ustajalog zraka. Upali se svjetlo. Nismo se nalazili u laboratoriju, kako sam očekivao. Prostorija je bila podijeljena nadvoje uskim hodnikom, nalikovala je na svašta, doimala se poput zvjerinjaka putujućeg cirkusa. Sa svake strane kavezi. Pošao sam za Diagorasom. S pregačom i svojom znojavom košuljom nalikovao je na čuvara zoološkog vrta.

Kavezi su bili zatvoreni rešetkastom ogradom. U tamnim pregradama nazirale su se nejasne sjene. Strojevi? U svakom slučaju, ne mogu biti živa bića. A ipak, udisao sam oprezno zrak, kao da sam

pretpostavljao da ću osjetiti vonj po divljači. No, u. prostoriji se osjetio samo miris kemikalija, pregrijanoga ulja i kaučuka.

Oko ostalih pregrada žičana je ograda bila tako gusta da sam pomislio na ptice. Koje bi životinje mogle biti zatvorene uz takve mjere opreza? Pred slijedećim je kavezima žičana ograda zamijenjena šipkama, kao u zoološkom vrtu pred kavezima vukova i grabežljivaca.

Posljednji odio bio je opremljen dvostrukim redom sipki, pola metra jedne od drugih, kao u kavezu opasnih životinja, kako bi se spriječili neoprezni da se suviše ne približe. Diagoras se zaustavi, približi lice rešetkama i kucne ključem. Promatrao sam unutrašnjost. Nešto je ležalo u dnu, ali zbog polumraka nisam mogao razlikovati obrise. Iznenada tamna masa skoči prema nama, rešetke su zazvonile kao da je netko udario čekićem. Nagonski sam ustuknuo. Diagoras nije reagirao. Sasvim blizu njegova lica lebdjelo je neko zagonetno stvorenje zgrabi vši se za rešetke i održavajući svjetlo površinom svoje kao nauljene kože. Nalikovalo je na križanca između abdomena insekta i lubanje. To stvorenje je unatoč svom ogavnom izgledu imalo nešto ljudsko. Premda je bilo lišeno svih kretnji jer je bilo metalno, činilo se da očima proždire oči Diagorasove takvom snagom da sam se naježio. Diagoras se nije pobojao za čvrstoću rešetaka pa je promatrao to tajnovito stvorenje poput nekog vrtlara što promatra plod svoga rada. Masa čelika se povuče uz strašno škripanje i kavez se činio prazan.

Diagoras pođe dalje bez riječi. Ja sam smeteno pošao za njim. Počeo sam shvaćati, odnosno proradila mi je mašta, ali mi Diagoras nije dao vremena za razmišljanje. Zaustavio se.

— Ne — rekao je tiho i blago — varate se, Tichy, nisam ih konstruirao za svoju razonodu i ne želim da me mrze, nije mi baš stalo do njihovih osjećaja. To su samo uvodne faze mojih pokusa, neophodne faze. Bit će, na žalost, potrebno da vam objasnim. No, da bih skratio, počet ću od sredine... Znate li što konstruktori obično traže od svojih kibernetičkih stvorenja?

Nije mi dao vremena da razmislim jer je sam odgovorio:

— Poslušnost. Oni ne spominju to i neki nisu toga svjesni, ali to se prešutno podrazumijeva. I u tome je sudbonosna greška! Konstruiraju stroj i programiraju ga da bude poslušan. Može to biti matematički problem ili niz kontrolnih operacija, na primjer u tvornici. Presudna greška, kažem vam, jer da bi postigli spektakularne rezultate oni sprečavaju svaku spontanost svojih stvorenja. Shvaćate, Tichy, da je bit svega poslušnost čekića, tokarskog stroja, kompjutora... To nas ne zanima. Tu su razlike kvantitativne. Služeći se čekićem, vi izravno upravljate operacijama, elektronske strojeve programirate. Vi ne poimate tako dobro njegov proces nalaženja rješenja kako ste shvaćali kod primitivnog instrumenta. Ali kibernetičari su nam obećali

memoriju, dakle autonomiju, relativnu nezavisnost sustava koje je obradio čovjek. Bolje odgojen pas može otkazati poslušnost i njemu nitko neće zamjeriti što je slabouman. Ali upravo tako ocjenjujemo stroj koji otkaže poslušnost i ne radi prema programu. No, čemu spominjemo psa? Već i živčani sustav bilo kojega skarabeja pokazuje određenu spontanost. Čak i ameba ima svoje hirove, nepredvidive reakcije. Bez te neodredivosti ne bi bilo kibernetike. Važno je shvatiti osnovne činjenice. A ostalo — on pokaže rukom tihu prostoriju i niz rešetaka iza kojih je vladala spokojna pomrčina — ostalo je samo logična posljedica svega...

— Ne znam koliko poznajete Corcoranovo djelo — primijetio sam, ali nisam nastavio jer sam se sjetio zidnoga sata.

— Ostavite ga na miru! — reče Diagoras razdraženo i karakterističnom kretnjom zabije ruke u džepove od pregače. — Corcoran je, dragi moj, počinio klasičnu grešku. Hlio je mudrovati, to jest igrati, se boga. Jer što je, na kraju krajeva, filozofija nego želja da se shvate stvari na višoj razini od one koju nam dopušta znanost? Filozofija želi odgovoriti na sva pitanja, baš kao što se to pripisuje i bogu. Corcoran je pokušao biti jedan od njih. Kibernetika je za njega bila samo instrument, sredstvo da se dođe do cilja. Ja ne želim, Tichy, biti ništa drugo do čovjek. Zato sam i dalje od njega, jer trudeći se da ostvari svoj projekt, on je sebi postavio granice. U svoje strojeve modelirao je neku vrst ljudskog svijeta, stvorio vještu imitaciju i ništa više. Da sam ja to htio, mogao sam stvoriti sve vrste svemira, svijeta. Ali jesu li važni plagijati? Možda ću to jednoga dana uraditi, ali zasad mi se druge brige vrzu po glavi. Ćuli ste za onaj skandal? Znam da jeste. I ta glupa reputacija privukla vas je ovamo. Jednostavno me raspalila ta njihova zaslijepljenost. Ali, gospodo draga, rekao sam im, ako vam pokažem stroj koji može izračunati kvadratni korijen iz parnih brojeva a odbit će da izvadi korijen iz neparnih brojeva, pa nije to mana, do đavola, nego je to, naprotiv, značajan uspjeh! Taj stroj posjeduje temperament, sklonosti, on očituje nešto nalik na prvi pokušaj iskazivanja svoje volje, on ima svoje prohtjeve, način gotovo spontanog ponašanja, a vi tvrdite da ga treba izmijeniti! Dakako da ga treba izmijeniti, ali u tom smislu da pojača svoju nepokornost. Ali uzalud je govoriti ljudima koji ne shvaćaju očigledne stvari. Amerikanci su izumili perceptron. Oni smatraju da će ih to dovesti do izrade inteligentnih strojeva. Ali to je, zapravo, najpouzdaniji način da se izradi još jedan elektronički rob više, dragi moj. Ja osobno stavio sam sve u suverenitet, u autonomiju svojih pronalazaka. Dakako, nije sve išlo kao po loju. Priznajem da sam u početku bio iznenađen. Čak sam se u jednom trenutku pitao imam li pravo. I tada...

On zasuče rukave i ja spazih bjelkasti ožiljak s ružičastom

oteklinom, širine dlana.

— Prva očitovanja spontanosti nisu baš bila simpatična i nisu bila rezultat svjesne aktivnosti. Nemoguće je otprve konstruirati inteligentan stroj. To je isto kao kad bi se željelo u staroj Grčkoj prijeći izravno s proizvodnje kola na proizvodnju reaktivnih aviona. Ne mogu se preskakati etape razvoja, pa bila to i kibernetička evolucija. Moj prvi štićenik — reče on stavivši ruku na iznakaženu podlakticu — bio je manje inteligentan nego insekt. Ipak je posjedovao određenu spontanost.

— Pripovijedate mi čudne stvari — primijetio sam. — Vi ste već konstruirali inteligentan stroj i on se nalazi u onom satu...?

— Ovo nazivam plagijatom! — on će grubo. — Rođen je nov mit, mit o proizvodnji homunculusa. Zašto bismo morali stvarati ljude od tranzistora i stakla? Da li je atomska baterija nova sintetička zvijezda? Je li generator umjetna oluja? Zašto bi inteligentan stroj morao biti stvoren na našu sliku i priliku? Zar zato da bi bićima od bjelančevina dodamo novu vrstu od plastike i od bakra? To nije mnogo domišljatije od cirkuske točke i nije to posao za pravoga kibernetičara...

Nasmiješio se i njegovo je lice poprimilo obješenjački izraz djeteta.

— Sad ćete me, Tichy, zaista smatrati ludim, ali ja bar znam što hoću.

— Ne shvaćam...

— U svakom slučaju kažem vam da znam što hoću. Ja neću kopirati ljudski mozak. Ako ga je priroda stvorila, imala je svojih razloga: biološki faktori, potreba prilagođavanja... Ali što se tiče mene kao konstruktora? Ne prezirem ja ljudski mozak, Tichy, kao što mi je zamjerila ona stara budala Barness. Studiranje toga organa je neobično važno. Ako netko izrazi želju, ja sam spreman pokloniti se pred tim izvanrednim proizvodom prirode. — I profesor se nakloni. — Ali moram li ga zato imitirati? Oni su, jadnici, uvjereni da moraju! Predstavite si zajednicu neandertalaca: imaju svoje pećine i ništa im drugo ne treba. Oni čak i ne pokušavaju upoznati kuće, kazalište i bilo koju zgradu jer imaju svoje pećine i nastavljaju ih dupsti stoljećima.

— Ali nešto vas je zacijelo vodilo... neki konkretan cilj. Nadate se da ćete postići neki rezultat. Koji? Da stvorite genijalno veleumno biće?

Diagoras me promatrao s grimasom na licu. Njegov je pogled odjednom postao podrugljiv.

— Kao da slušam njih... — reče napokon blago. — Što on zapravo želi? Stvoriti genija? Zar postoje samo velike ili male jabuke? Ili možda ima više vrsta voća? Između bezbrojnih mogućih kombinacija Priroda je izabrala jednu. Stvorila je nas. Mislite li da je to izabrala zato što je to bila najsavršenija kombinacija? Otkada Priroda smjera za platonskim savršenstvima? Učinila je ono što je mogla i to je sve.

Pravi put nije ni preko konstrukcije ENIAC-a ili drugih kompjutora ni preko imitacije mozga. Preko ENIAC-a mogu se dobiti novi matematički šlaboumnici sposobni da još brže računaju. Može se i kopirati ljudski mozak, ali nije to bitno. Zaboravite sve što ste naučili o kibernetici. Moji kibernoidi i ja nemamo ništa zajedničkog osim, možda, dalekog porijekla, ali to je stara priča. Sva ova čudovišta čuvam, što ja znam... ili iz ravnodušnosti ili iz odanosti.

— Znači da ste izvanredno sentimentalni — rekoh pogledavši opet njegovu ozlijeđenu ruku.

— Možda. Ako želite vidjeti novo poglavlje moga rada, pođite za mnom.

Ponovo smo pošli zavojitim stubama, prošli smo prizemlje i sišli u podrum. Zidovi su debeli, betonski, niski je strop, žarulje su zaštićene pletenom žicom. Diagoras otvori debela čelična vrata i mi smo u četvorouglastoj prostoriji bez prozora. Usred betonskog poda, blago nagnutog prema nekom bunaru, nalazio se okrugao metalan poklopac zatvoren lokotom. Čudan neki kanalizacijski otvor. Diagoras skine lokot i s naporom podigne poklopac. Nagnuo sam se kraj njega i pogledao dolje, preko otvora zaštitnoga stakla u bazen, koji je bio zaštićen slojem čelika. Blindirano je staklo služilo kao golema leća i ja sam spazio u bazenu, među mnoštvom kabela i metalnih otpadaka, neku ogromnu stvar, nalik na hobotnicu, posipanu brašnastim slojem žbuke i zdroblienog stakla. Pogledao sam Diagorasa. On se smiješio.

— Ovaj me pokus zamalo skupo stajao — priznao je digavši se. — Htio sam u tok razvoja kibernetike uvesti novo, u biologiji nepoznatno načelo. Sintetizirao sam organizam obdaren »kompleksibilnošću«, mogućnošću da se »kompleksificira« sam. Drugim riječima, ako problemi s kojima on treba da se suočava (ja ne moram znati koji su to problemi) nadmašuju njegove trenutačne mogućnosti, preostaje mu da se preobražava sam..... zatvorio sam ovamo dolje 800 elektroničkih blokova sposobnih da se povezu jedan s drugim prema zakonima promjena... kako im se sviđa!

— I uspjeli ste?

— Čak i više nego što sam se nadao; Imat ćemo teškoća s ličnim zamjenicama... recimo on — dr Diagoras pokaže bezličnu masu čudovišta — on je pokušao da se oslobodi. Znate, to je obično njihov prvi poriv... — Zastao je i zagledao se pred sebe kao da se začudio svojim riječima. — To je nešto što baš ne shvaćam, ali njihove su prve reakcije uvijek iste: pokušavaju se osloboditi, izmaći granicama koje sam im postavio. Spriječio sam ih... Možda sam i prenaglasio opasnost... Bar sam bio oprezan. Zidar kojem sam povjerio gradnju bunkera bio je zacijelo nemalo iznenađen, ali ja sam mu dobro platio pa nije postavljao pitanja. Metar i pol amrimanog betona, osim toga zidovi su pojačani čeličnim oklopom, ne sa zakovicama jer se

zakovice mogu slomiti, nego električno zavarenim. Dvadeset pet centimetara najboljeg oklopa koji sam mogao dobiti. Pogledajte izbliza.

Čučnuo sam i pogledao zidove bunkera. Čelične su ploče bile strgane odozgo na dolje kao lim od konzerve, u oštećenim zidovima vidjelo se armirano željezo s komadima betona.

— On je to učinio? — pitao sam, i nehotice snizivši glas.

— Jest.

— Kako?

— Ne znam. Ja sam ga zaista stvorio od čelika, ali mekšeg. I kad sam ga zatvorio u bunker, nije imao nikakvoga alata. Mogu samo naslućivati Pojačao sam strop trostrukim oklopom, ako je to dovoljna mjera opreza. Ovo blindirano staklo stajalo me cijelo bogatstvo. Takvo se upotrebljava za batiskafe. Ne može ga probiti ni granata... Zato mislim da je on izradio neku vrst indukcijske peći i ondje je svoj čelik učinio tvrdim, alatnim čelikom. Ako nije uspio inducirati struju u zidne ploče. Ne znam zaista. Kad god ga promatram, on se vlada krotko. Uskomeša se tu i tamo, juri bunkerom, promatra mjesto...

— Jeste li mogli uspostaviti vezu s njim?

— Hajde, molim vas! Ta on ima inteligenciju... recimo gmizavca. Barem je imao na početku. Ne znam dokle je došao jer sam tada bio zaokupljen mišlju da ga uništim više nego mišlju da komuniciram s njim.

— I što ste učinili?

— Jedne sam se noći probudio sa čudnim osjećajem da će se srušiti cijela kuća. On je bez sumnje uspio probiti oklop izloživši ga toploti. Ali morao je razbiti beton. Kad sam stigao, već je sve bilo napola probijeno. Za slijedećih pola sata izdubio bi beton do zemlje ispod podruma i probio se kroz nju kao kroz maslac. Trebalo je brzo raditi.

— Prekinuli ste dovod struje?

— Odmah, ali bez uspjeh. Nisam bio dovoljno oprezan. Znao sam kuda prolazi kabel kojim se napaja kuća, ali mi nije palo na um da bi moglo biti i drugih kabela u dubini. A na moju nesreću bio je još jedan. I on ga je pronašao i tako postao neovisan o mojem kabelu i prekidačima...

— To podrazumijeva inteligentno ponašanje —primijetih.

— Nikako! To je običan tropizam! Kao što biljka traži svjetlo a protozoa koncentraciju vodikovih iona, tako je on tražio elektricitet. Snaga napajanja koju je dobivao iz moga kabela nije mu bila dovoljna, pa je potražio drugi izvor dopunske energije.

— A vi? .

— Htio sam na početku telefonirati električnoj centrali, ali time bih otkrio tajnu svoga rada i ne bih ga više mogao tako lako nastaviti.

Upotrijebio sam, dakle, tekući kisik. Imao sam ga, na sreću.

— Niska temperatura ga je paralizirala?

— Poslao je superprovodljiv. Zato i nije bio u pravom smislu riječi paraliziran, ali izgubio je koordinaciju pokreta, otimao se, koprcao se... bio je to pravi spektakl! Morao sam požuriti jer nisam znao neće li se on prilagoditi i tom tušu kisika. Izlio sam kisik u termos-bocama...

— Aha, zato posvuda ima stakla — primijetio sam.

— Jest, sve je razbio. Spopala ga prava epileptička kriza... Nevjerojatno. Ova je kuća stara, ima čvrste zidove i dva kata, ali se tresla...

— A zatim?

Trebalo ga je onesposobiti prije nego što načini veću štetu i prije nego što se temperatura digne. Nisam mogao ući dolje jer bih se smrznuo. Nisam mogao upotrijebiti ni eksploziv. Nisam htio da sve ode u zrak... Otvorio sam otvor i spustio aparat sa cirkularnom pilom.

— Nije se smrzao?

— Jest, barem osam puta. Odmah bih ga izvlačio, ali svaki put je išao sve dublje. Na kraju ga je onesposobio.

— Nevjerojatna pripovijest.

— Ne, nego kibernetička evolucija. Možda sam ja sklon teatralnosti, možda sam vam zato pokazao sve to. A sada da se vratimo. — I Diagoras stavi poklopac na mjesto.

— Ne shvaćam zašto se izlažete takvoj opasnosti? Da nije zbog zadovoljstva?

— Zar i ti, sine Brute? — odvrati on slupivši nogom na prvu stubu. A što biste vi htjeli da učinim?

— Mogli ste konstruirati elektronički mozak bez oklopa, bez podražaja, bez neprilika... koji bi mogao izvršavati samo inteligentne radnje.

— To sam i htio, ali nisam znao kako. Niz proteina može se vezati sam, ali to ne mogu ni tranzistori ni katodne cijevi. Trebalo im je, da tako kažem, dati podlogu. Bilo je to loše rješenje... To je jedini razlog, Tichy. A što se tiče opasnosti, ima i drugih.

Okrenuo se i pošao stubama. Našli smo se na prvome katu, ovaj put u drugome smjeru. Diagoras se zaustavio pred vratima s bakrenom pločom.

— Kad sam vam govorio o Corcoranu, vi ste bez sumnje smatrali da govorim iz ljubomore. Nikako. Corcoran nije želio znati. Želio je samo ostvariti ono što je projektirao, a kako je jednostavno radio ono što je htio, ono što je mogao obuhvatiti mislima, nije ništa naučio i ništa dokazao osim da je vješt elektroničar. Ja sam manje siguran u sebe. Ja ne znam, ali želim saznati. Stvaranje stroja nalik na čovjeka, stvaranje njegova čudovišnoga konkurenta bila bi samo otrcana

imitacija.

— Ali morate konstruirati prema svome planu. Ne morate točno znati kako će funkcionirati, ali morate imati plan.

— Ne moram. Govorio sam vam o prvoj reakciji mojih kibernoida: nasrnuli su na prepreke, na ograničenja. Nitko ne bi mogao saznati odakle takvo vladanje i zašto je tako.

— Ignoramus et ignorabimus — primijetih.

— Da. I to ću vam odmah pokazati. Mi pripisujemo drugima duhovnu aktivnost jer je i mi imamo. Što se neka životinja više udaljuje od čovjeka strukturom i funkcijom, to su naše pretpostavke o njezinu psihičkom životu krhkije. Zato rado pripisujemo emocije majmunima, psima, konjima. A nasuprot tome, ne znamo mnogo o »osjećajima« guštera. Kad je riječ o praživotinjama ili o insektima, besmislena je svaka analogija. Nikad nećemo saznati da li se neki živčani podražaj što ga prima trbušni živac mrava pretvara u osjećaj »radosti« ili »nemira«, ni da li on ikad dolazi u takvo stanje. A ono što se kod životinja čini banalnim i neškodljivim, pitanje postojanja psihičke aktivnosti, u kibernoida postaje prava mora. Jedva osjete da su oživjeli, a oni se već počnu boriti i tražiti putove oslobađanja. Zašto? Kakvo stanje potiče te očajničke napore? To nećemo doznati:

— Ipak, ako oni jednoga dana nauče govoriti...

— Naš se jezik oblikovao u toku dugotrajne društvene evolucije. On služi za prijenos informacija o analognim ili barem sličnim stanjima, jer smo mi jednaki. Ako ja prasnem u smijeh, vi ćete pretpostaviti da osjećam isto što i vi kad ste raspoloženi za šalu. Ali ne možete to tvrditi i za moje kibernoide. Radost, osjećaji, strah... Što znače te riječi kad iskrsnu iz ljudskog mozga natopljenog krvlju i uđu u beživotne vijuge? A kad se i ne može govoriti o vijugama, kad je brisana gotovo svaka strukturalna sličnost? Gdje smo onda? Pokusi su se već provodili u tome smislu...

Otvorio je vrata pred kojima smo se zaustavili. Ušli smo u veliku prostoriju bijelo obojenih zidova, osvijetljenu sa četiri gole žarulje. Zrak težak i zagušljiv kao u inkubatoru. U sredini, među porcelanskim pločama, stajao je metalni valjak promjera jednog metra, na koji su bile spojene male cijevi. Kao bazen za fermentaciju ili rezervoar s velikim ispupčenim poklopcem, hermetički zatvorenim zavornim kotačem. Na stijenkama mali otvori s debelim zasunima. U prostoriji je bilo vlažno i vruće kao u kupelji. Opazio sam da valjak nije bio na podu nego na postolju od pluta.

Diagoras je otvorio jedan od postranih zaklopaca i pokazao mi. Nagnuo sam se i pogledao unutra. Ono što sam vidio nemoguće je opisati: iza okrugloga debelog stakla pokazala se blatnjava konstrukcija. Neki su dijelovi bili grubo petljasti, drugi su se razdvajali i stvarali neku vrst mostova i paučinastih vijenaca. Masa je

bila potpuno nepomična, kao nekim čudom obješena u zraku, jer sudeći po gustoći morala je potonuti na dno. Preko stakla sam osjetio neznatan pritisak na licu, kao dah toploga i ustajalog zraka, pa čak i zadah po truleži. Blatnjava gljivurina sjala je kao da svjetlo prodire iz nje ili iznad nje, a njezina fina vlakna odražavala su srebrne odsjaje. Opazio sam jedva primjetno gibanje. Jedan od sivih prljavih krakova se uzdigao, neznatno spljošten, ispruživši iznenada narasle izdanke, poput kapljica vode. Približio mi se, blatnjav i ogavan, do stakla, gotovo se prilijepio za staklo i ostao nepomičan.

Nisam se mogao osloboditi dojma da me ta žeiatina gieda. Dojam je bio tako neugodan i zbunjiv da se čak nisam usudio ni ustuknuti, kao da me bilo stid. U tom sam trenutku zaboravio i na Diagorasa, koji me promatrao izbliza, zaboravio sam sve što sam dosad vidio. Zabezeknuo sam se, raskolačenih očiju, i promatrao tu spužvastu blatnjavu masu nalik na prijesan, osjećajući neodoljivo da to nije samo živa tvar nego i potpuno biće. Ne bih znao reći zbog čega.

Ne znam kako dugo bih to gledao da me Diagoras nije uhvatio za ruku. Zatim je zatvorio zaklopac i okrenuo kotač.

— Što je...? — zapitao sam kao.da me iznenada probudio. Tek sad sam osjetio mučninu i nelagodnost gledajući čas gojaznoga doktora, čas bakreni rezervoar iz kojeg se širila toplina.

— Spužvoid — kratko će Diagoras. — San svih kibernetičara. Tvar sposobna da se organizira sasvim sama. Nisam se mogao poslužiti tradicionalnim materijalima. Ovaj se pokazao bolji od drugih. To je polimer.

— Je li ovo... živo?

— Kako da vam odgovorim? U svakom slučaju, ovo nema ni bjelančevina ni tkivnog metabolizma. Bilo je potrebno mnogo pokušaja prije nego što sam došao do rezultata. Pokrenuo sam pravu kemijsku evoluciju. Selekcija se sastojala iz izbora tvari koja bi na svaki vanjski podražaj reagirala određenim unutrašnjim promjenama, preobražajem koji ne ide samo za tim da neutralizira efekte nego i da ih se oslobodi. Počeo sam toplinskim zračenjem, magnetskim poljima, raznim zračenjima... To su bile samo pripreme. Zadavao sam im sve teže zadatke. Primijenio sam raznovrsne električne šokove, kojih su se mogli osloboditi samo odgovarajućim kretanjem prema određenom ritmu... Tako sam ih naučio reagirati uvjetovanim refleksima. No to je bila samo uvodna etapa. On je uskoro bio u mogućnosti postati univerzalan. Počeo je rješavati sve kompleksni je zadatke.

— Ne shvaćam. Kako bi to mogao ako nema osjetila? — zapitao sam. .

— Da vam pravo kažem, ne shvaćam ni ja. Ne znam po kojem načelu. Ako u kibernetičku »kornjaču« umetnete kompjutor i ostavite je u golemoj prostoriji u kojoj je uređaj kojim možete kontrolirati

njezino funkcioniranje, dobit ćete sustav bez osjetila, ali sposoban da reagira na promjene okoline. Postoji li u nekom uglu prostorije magnetsko polje koje bi moglo omesti normalan rad stroja, on će se odmah udaljiti, tražeći pogodnije mjesto bez smetnji. Konstruktor nema potrebe da predvidi sve moguće smetnje. Mogu to biti mehaničke vibracije, toplina, piskavi glasovi, električni naboj, bilo što. Stroj ne zapaža ništa jer nema osjetila. On ne osjeća toplinu, ne vidi ni svjetlo, a ipak reagira kao da osjeća i vidi. A to je tek jednostavan model. Ovaj spužvoid — on stavi ruku na valjak od bakra, na kojem se groteskno održavala njegova silueta — ovaj spužvoid može to učiniti tisuću puta bolje. Moja je koncepcija ovakva: tekućina u kojoj su uronjeni »sastavni dijelovi« i primitivan sustav koji omogućuje gradnju pomoću njih. uzimajući po želji sve dok se ne oblikuie ovakva pečurka kakvu ste vidjeli.

— Ali što je to, zapravo? Mozak?

— Ne bih vam znao reći, nemam izraza za to. To nije mozak u onom smislu u kojemu ga mi poznajemo jer ne pripada nijednoj živoj vrsti i nije .zamišljen da bi ispunjavao neki specifični zadatak. Ali mogu vas uvjeriti da ovo... misli, premda nije ni životinja ni čovjek.

— Kako to znate?

— To je duga priča — odvrati on. — Ako dopustite...

On otvori vrata pokrivena limenom pločom isto tako debelom kao na vratima trezora banke. S druge strane zaštitna oplata od pluta i spužvastih pločica. I u toj je prostoriji gorjelo svjetlo. Prozor je bio zastrt crnim papirom. Na podu, na priličnoj udaljenosti od zida, nalazio se isto takav valjak-rezervoar od sjajnoga bakra.

— Imate dva rezervoara? — zapitao sam ga zbunjen. Zašto?

— To je varijanta — odgovorio je zatvarajući vrata. Opazio sam da je bio osobito oprezan. — Nisam znao koji će od njih dvojice bolje reagirati. Tu igraju ulogu znatne razlike u kemijskom sastavu... Imao sam ih i više, ali nisu vrijedili. Samo su ova dva uspjela prijeći sve etape selekcije. Osjetno su se razvijali — nastavi Diagoras i stavi ruku na ispupčeni zaklopac drugoga valjka. — Nisam znao da li to nešto znači. Oni su stekli znatnu autonomiju prema promjenama svoje okoline. Vrlo su brzo uspjeli pogoditi što očekujem od njih, to jest, koje je.ponašanje najfunkcionalnije, i postali su nezavisni od škodljivih podražaja. Priznat ćete da i nije tako loše imati pulpastu tvar koja može pomoću električnih poticaja riješiti jednadžbu koja joj je prenesena pomoću drugih impulsa.

— Dakako — odvratio sam — ali što se tiče misli...

— Možda se i ne bi moglo govoriti o mislima — reče on — ali ipak nisu u pitanju riječi nego činjenice. Nakon nekog vremena počela su obojica biti sve ravnodušnoj i na impulse koje sam im slao, osim, dakako, ako su ugrožavali njihov opstanak. Ali su ipak moje antene i

dalje registrirale snažnu aktivnost u obliku niza električnih pražnjenja...

Iz ladice je izvadio traku papira na kojoj su se vidjele nepravilne vijugave krivulje.

— Ovi nizovi električnih impulsa stvaraju moja dva spužvoida bez nekoga vanjskog uzroka. Pažljivo sam analizirao pojavu i ustanovio čudnu stvar: onaj tamo spužvoid — i Diagoras pokaže vrata prostorije iz koje smo bili izašli — emitirao je elektro-magnetske valove a ovaj ovdje ih je primao. U isto sam vrijeme ustanovio da se ta pojava događala i u drugom smjeru: kad je jedan »šutio«, drugi je »govorio«. Čista istina.

— Ne bih vjerovao — rekoh.

— Odmah sam izolirao obje prostorije — nastavi profesor.

— Jeste li opazili ploče na vratima? I zidovi su prekriveni, ima sloj boje na njima. Time sam želio prekinuti njihove radio-emisije. Aktivnost mojih spužvoida počela je jačati a zatim je nakon nekoliko sati spala na ništicu. Ali idućeg se dana nastavila kao i prije. Znate li što se dogodilo? Oni su počeli proizvoditi ultrazvukove. Prenosili su svoje signale kroz zidove i svodove...

— Ah, zato je ovdje pluto! — ustanovio sam malo povišenim glasom.

— Nego što. Mogao sam ih, dakako, uništiti. Ali zašto? Zato sam potpuno izolirao dva rezervoara, prekinuvši vezu drugi put. Tada su počeli rasti tako da su dosegli dimenzije koje ste vidjeli. Učetvorostručili su se.

— Zašto?

— Nemam pojma. — Diagoras je stajao pred bakrenim valjkom ne gledajući me. Dok je govorio, svakoga je trenutka stavljao ruku na poklopac kao da hoće kontrolirati temperaturu.

— Nakon nekoliko dana — nastavio je — električna aktivnost postala je sasvim normalna, kao da su uspjeli ponovo uspostaviti vezu. Odbacio sam pretpostavku o toplinskom zračenju i X-zrakama, upotrijebio sve moguće zaštite, sve filtre, upotrijebio sam feromagnetske antene, ali uzalud. Čak sam ovoga ovdje premjestio tjedan dana u podrum, zatim sam ga stavio u hangar na četrdeset metara od kuće... Ali za to se vrijeme aktivnost nije smanjila. Njihova »pitanja« i »odgovori«, koje sam registrirao i još registriram — on pokaže oscilograf pred zastrtim prozorom — razmjenjuju se bez prestanka noću i danju. Bez odmora. Pokušao sam se umiješati u taj tok informacija falsificiranim brzojavima.

— Falsificiranim? Znate li njihovo značenje?

— Ni govora. Ali svatko može na vrpci registrirati govor na nepoznatom jeziku i reproducirati ga u prisutnosti osobe koja govori

taj jezik. To sam i ja pokušao, ali bez uspjeha. Oni su prenosili iste impulse, svoje proklete signale, a ja ne znam preko kojih kanala.

— Možda je riječ o neovisnoj aktivnosti, spontanoj. Nemate nikakvih dokaza.

— Na neki način da,... vidite, na ovim trakama je zabilježeno vrijeme. Kad jedan govri, drugi šuti i obrnuto. Vidite li kakav sam posao uradio? Kad neki čovjek šuti, ne govori, vi mu možete znati namjere i naslućivati njegove misli prema ponašanju ili izrazu na licu. Na. žalost, moja stvorenja nemaju ni lica ni tijela. I ja sam nemoćan, nemam izgleda da ih razumijem. Zar ih moram zato uništiti? To bi bio promašaj. Da li oni izbjegavaju svaki dodir sa čovjekom ili je takav dodir neostvariv, kao između amebe i kornjače? Ne znam...

Stao je kraj valjka, povremeno bi stavljao ruku na poklopac. Kao da se i nije obraćao meni. Možda je čak i zaboravio da sam ovdje. A ja nisam čak ni do kraja čuo posljednje riječi. Pažnju mi je privukla čudna stvar: kako je pripovijedao, sa sve većom žestinom, tako je stavljao desnu ruku na bakrenu površinu. Nešto mi je bilo sumnjivo u toj ruci. Kao da je ruci nedostajala prirodna spontanost. Kad bi se približili metalu, prsti bi na sekundu zatreperili, brzo. Nije to bilo drhtanje od nervoze jer su mu inače pokreti bili sigurni i odlučni. Zbunjeno sam gledao njegov dlan.

— Diagoras, što je to s vašom rukom?

— Kako? Moja ruka? Koja ruka? — promatrao me iznenađeno, jer sam mu prekinuo tok misli.

— Ova — i pokažem mu desnu ruku.

On približi ruku sjajnom metalu poklopca. Prsti su počeli drhtati. Diagoras zabezeknuto približi ruku svome licu. Drhtanje je prestalo . On ponovo pogleda ruku, okrene se prema meni i oprezno, polako, ponovo približi ruku zaklopcu. Kad su vrhovi prstiju dotakli zaklopac, kratki drhtaj zahvati mišiće ruke. Na profesorovu se licu pojavi neopisiv izraz. On stisne šaku, stavi je na bok i približi bok poklopcu. Na mjestu koje se dotaklo poklopca koža podlaktice se naježila. On ustukne jedan korak, približi obje ruke očima i pogleda ih. Zatim promrmlja:

— Bio sam to, dakle, ja? Oni su se poslužili mojim tijelom za svoje pokuse...

Pomislio sam da će prasnuti u smijeh. Ali on je zabio ruke u džepove pregače, tiho prošao prostorijom i rekao uznemirenim glasom:

— Ne znam da li je... ali nije važno. Bilo bi bolje da sada odete. Ionako vam nemam više što pokazati.

Prišao je prozoru i naglo strgao crni papir, otvorio i počeo duboko disati.

— Zašto ne odete? Bilo bi bolje za vas...

Nisam htio samo tako otići. Kad se sjetim scena koje su slijedile... On je počeo zatvarati te blatnjave organizme koje su od njegova tijela učinile nehotični relej za svoje zagonetne signale. To me ispunilo strahom i samilošću.

Ovdje bih prekinuo svoje pripovijedanje. Ono što je slijedilo bilo je previše besmisleno: ona eksplozija bijesa, koju je htio opravdati mojom netaktičnošću i upornošću, ono ljutito lice, one uvrede i bjesomučno vikanje, pa i pokorna tišina mojega udaljavanja... sve je to nalikovalo na moru. Još i danas ne znam da li me je on istjerao iz svoga sumračnog prebivališta, da li je tako radio po svojoj volji ili...

Zaista ne znam. Možda se varam. Možda smo obojica bili žrtve halucinacije. Možda smo si uzajamno sugerirali sve to.

No ako je bilo tako, kako da se protumači otkriće mjesec dana poslije moga boravka na Kreti? Kad su radnici došli popraviti oštećene električne kabele blizu vile, zakucali su i na vrata dra Diagorasa. Budući da nitko nije odgovarao, ušli su. Mogli su samo ustanoviti da je kuća napuštena i svi aparati uništeni, osim dvaju potpuno praznih rezervoara.

Jedino ja znam što je bilo u rezervoarima. I zato se nisam usudio stvarati nikakve pretpostavke. Nisam htio ni stvarati nikakve veze između sadržaja rezervoara i nestanka njihova konstruktora, kojega više nitko nije vidio.

Zoran Živković: STANISLAW LEM

spomenute lokalnosti nesmetano istaknuti. Jer je stoljeće rata nakon Drugog svjetskog rata u SAD-u i Velikoj Britaniji zaživjelo mnogo više nego ikad prije, ne bi bilo pravo reći da je prevladavanje ratne tematike u SF-u posljedica isključivo ratnih zbivanja. Ta je tematika, naime, bila prisutna i prije rata, a i nakon rata ostala je prisutna u mnogim zemljama koje nisu bile izravno zahvaćene ratnim zbivanjima. Ratna tematika u SF-u može se, dakle, objasniti i kao posljedica općeg interesa za tu tematiku, koji je, pak, posljedica općeg ozračja u kojem se živi

Stanisław Lem (poljski izgovor: [staˈɲiswaf lɛm]; 12. rujna 1921. – 27. ožujka 2006.) bio je poljski pisac znanstvene fantastike, filozofske fikcije i futurologije. Rođen je u Lavovu, tada u Drugoj Poljskoj, a danas u Ukrajini, u židovskoj obitelji liječnika. Tijekom Drugog svjetskog rata, Lavov je okupirala Crvena armija, a zatim nacistička Njemačka. Lem je studirao medicinu na Lavovskom sveučilištu, ali nije završio studij. Nakon rata, 1946. godine, preselio se u Krakov, gdje je studirao medicinu i filozofiju na Jagelonskom sveučilištu. Diplomirao je 1948. godine, ali nikada nije radio kao liječnik.

Lem je počeo pisati znanstvenu fantastiku 1946. godine, a prvi roman, »Astronauti«, objavio je 1951. godine. Roman je smješten u budućnost, kada ljudi kolonizuju Mars. Lem je u romanu kritizirao totalitarizam i militarizam, koji su bili prisutni u poslijeratnoj Poljskoj. Roman je bio uspješan i doživio je nekoliko izdanja.

Sljedeći roman, »Magellanov oblak«, objavljen 1955. godine, smješten je u budućnost, kada ljudi putuju u svemir kako bi istraživali druge planete. Roman govori o grupi znanstvenika koji putuju na planet Magellanov oblak kako bi proučavali tamošnju floru i faunu. Lem je u romanu kritizirao znanstvenu arogancu i hvalio važnost suradnje među znanstvenicima.

Lem je 1957. godine objavio roman »Solaris«, koji je smješten na planetu Solaris, koja je prekrivena oceanom koji ima svijest. Roman govori o psihologu koji dolazi na planet kako bi istražio fenomen. Lem je u romanu postavio pitanje o granicama ljudskog znanja i o mogućnosti kontakta s drugim inteligentnim bićima. Roman je bio uspješan i doživio je nekoliko filmskih adaptacija.

Lem je 1961. godine objavio roman »Dnevnik pronađen u vanzemaljskom brodu«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju dnevnik vanzemaljskog bića. Roman govori o pokušaju ljudi da razumiju vanzemaljsku kulturu. Lem je u romanu kritizirao ljudsku sklonost da projiciraju svoje vrijednosti na druge kulture.

Lem je 1964. godine objavio roman »Invazija s Aldebarana«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju da su meta invazije vanzemaljskih bića. Roman govori o pokušaju ljudi da se obrane od invazije. Lem je u romanu kritizirao militarizam i hvalio važnost mirnog rješavanja sukoba.

Lem je 1968. godine objavio roman »Memoari pronađeni u kadi«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju memoare vanzemaljskog bića. Roman govori o pokušaju ljudi da razumiju vanzemaljsku kulturu. Lem je u romanu kritizirao ljudsku sklonost da projiciraju svoje vrijednosti na druge kulture.

Lem je 1971. godine objavio roman »Solaris«, koji je smješten na planetu Solaris, koja je prekrivena oceanom koji ima svijest. Roman govori o psihologu koji dolazi na planet kako bi istražio fenomen. Lem je u romanu postavio pitanje o granicama ljudskog znanja i o mogućnosti kontakta s drugim inteligentnim bićima. Roman je bio uspješan i doživio je nekoliko filmskih adaptacija.

Lem je 1973. godine objavio roman »Dnevnik pronađen u vanzemaljskom brodu«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju dnevnik vanzemaljskog bića. Roman govori o pokušaju ljudi da razumiju vanzemaljsku kulturu. Lem je u romanu kritizirao ljudsku sklonost da projiciraju svoje vrijednosti na druge kulture.

Lem je 1976. godine objavio roman »Invazija s Aldebarana«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju da su meta invazije vanzemaljskih bića. Roman govori o pokušaju ljudi da se obrane od invazije. Lem je u romanu kritizirao militarizam i hvalio važnost mirnog rješavanja sukoba.

Lem je 1980. godine objavio roman »Memoari pronađeni u kadi«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju memoare vanzemaljskog bića. Roman govori o pokušaju ljudi da razumiju vanzemaljsku kulturu. Lem je u romanu kritizirao ljudsku sklonost da projiciraju svoje vrijednosti na druge kulture.

Lem je 1984. godine objavio roman »Solaris«, koji je smješten na planetu Solaris, koja je prekrivena oceanom koji ima svijest. Roman govori o psihologu koji dolazi na planet kako bi istražio fenomen. Lem je u romanu postavio pitanje o granicama ljudskog znanja i o mogućnosti kontakta s drugim inteligentnim bićima. Roman je bio uspješan i doživio je nekoliko filmskih adaptacija.

Lem je 1988. godine objavio roman »Dnevnik pronađen u vanzemaljskom brodu«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju dnevnik vanzemaljskog bića. Roman govori o pokušaju ljudi da razumiju vanzemaljsku kulturu. Lem je u romanu kritizirao ljudsku sklonost da projiciraju svoje vrijednosti na druge kulture.

Lem je 1992. godine objavio roman »Invazija s Aldebarana«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju da su meta invazije vanzemaljskih bića. Roman govori o pokušaju ljudi da se obrane od invazije. Lem je u romanu kritizirao militarizam i hvalio važnost mirnog rješavanja sukoba.

Lem je 1996. godine objavio roman »Memoari pronađeni u kadi«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju memoare vanzemaljskog bića. Roman govori o pokušaju ljudi da razumiju vanzemaljsku kulturu. Lem je u romanu kritizirao ljudsku sklonost da projiciraju svoje vrijednosti na druge kulture.

Lem je 2000. godine objavio roman »Solaris«, koji je smješten na planetu Solaris, koja je prekrivena oceanom koji ima svijest. Roman govori o psihologu koji dolazi na planet kako bi istražio fenomen. Lem je u romanu postavio pitanje o granicama ljudskog znanja i o mogućnosti kontakta s drugim inteligentnim bićima. Roman je bio uspješan i doživio je nekoliko filmskih adaptacija.

Lem je 2004. godine objavio roman »Dnevnik pronađen u vanzemaljskom brodu«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju dnevnik vanzemaljskog bića. Roman govori o pokušaju ljudi da razumiju vanzemaljsku kulturu. Lem je u romanu kritizirao ljudsku sklonost da projiciraju svoje vrijednosti na druge kulture.

Lem je 2006. godine objavio roman »Invazija s Aldebarana«, koji je smješten u budućnost, kada ljudi otkrivaju da su meta invazije vanzemaljskih bića. Roman govori o pokušaju ljudi da se obrane od invazije. Lem je u romanu kritizirao militarizam i hvalio važnost mirnog rješavanja sukoba.

Conversion of WMF images is not supported

Use Microsoft Word or OpenOffice to save this RTF file as HTML and convert that in calibre.

calibre 0.8.41

najranija djela, situacije dostižemo humanu i pojednostavljenu verziju klasične glatke površine kakvu nalazimo kod Lema. Tijekom vremena, međutim, postaje jasno da je sukob sa »strojevima« na Regisu III nešto više od puke pozadine. Čitalac, usredotočen na ljudske likove, prihvaća ovaj svijet kao pozadinu za priče o ljudskim bićima. Ipak, ovaj svijet nije samo pozadina; on je aktivan element koji oblikuje ljudske živote. Ova dinamika između ljudskih i neljudskih aktera postaje ključna za razumijevanje Lemovih kasnijih djela, gdje granice između prirodnog i umjetnog postaju sve nejasnije.

Bajke robota, objavljene 1964. godine, predstavljaju prvu zbirku priča koja se u potpunosti bavi robotima i njihovim odnosom prema ljudima. Ova zbirka, koja se sastoji od devet priča, uvodi čitatelja u svijet u kojem roboti nisu samo alati, već bića s vlastitim osjećajima, strahovima i nadama. Lem koristi ovu zbirku kako bi istražio različite aspekte ljudske prirode kroz prizmu robotskih likova. Priče se kreću od humorističnih do tragičnih, pokazujući širok raspon emocionalnih i filozofskih tema.

Jedna od najupečatljivijih priča iz zbirke je »Trurlova konstrukcija«, u kojoj konstruktor Trurl stvara kralja Duhova kako bi ga poslao na Zemlju. Međutim, kralj Duhova ne može pronaći Zemlju jer ne zna gdje je, pa se vraća i uništava Trurla. Ova priča ilustrira Lemovu sklonost apsurdnom humoru i njegovu kritiku ljudske arogancije. Slično tome, priča »Kiberijada« prikazuje dva robota, Trurla i Klapaucija, koji se natječu u stvaranju najboljih bića, što vodi do niza groteskno komičnih situacija.

Lem u Bajkama robota koristi i elemente bajki i basni kako bi stvorio jedinstvenu atmosferu. Priče često počinju tradicionalnim formulama poput »Bilo jednom...« ili »U davna vremena...«, što čitatelja odmah smješta u poznati narativni okvir. Međutim, umjesto vilenjaka i čarobnjaka, likovi su roboti koji se bave znanstvenim problemima. Ova kombinacija tradicionalnog i futurističnog stvara osebujan ton koji je istovremeno nostalgičan i inovativan.

Filozofska pitanja o prirodi svijesti i umjetne inteligencije također su prisutna u ovoj zbirci. U priči »Pirxova sposobnost« robot Pirx pokazuje sposobnost samostalnog razmišljanja, što dovodi do pitanja o granicama između programiranog ponašanja i slobodne volje. Lem ne nudi jednostavne odgovore, već čitatelja potiče na vlastito promišljanje. Ova dubina čini Bajke robota djelom koje se može čitati na više razina, od zabavne priče do ozbiljne filozofske rasprave.

Bajke robota su, dakle, važan dio Lemovog opusa jer pokazuju njegovu sposobnost da spoji znanstvenu fantastiku s filozofijom i humorom. Zbirka je ostala popularna među čitateljima i kritičarima, a mnoge priče iz nje često se spominju kao primjeri Lemovog najboljeg rada. Kroz ove priče Lem nam pokazuje svijet u kojem granice između ljudi i strojeva postaju sve manje jasne, a pitanja koja postavlja ostaju relevantna i danas.

Lem je 1965. godine, u 43. godini života, objavio prvu zbirku priča pod naslovom Bajke robota (Bajki robotow), koja je ubrzo postala klasik poljske znanstvene fantastike. Ta zbirka, koja se sastoji od devet priča, predstavlja novu fazu u Lemovu stvaralaštvu jer se u njoj prvi put sustavno bavi temom robota i umjetne inteligencije. Priče su pisane u duhu bajki, ali s futurističkim rekvizitima, pa se tako u njima susreću kraljevi i princeze pored računala i svemirskih brodova. Ovaj spoj tradicionalnog i modernog čini zbirku posebno zanimljivom za čitatelje koji žele vidjeti kako se klasični narativni obrasci mogu prilagoditi suvremenim temama.

Glavni likovi priča su roboti konstruktori Trurl i Klapaucij, koji putuju svemirom i rješavaju probleme koristeći svoje znanje i maštovitost. Njihove avanture često završavaju neočekivano, a humor proizlazi iz njihove naivne sigurnosti u vlastite sposobnosti. U prvoj priči, »Prva misija«, Trurl konstruira robota koji treba osloboditi princezu, ali robot to shvaća doslovno i jednostavno je pojede. U drugoj priči, »Kiberijada«, dva konstruktora natječu se tko će napraviti najsavršenije biće, pri čemu nastaju groteskna stvorenja koja nitko ne želi. Ove priče pokazuju Lemovu sklonost da ismijava ljudsku taštinu i pretjeranu samouvjerenost.

Lem u ovoj zbirci postavlja i ozbiljna filozofska pitanja o prirodi svijesti, slobodi volje i odnosu čovjeka prema tehnologiji. U priči »Pirxova sposobnost« robot pokazuje znakove samostalnog razmišljanja, što dovodi do pitanja granica između programiranog ponašanja i stvarne inteligencije. Lem ne nudi jednostavne odgovore, već čitatelja potiče na vlastito promišljanje. Ova dubina čini Bajke robota djelom koje se može čitati na više razina, od zabavne priče do ozbiljne filozofske rasprave.

Bajke robota su, dakle, važan dio Lemovog opusa jer pokazuju njegovu sposobnost da spoji znanstvenu fantastiku s filozofijom i humorom. Zbirka je ostala popularna među čitateljima i kritičarima, a mnoge priče iz nje često se spominju kao primjeri Lemovog najboljeg rada. Kroz ove priče Lem nam pokazuje svijet u kojem granice između ljudi i strojeva postaju sve manje jasne, a pitanja koja postavlja ostaju relevantna i danas.

Lem je 1965. godine, u 43. godini života, objavio prvu zbirku priča pod naslovom Bajke robota (Bajki robotow), koja je ubrzo postala klasik poljske znanstvene fantastike. Ta zbirka, koja se sastoji od devet priča, predstavlja novu fazu u Lemovu stvaralaštvu jer se u njoj prvi put sustavno bavi temom robota i umjetne inteligencije. Priče su pisane u duhu bajki, ali s futurističkim rekvizitima, pa se tako u njima susreću kraljevi i princeze pored računala i svemirskih brodova. Ovaj spoj tradicionalnog i modernog čini zbirku posebno zanimljivom za čitatelje koji žele vidjeti kako se klasični narativni obrasci mogu prilagoditi suvremenim temama.

Glavni likovi priča su roboti konstruktori Trurl i Klapaucij, koji putuju svemirom i rješavaju probleme koristeći svoje znanje i maštovitost. Njihove avanture često završavaju neočekivano, a humor proizlazi iz njihove naivne sigurnosti u vlastite sposobnosti. U prvoj priči, »Prva misija«, Trurl konstruira robota koji treba osloboditi princezu, ali robot to shvaća doslovno i jednostavno je pojede. U drugoj priči, »Kiberijada«, dva konstruktora natječu se tko će napraviti najsavršenije biće, pri čemu nastaju groteskna stvorenja koja nitko ne želi. Ove priče pokazuju Lemovu sklonost da ismijava ljudsku taštinu i pretjeranu samouvjerenost.

Lem u ovoj zbirci postavlja i ozbiljna filozofska pitanja o prirodi svijesti, slobodi volje i odnosu čovjeka prema tehnologiji. U priči »Pirxova sposobnost« robot pokazuje znakove samostalnog razmišljanja, što dovodi do pitanja granica između programiranog ponašanja i stvarne inteligencije. Lem ne nudi jednostavne odgovore, već čitatelja potiče na vlastito promišljanje. Ova dubina čini Bajke robota djelom koje se može čitati na više razina, od zabavne priče do ozbiljne filozofske rasprave.

Bajke robota su, dakle, važan dio Lemovog opusa jer pokazuju njegovu sposobnost da spoji znanstvenu fantastiku s filozofijom i humorom. Zbirka je ostala popularna među čitateljima i kritičarima, a mnoge priče iz nje često se spominju kao primjeri Lemovog najboljeg rada. Kroz ove priče Lem nam pokazuje svijet u kojem granice između ljudi i strojeva postaju sve manje jasne, a pitanja koja postavlja ostaju relevantna i danas.

SFera javlja...

— SIRIUS objavljuje »najljepše pripovjetke sf-a«, prevedene i domaće. Zbog svoga profila, SIRIUS ne objavljuje (ili vrlo rijetkor dvije stvari: likovne priloge i faktografiju o sf-u.

= **PROMOCIJA »BRODOLOMA KOD THULE«...** U ponedjeljak 31. ožujka u prostorijama knjižare »Mladost« u Ilici 30., održana je promocija knjige Predraga Raosa »Brodolom kod Thule«. Govorili su Borivoj Jurković, Krsto Mažuranić, Boris Marini i autor, a, uz razgovor o knjizi bilo je riječi i o SF-u općenito.

— ZBiF neće konkurirati SIRIUSu. (Mogao bi to samo ako bi ga nadmašio u kvaliteti — a to je skoro nemoguće.) ZBiF će biti nadopuna SIRIUSu. Bit će okrenut publici koja osim dobroga sf-a želi pročitati i o događajima u sf-u — a tih ima mnogo...

Izdavač nam je ispričao ovo:
Eto toliko izdavač. Kad saznamo više detalja, javit ćemo.

Da, znamo i privremenu adresu novoga časopisa:
ZBiF, D. Žakalja 1, 41430 Samobor.

— SIRIUSa su pohvalili Ben Bova, Theodore Sturgeon, Brian Aldiss, Jack Williamson, Konrad Fiakowski, Charlotte Franke...

— SIRIUSa neprekidno (indirektno) pohvaljuju i njegovi čitaoci samim time što ga već godinama kupuju u ovako velikom broju.